

הישיבה השלוש-מאות-וחמש של הכנסת השישית

יום שני, י"ב תמוז תשכ"ח (8 יולי 1968)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הונח היום על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם, חוק המפלגות (דמוקרטיה פנימית), תשכ"ח-1968 - הצעת חבר הכנסת ש. תמיר.
כן הונחו על שולחן הכנסת: 1. סקירה על משדר התיירות; 2. דין-וחשבון שנתי של המוסד לביטוח לאומי.

היו"ר ק. לוז:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מזכיר הכנסת ח. ליאור:
ברשות מ"ש-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי

ב. שאילתות ותשובות

רים עמדו הפרופ' ברונו מן האוניברסיטה העברית ומר רוזנמן מן המחלקה להתיישבות של הסוכנות.
ג. הוועדה ניתנה את המשמעויות הכלכליות של תכניות שונות לגבי השטחים המוחזקים חיקתם לכל-כלת ישראל.
ד. ראה תשובתי לשאלה ג'.

3. החומר נמצא לעיני ועדות המנכ"לים ולעיני המשרדים המטפלים בשאלות כלכליות של אזורים אלה.
היו"ר ק. לוז:
שאלה נוספת לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
מה קרה לוועדה, בראשותו של מר וייץ, שמיד לאחר המלחמה הוטל עליה לבדוק את בעיית הפליטים?

ראש-הממשלה ל. אשכול:
לא פירשתי כאן את כל השמות של חברי הוועדה. גם מר וייץ היה בוועדה זו. הזכרתי רק שני שמות, וביניהם את מר רוזנמן, שהוא מאותה מחלקה - המחלקה להתיישבות של הסוכנות - אשר הקדיש יתר זמן לעבודת הוועדה. בעצם היתה ועדה אחת.

2. **ניתוח כלכלי של בעיית שיקום הפליטים**
חבר הכנסת נ. גלד שאל את ראש הממשלה ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):

בעתון "הארץ" (26 בפברואר 1968) מורסם, כי צוות מומחים שמונה על-ידי ראש הממשלה הגיש דו"ח על הבחינות הכלכליות של שיקום הפליטים בשטחים המוחזקים.

הריני מתכבד לשאול:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. כמה יעלה שיקום משפחת פליטים לפי חישובי הצוות?
3. האם עובדה תכנית ממשיית לפתוח בפעולת שיקום הפליטים בשטחים המוחזקים?
4. מתי תתחיל הגשמת התכנית?

היו"ר ק. לוז:
הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר-היום: שאילתות ותשובות. אבקש את ראש הממשלה לעלות לדוכן ולהשיב על שאילתות.

1. סקר על משמעותן הכלכלית של בעיות הפליטים

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):

בידיעה שנתפרסמה בעתון "הארץ" מיום 26 בפברואר 1968 נאמר, כי לאחרונה הגישו מומחים כלכליים לראש הממשלה סקר שעסק בבירור האפשרויות לשיקום פליטים ערביים.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה:
- א. מי הזמין את הסקר הנ"ל?
- ב. מי היו המומחים שערכו אותו?
- ג. מה היו מסקנות המומחים הנ"ל?
- ד. האם הובאו המסקנות לידיעת הממשלה, והאם קיבלה הממשלה החלטות כלשהן בעקבותיהן, ואם כן - מה היו ההחלטות?

3. האם הטילה הממשלה, או אחד מחבריה, על ועדות אחרות או מומחים אחרים לטפל בבעיה הנ"ל, אם במישור של מחקר וסקר ואם במישור אחר, - ואם כן, מי הם הגופים האלה, ובמה מסתכם טיפולם עד כה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. הידיעה אינה מדויקת. הסקר עסק בבעיות הכלכליות של האזורים המוחזקים בכללותן, ובתוך זה גם במשמעותן הכלכלית של בעיות הפליטים.

2. א. ראש הממשלה.
ב. ועדה שהורכבה מפרופסורים של האוניברסיטה העברית ואחרים. בראש הצוותים אשר הכינו את הסק-

לשאלה 4. השאלה למיטב הנחתנו ניתנת לפתרון במסגרת הסדר אזורי זמורה בין-לאומית. ישראל כבר הודיעה פעמים רבות כי תהיה מוכנה לפי הצורך לשאת בחלק מתאים מן המעמסה; הכוונה למעמסה כספית ואולי גם לידע, אם נתבקש לספקו.

הי"ר ק. לוז :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל) :

בזמנו פורסם שיש לממשלה דגם של ישוב פליטים. האם רעיון זה עדיין קיים והאם דגם בוז?

ראש-הממשלה ל. אשכול :

אינני יודע מה פורסם, מי פירסם והיכן פורסם הדבר. אינני יודע להשיב על כך. אינני מבין מה פירוש "דגם", האם התיישבות בהר, בעמק או במקום אחר. אינני יודע למה אתה מתכוון.

5. מספר התושבים בשטחים המשוחררים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ה באדר תשכ"ח (25 במארס 1968) :

לאור המפקד שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ולאחר יציאתם של רבבות תושבים מן השטחים המשוחררים, מהו עתה מספר התושבים באזורים הבאים, בהבחנה בין יושבי קבע לבין דרי מחנות הפליטים : —

א. רמת הגולן?

ב. יהודה ושומרון?

ג. מזרח ירושלים?

ד. חבל עזה?

ה. סיני?

ראש-הממשלה ל. אשכול :

לפי המפקד, שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה באוגוסט-ספטמבר 1967, נמצא כי מספר התושבים באזורים הבאים הוא כלהלן :

א. רמת הגולן	— 6,400
ב. יהודה ושומרון	— 598,600 — מזה 56,400 במחנות פליטים.
ג. מזרח ירושלים	— 65,900
ד. רצועת עזה	
ו. חוף סיני	— 389,700 — מזה 172,500 במחנות פליטים.
ה. סך הכל	— 1,060,600 — מזה 228,900 במחנות פליטים.

הי"ר ק. לוז :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החופשי) :

האם עד להסדר — לאור הודעתך — מגוי וגמור עם הממשלה לא לנקוט כל יזמה שהיא לפתרון בעיית הפליטים?

רוח הקטין (מפלגת העבודה הישראלית) :
זהו שאלה אחרת, אין זו שאלה נוספת.

ראש-הממשלה ל. אשכול :

1. לראש הממשלה הוגש דו"ח על הבעיות הכלכליות של המזרחים המוחזקים. דו"ח זה כלל גם ניתוח כלכלי של בעיות שיקום הפליטים.

2. הסכומים משתנים בהתאם לענף העיסוק הכלכלי, והם גבוהים ביותר בחקלאות. הייתי מוסיף ואומר שהחקלאות היא כמובן נושא שונה ומורכב, ותלוי איך ניגשים, איך בונים ואיך מפתחים את הנושא הזה. משום כך יש מקום לשקלה-יטוריה מרובה, להרבה דיונים וויכוחים עד שפעם נזכה להגיע לפתרון השאלה.

3. התשובה שלילית.

4. ראה תשובתי לשאלה 3.

3. שיקום פליטים ערביים בשטחים

המוחזקים

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את ראש הממשלה ביום ה' באדר תשכ"ח (5 במארס 1968) :

כפי שנתפרסם בעתונות, נמסר לראש הממשלה סקר שנערך על-ידי צוות מומחים בעניין שיקום פליטים ערביים בשטחים המוחזקים.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד ראש הממשלה :

א. האם הידיעה נכונה?

ב. אם כן —

1. כמה צריך לעלות שיקומה של משפחת פליטים ערביים?

2. בכמה משפחות פליטים המדובר?

3. מה אומדן ההוצאות לשיקום משפחות הפליטים הנמצאות בשטחים המוחזקים?

4. האם בדת הממשלה ליום תכנית לשיקום הפליטים הערביים?

ראש-הממשלה ל. אשכול :

זה עתה השיבתי על שאלתה של חבר-הכנסת פלד באותו הנושא.

4. דין-וחשבון של מומחים בעניין אפשרויות

שיקום הפליטים בגבולות החדשים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום ה' באדר תשכ"ח (5 במארס 1968) :

ראש הממשלה מינה צוות מומחים (סוציולוגים וכלכלנים) לברר את האפשרויות לשיקום הפליטים שבגבולות החדשים.

הוגש דין-וחשבון-ביניים מתוקן ובו מימצאים לגבי חיישובי שיקום הפליטים.

בקשר לכך יואיל נא ראש הממשלה להשיב :

1. מי זמי היה בצוות המומחים?

2. מתי הוגש דו"ח המומחים?

3. מה תוכן הדו"ח?

4. מהי תכנית הממשלה לגבי הפליטים?

ראש-הממשלה ל. אשכול :

לשאלות 1, 3. ראה התשובה שהשיבתי היום על שאלתה של חבר-הכנסת אבנרי באותו נושא. לשאלה 2. בתודע פברואר.

תפקידיו ולהשתמש במילוי תפקידים אלה בסמכויותיו של השר הנ"ל אלא אם הממשלה מחליטה אחרת.

2. שר הבטחון מר משה דיין חזר למלא את תפקידו מיד לאחר שרופאיו התירו לו זאת.

8. בינוי הרובע היהודי בעיר העתיקה

בירושלים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום י"ב באייר תשכ"ח (8 במאי 1968):

בקשר לבינוי מחדש של הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים, ובקשר לתכניות התאמתו לצרכים ולעידים החדשים — אבקש את כבוד ראש הממשלה להשיבני:

1. האם תיפתח דרך נוספת לכוותל המערבי שתעבור את הרובע היהודי?
2. אילו מוסדות יעברו לשטח?
3. אילו שטחים גועדים למגורים ומה צפיפותם המשוערת?
4. כמה זמן מוקצה לפיתוח האיזור?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

השאלות בשאלתה מתייחסות לתכנית המיתאר של הרובע היהודי אשר תוגש בקרוב לאישור הוועדות המוסמכות לבניין ערים. כל האמור להלן מתייחס איפוא להצעות צוות התיכנון לרובע היהודי ואיננו עדיין בגדר החלטה מוסמכת.

לשאלה 1 — מסיבות היסטוריות וטופוגרפיות היתה עד כה הגישה לכוותל דרך השוק מצפון או דרך הר-ציון מדרום. צוות התיכנון מציע עתה לפתוח שביל נוסף, שרובו מדרגות בגלל השיפוע החזק, והוא יקשר את חורבת רבי יהודה החסיד, בתי הכנסת בן-זכאי, האיסטנבולי ואלהו הנביא דרך בית-הכנסת ניסן בק ומשם צפונה לפורת-יוסף לרחבת הכותל. עד לאישור התכנית, הוחל בפינוי השבילים הנ"ל אשר היו סתומים לחלוטין בשברי אבנים ועפר.

לשאלה 2 — טרם נקבע סופית אילו מוסדות יעברו לרובע היהודי, אולם ברור כבר בשלב זה שיעשה מאמץ לשקם את המוסדות העיקריים שהיו פעילים ברובע עד ל-1948.

לשאלה 3 — בהתאם לתכנית המוצעת מיועד שטח של 55,000 מטר מרובע, בקירוב, (שטח רצפות) למגורים, וזה בנוסף על שטחי מגורים של פנימיות שליד המוסדות שיקומי ברובע, דהיינו אפשרות לבניית 600 יחידות מגורים, בערך, שהן כ-2,500 נפש, ועוד כ-500 — 800 נפש יגורו בפנימיות.

לשאלה 4 — תהליך שיקום הרובע הוא ממושך הן בשל אופיו המיוחד והן בשל ריבוי המוסדות בו.

9. עמדת הממשלה כלפי האזרחים הישראליים

ליים שקבעו את מושבם בחברון

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד באייר תשכ"ח (22 במאי 1968):

הריני מתכבד לשאול:

1. האם צעדס של אזרחים ישראלים שקבעו את מושבם בבית-מלון בחברון נעשה על דעת הממשלה?

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אל דאגה, ראש הממשלה יענה.

ראש-הממשלה ל. אשכול:

השאלה היא מה פירוש „עד להסדר“, האם זה שיש חודשים, חמישים שנה, עשרים שנה או עשר שנים. בעניין זה אינני יכול להגיד שיש החלטה של יציקת פלדה. היחסים והגישות משתנים עם האפשרויות. הנושא הזה מחייב דיון והחלטה.

6. תושבי ישראל שעזבו את המדינה אחר מלחמת ששת הימים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ה באדר תשכ"ח (25 במארס 1968):

אבקש מכבוד ראש הממשלה להשיבני:

1. מהו מספר תושבי ישראל שעזבו את המדינה מאז תום מלחמת ששת הימים ועד למועד מתן התשובה?
2. האם ידוע מהי החלוקה, לפי מקצועות, של עוזבי המדינה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. בשנים-עשר החודשים מיוני 1967 ועד מאי 1968 נסעו כ-107,100 תושבים ישראלים לחוץ-לארץ וכ-98,700 חזרו מחוץ-לארץ. מאזן נסיעות התושבים היה איפוא שלילי בהיקף של 8,400 (הנתונים האלה אינם כוללים את תושבי מזרח ירושלים).

2. אין נתונים על החלוקה המקצועית של העוץ-בים (הפירוט „משלח-יד“ הוכנס רק לאחרונה לטופס המתמלא בעת היציאה).

7. מסירת תיק הבטחון לראש הממשלה עד להחלטתו של שר הבטחון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ח באדר תשכ"ח (28 במארס 1968):

לאחר פציעתו של שר הבטחון, מר משה דיין, הודיעה מזכירת הממשלה, כי ראש הממשלה משמש כממלא מקום שר הבטחון עד להחלטתו של מר דיין. מאידך גיסא, מן הידיעות ששודרו ב„קול ישראל“ ביום 24 במארס 1968 מתברר כי מר דיין מוסיף לפעול בתפקידו כשר הבטחון.

לאור זה הנני מבקש לדעת:

1. האם אחראי עתה ראש הממשלה על תיק הבטחון או לא?
2. האם ממלא עתה מר משה דיין את תפקידו כשר הבטחון?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. מיד לאחר פציעתו של שר הבטחון מר משה דיין הודיעה מזכירת הממשלה כי ראש הממשלה משמש כממלא מקום שר הבטחון, וזאת בתוקף החלטת הממשלה שפורסמה בלוקט הפרסומים תשי"א, עמ' 1027, מיום 14 ביוני 1951.

זה נוסח החלטת הממשלה:

מחליטים למלא ידי ראש הממשלה או מי שממלא את מקומו לבצע את התפקידים של שר אשר נבצר ממנו מסיבות מולה או מאיזו סיבה שהיא למלא את

לא אקדמאים, ואחרים מעבר לאותם סוגים שלהם נועדו, בשל מחסור במועמדים כפי שהוגדרו

9. כמה מקומות פנויים יש באולפנים הקיבוציים ובין היתר בשל מחסור במועמדים המתאימים להם שהופנו למרכזי קליטה?

10. מה יש בדעת כבוד ראש הממשלה לעשות כדי להבטיח קליטת מספר גדול יותר של מועמדים באולפנים הקיבוציים, המעניקים לימוד עברית והשתרשות טובה בארץ ובהוצאות כספיות זולות יחסית?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. קיימים שישה מרכזי קליטה - בירושלים, בחיפה, בנתניה, בכרמיאל, בבאר-שבע וזכרון, שניים בבניה - בדימונה ובצפת, ושלושה בתיכון - בבאר-שבע, בערד ובכפר-סבא.

2. יש 1,848 מקומות דיור במרכזים הקיימים, 500 בבניה ו-796 בתיכון.

3. באולפנים עירוניים יש 430 מקומות דיור. במעונות - 542. באולפנים קיבוציים - כ-2,000.

4. ההשקעה הראשונית במקום מגורים לנפש במרכז קליטה היא 1,300 ל"י לנפש. ההשקעה באולפן עירוני ובמעון דומה. באולפן קיבוצי מעמיד המשק לרשות האולפן את המבנים והם מקבלים הלוואה על סך 3,000 - 4,000 לירות.

5. עד כה נבנו שש פינות אולפן. כל פינה עולה כ-100 אלף לירות והמשקים מקבלים הלוואה ממשך השיכון בשווי של 80% מסכום זה. בתכנית לבנות עשר פינות נוספות. מספר האולפנים בקיבוצים מגיע ל-45, מהם 29 פעילים.

6. ההוצאות להחזקה במרכזי הקליטה, במעון ובאולפן עירוני, הן כ-185 לירות לחודש לנפש. באולפן קיבוצי ההוצאה היא בין 30 ל-35 לירות, כי שם חלק מועסק בעבודה.

7. ההערכה היא ש-15% ממשפחות העולים וכ-40% מהעולים הבחורים זקוקים למרכזי קליטה. מספר אחוזים זה כולל את הסטודנטים.

8. בדרך כלל - לא, אם כי ייתכן שיש כמה יוצאים מכלל זה.

9. בחודש מאי היו כ-500 מקומות פנויים. הסיבה לכך אינה שמועמדים מתאימים הופנו למרכזי קליטה, אלא יש סיבות אחרות: א. פתיחת אולפנים קיבוציים חדשים; ב. בחודשי החורף אחוז הצעירים בין העולים נמוך; ג. עלה אחוז הצעירים הדתיים העולים, ואין הקיבוץ הדרתי יכול לקלוט את כולם; ד. יש מקרים שהעולים מעדיפים אולפנים עירוניים על קיבוצים.

10. רשת האולפנים הקיבוציים מתרחבת בהתמדה. בכוונתנו לבדוק את תכנית הלימודים ולראות מה ניתן לעשות כדי להעלות את רמתה ולהביא עלי-ידי כך להגדלת כוח-המשיכה של מסגרת זו.

בסיום, רצוני להרגיע את בעל השאלתה (או בעצם: השאלות). גם מרכז החינוך וגם הסוכנות שפיתחה מערכת זו עדים לחשיבות שיש בפיתוח מערכת האולפנים הקיבוציים.

2. האם מעשיהם של האזרחים הנ"ל תואמים את מדיניות הממשלה?

3. אם לא, אילו אמצעים נקטה הממשלה כדי שלא תיווצרה עובדות הנוגדות את מדיניותה?

ראש-הממשלה ל. אשכול:

1. התשובה לשאלה 1 היא שלילית.

2. דרכי הביצוע אינם תואמים את מדיניות הממשלה.

3. צו האוסר העתקת מגורים ליהודה ולשומרון לא היתר פורסם על-ידי מפקד האיוור, ותכליתו למנוע יצירת עובדות שלא בתיאום עם הממשלה.

10. חלקם של האולפנים הקיבוציים בקליטת עולים

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט באייר תשכ"ח (27 במאי 1968):

בחבורת "זכויות העולה", שהוציאה הסוכנות היהודית בישראל בחודש אפריל 1968, הוגדרו, מרכזי הקליטה, מעונות ואולפנים כמכשירים ראשונים לקליטת העולים עד לכניסתם למעגל העבודה ולמגורי קבע. לפי החוברת הנ"ל, מיועדים מרכזי הקליטה לאקדמאים ובני ביתם, לעולים עצמאיים לתקופת מעבר עד לקליטתם הכלכלית, לבעלי מקצוע מיוחדים, כגון מנהלי חשבונות מדופלמים, אחיות מוסמכות, טכנאים מוסמכים, מורים, עתונאים, אמנים וסופרים, לעולים המגיעים ארצה במסגרת פרויקטים מיוחדים. המעונות מיועדים לעולים שלא נתקבלו במרכזי קליטה ולתיירים, והם בתשלום מוזל. כן יהיו אולפנים עירוניים עם פנימיה בתשלום מוזל. האולפנים בקיבוצים מיועדים לצעירים עד גיל 35 ובהם עובד התלמיד בקיבוץ חצי יום ולומד עברית חצי יום; האולפן הקיבוצי הוא ללא תשלום ונמשך שישה חדשים.

אודה לכבוד ראש הממשלה אם ישיב על שאלות הבאות:

1. מהו מספר מרכזי הקליטה שהוקמו, כמה נמצאים בבניה וכמה תוכננו לבניה ובאילו מקומות?

2. כמה מקומות מגורים יש במרכזים הקיימים ובאלה נבנו ותוכננו להיבנות?

3. כמה מקומות מגורים יש במעונות, כמה באולפנים עירוניים וכמה באולפנים קיבוציים?

4. מהי ההשקעה הנדרשת למקום מגורים במרכז קליטה, במעון, באולפן עירוני ובאולפן קיבוצי?

5. בכמה קיבוצים נבנו מבנים לאולפנים, והאם יש בדעת הממשלה לבנות את החסרים באולפנים הקיבוציים הקיימים ולהרחיב את רשת האולפנים הקיבוציים?

6. מהי ההוצאה לנפש לחודש במרכזי הקליטה, המעונות, האולפנים העירוניים והקיבוציים?

7. מהי התחזית לעליית כל אותם סוגי העולים שנועדו להם מרכזי הקליטה בשנה הקרובה?

8. האם נמצאים במרכזי הקליטה עולים צעירים,

ג. הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה *

1. דיון

אחת כמה וכמה למנוע כל אותם הדברים המסבכים את המדינה ומונעים קליטת יהודים שומרי תורה. והומז ברוח.

ואתה, שר העבודה המיועד, מר יוסף אלמוגי, גם בנסיגותיך המחזבים בעבר במישורים השונים עוד לא עמדת לפני אתגר כזה כמו עתה בתפקיד החדש כשר העבודה. עליך להביא מפנה בתחום זה, לכלכל את הצרכים לפי התועלת לביסוסה של המדינה, לדעת היום כי לפנינו גם מחר, ללמוד לקח מתקופות פרוספריטי שקדמו לנו בשטח העבודה, פרוספריטי שהביא אחר-כך שפל. עליך, כמו על כולנו, להביט בעין צופיה לביסוס מעמדה הכלכלי של המדינה.

לשניהם ברכה.

אולם גם אם אתה עומדים לפני עובדה מוגמרת, אשר כפי הנראה לא תגורר אחריה זעזועים, ולמרות - כאמור וכידוע - שאין אתה שותפים בקואליציה, לא נהיה כנים למצפוננו אם לא נגיד שאותו דבר, כלומר, אותם השינויים והמינויים צריכים היו ואולי גם יכולים היו להעביר מבלי לזעזע את דעת הציבור, בגלל אופי הגשתם והבאתם לידעת יתר הגורמים בקואליציה. ואם כן, לכאורה, כאנשי אופוזיציה אין אתם כה חרדים לשלומה של הקואליציה, אולם הפעם, בתקופה זו בה אתם נמצאים, לא היה זה נכון להסתכן להעביר את עניינותי של הציבור לפסים של סכסוכים פנימיים.

השלום ושלמות המדינה מחייבים אותנו, את כולנו, את הציבור כולו לכל שכבותיו, להיות ערים לדבר אחד ויחיד - בטחונו, שלומה ושלמותה של המדינה. לא פעם עומדים דווקא המוני העם מדהמים למראה עיניהם ולמשמע אחזניהם, כאשר דווקא אלה אשר כאילו בידם גורל הכרעות והחלטות הקובעות מדיניותנו, הם הם המרשים לעצמם להשתמש בתמוזים פוליטיים שאינם הולמים את צורכי השעה. בעת הזאת, כשאנו מוקפים אויבים ועוינים מכל הצדדים, צריך היה להיזהר מעשיית צעד שעלול היה לגלגל אותנו לגלגלים הקודמים, כאשר גם ענייני שלום ובטחון שולבו בהתנצחויות ובהתנחחויות.

לא תהיה זאת יהירות אלא קביעת עובדה, אם אגיד כי סיעתנו, סיעת אגודת ישראל, למרות שאיננה שותפה בקואליציה, חזאת רק משטמי עקשות דת - שלא באנו על סיפוקנו ולקח משאלותינו בענייני דת - למרות שלא הצטרפנו אף לממשלת הליכוד והננו באופוזיציה, הרי תמיד שקלנו קביעת עמדתנו בכל הבעיות ובכל ההצבעות בכנסת, וכן בדיונים הציבוריים בענייני שלום ובטחון, לגופם של דברים. נתנו יד בכל הומנים לכל המערכות המדיניות-הבטחוניות. כך עשינו וכך נעשה גם בעתיד.

ומתוך חרדה לכל זעזוע במערכתנו, במאבקנו, לא נתערב, לא נצביע, לא נעז ולא נגד, אלא נימנע. אולם אין זה מונע אותי מלהביע את ברכת סיעתנו

הי"ר ק. לוח:

נעבור עכשיו לסעיף ב' בסדר-היום - דיון על הודעת ראש הממשלה מהשבוע שעבר על צירופו של חבר-הכנסת אלמוגי לממשלה בתפקיד שר העבודה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, ואחריו לחבר-הכנסת ברעם.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפי התקנון אין לנו צרכים להצביע כלל על מינויו של מר יגאל אלון כסגן ראש הממשלה, ואף לא על שינוי תפקידו משר העבודה לשר הקליטה. עלינו רק להצביע על מינויו של השר החדש, מר יוסף אלמוגי, כשר העבודה. אולם בין כך ובין כך, לגבי כל המינויים והשינויים - נימנע, ולא נתערב, כדי שלא נהא בבחינת "מתעבר על ריב לא-לו".

סיעתנו איננה שותפת בקואליציה הממשלתית, לא בגלל מינוי זה או אחר, אישיות זו או אחרת. אין אתה שותפים בקואליציה בגלל עקרונות דת, עקרונות יסוד בתודעתנו, כיהודים נאמנים לקדושי עמנו. גם אם נימנע מהצבעה, כדי לא להתערב בין המתנגשים במפלגה זו או אחרת - אין זה משרחר אותנו להגיד מה שבלבנו למוצע כאן לפנינו על-ידי המינויים והשינויים.

אבל, ראשית, משפט אחד, או משפטים אחדים, על האישיות ועצם המינויים.

ברור שבהימנעותנו אין אתם קובעים עמדה שלילית אישית גם לגבי סגן ראש הממשלה מר יגאל אלון. המקבל כעת תפקיד שר הקליטה, וגם לגבי מר יוסף אלמוגי, שמתמנה לשר העבודה. מעומק הלב הנני מברך את כל אחד ואחד מהם: עלו והצליחו. שניהם אינם פנים חדשות בציבוריות שלנו. שניהם אישים המוכרים בכשרון ובסגולה של עבודה הדדית, קרובים ומתקרבים, מבינים ומעריכים במידה רבה את הזולת.

מר יגאל אלון, שעלה בעליה רמה ברמת מעמדו כסגן ראש הממשלה, יידע בלי ספק להעריך את הנוטל האחראי שקיבל כעת כשר הקליטה, תפקיד לא קל. כדי לפעול בשטח זה צריך להיות באמת מחונן בסגולות יתר, לקלט העליה, ליצור כלי קליטה. יש צורך לבחון מבחינות רבות מה היה בעוכרנו עד טה, ויש צורך לסלק ככל האפשר אותם הגורמים שגרמו בעבר למניעת קליטת העליה.

נוסף לכל הגורמים הכלליים, ארשה לי להגיד לשר הקליטה שעליו לדעת כי כוח הפשיכה לעלות לארץ-ישראל להיקלט בה הוא ייחודה של ארצנו כארץ הקודש, ורק בנימי הקדושה שבה נשתורה שרשרת תפארת עמנו לארצנו. בלי ייחוד זה אין לנו בסיס להיקלט כאן.

נוכחנו כולנו לדעת עד היום, כי תמקורות המהווים את הדרוואר העיקרי לעליה לארצנו הם הנאמנים לתורה וקדושי עמנו. יהיה זה מתפקידו של שר הקליטה ליצור את התנאים והכלים לקליטת עליה דתית, ועל

חוברת ל"ג, ישיבה ש"ה

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (פרוש, לוז, ברעט) —

אולם נדמה לי, שהממשלה עשתה מעשה נכון, שב-1968, על אף ההישגים הגדולים שהיו לסוכנות היהודית, החליטה להקים משרד מיוחד לקליטה, שבראשו יעמוד שר בישראל — השר יגאל אלון. לפי מיטב הכרת היתה זו גם הישגה הנכונה. טוב עשתה הממשלה שהחליטה על כך, וזאת לפחות בגלל שישה נימוקים, הנ"ל אינם לי כעיקריים.

קודם כל: יוקרתה של המדינה. קיימת עובדה — ויש לבדוק עליה — שהעם היהודי בתפוצות מעריך ומכבד מאוד את המדינה, את שליחותה, את יוקרתה. אבל לא רק זאת ההופעה של שליח בשם הממשלה ובשם המדינה יכולה ללא ספק לעשות רושם בגולה, לא רק בגלל אישיותו של השליח, — כי אני מניח שגם לסוכנות היהודית היו שליחים טובים ונאמנים, ואיני רוצה להיגרר לזיכוכו מסוג זה; בכל התחום הזה שהמדינה חייבת לעשות בו כדי להקל קליטת העולים בישראל, סמכותו של נציג המדינה היא בעיני היהודים ללא ספק עדיפה מסמכותו של שליח הסוכנות — וזאת בדיון.

ומדוע? — קליטה פירושה: מדיניות כלכלית, מדיניות פיתוח מותאמת למטרה זו — בחקלאות, בבנייה, בחרושת, בתעשייה, במחקר, במדע ובכל השירותים. מה יכול לעשות שליח של הסוכנות היהודית יותר מאשר להסביר זאת בשום פנים ואופן אינו יכול לתת הצהרה מוסמכת ומחייבת על דעתה של ממשלת ישראל ובשם ממשלת ישראל. זאת ועוד: הכלים הממלכתיים, שיכולים לסייע לנו בביצוע המדיניות, אינם עומדים לרשותה של הסוכנות היהודית. טוב איפוא שיופיעו בעולם הגדול שליחיו נאמנים, מוסמכים וחרוצים, אשר יביאו את דבר המדינה, וללא ספק תהיה היענות לפניהם.

אותו דבר אמור לגבי מדיניות המסים. לא מעט שמענו בוועדה לענייני העליה של הכנסת, שהייתי חבר בה, אותה ועדה משרתת מוכרכת מחבריהן של שתי ועדות — ועדת הכספים וועדת העבודה — לא מעט שמענו בה, כמעט מפי נציגי כל התאחדויות העולים, המטפלים בעולים מארצות הרווחה, טענות וקושיות רבות על מדיניות המסים לגבי דברים שגם לעולים החדשים מארצות הרווחה כמעט שאין מושג עליהם, כי בדרך כלל אין הם קיימים בארצות מוצאם. לפיכך חשובה העובדה ששר בישראל והממשלה כולה יצטרכו מדי פעם בפעם לבחון את מדיניות המסים ומידת התאמתה לעליה, כדי שהיא תוכל לתכנן לעולם חדשים. דבר זה לא תוכל לעשות הסוכנות היהודית, עם כל הכבוד שאנחנו רוחצים לה. זה בהחלט תפקיד בראש ובראשונה של הממשלה.

הוא הדין גם בתחומים אחרים, כגון מדיניות החינוך, השיכון, הבטיחות וכיוצא באלה. היו שנים שבהן מילאה הסוכנות היהודית תפקיד גדול בתחומים אלה. ראשית כל — במימון התקציב. כיום אין זה עוד שזה שנים רבות הממשלה נושאת בתקציב השיכון ובתקציב החקלאות בעול העיקרי, בעוד חלקה של הסוכנות פוחת והולך, ואילו חלקה של המדינה גדל והולך. בתחום זה יכולה הממשלה, באמצעות הכלים אשר ללא ספק תפתח, לעשות רבות כדי להגביר ולהשפיע ולמשוך עולים לישראל.

ובעיקר — עצם הקמתו של משרד לקליטה פירושה

וברכתי האישית לסגן ראש הממשלה ושר הקליטה, מר יגאל אלון, ולשר העבודה, מר יוסף אלמוגי, תקוותי ותאמצני להביע את המשאלה, כי יהדות התורה — אגודת ישראל — תמצא אצלכם אוון קשבת לדברים הנוגעים לקיומנו.

הי"ד ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעט, ואחריו — לחבר-הכנסת בדר.

משה ברעט (מפלגת העבודה הישראלית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חילופי גברי, שנגעשו עכשיו בממשלה, קשורים בביצוע מדיניות חדשה של הממשלה לצורך חיוני העומד, לפי מיטב הכרתנו, כראשון בסולם העדיפויות לאחר הבטחון — הבטחת העליה, הקליטה. עצם העובדה שהממשלה החליטה על הקמת משרד קליטה, פירושה שהממשלה מעריכה את הדבר הזה כדבר ראשוני בעבודתה.

חברי כנסת נכבדים, אין להרבות דברים על העליה לישראל, ואף-על-פי כך, עלינו להגיד זאת בכל הזדמנות. קיימת העובדה שמלחמת ששת הימים עוררה גל של התלהבות בקרב יהודי התפוצות. ההתגייסות של התפוצות בממון לעזרה לישראל, הביקורים התדירים, הוועידות הרבות, הוועידה הכלכלית — כל אלה תרמו, ללא ספק, תרומה נכבדה לחיזוקה ולחוסנה של ישראל.

אולם קיימת עובדה שניה: שנה אחת לאחר מלחמת ששת הימים והנצחון הגדול, הרי אנו עומדים עדיין במספרים ובאחוזים זעירים מאד של עליה, עדיין אנו מקבלים רק קילוחים דקים של עליה מארצות הרווחה ומאותן ארצות שיהודים יכולים לצאת מהן.

הבעיה הראשונה והמתייצבת לפנינו היא — איך לעודד גל של התלהבות למען עליה לישראל. אינני שייך אלה החושבים שרק עלי-ידי הקמת משרד ממשלתי לקליטה נפתור את הבעיה. אני אפילו מרשה לעצמי להגיד, כי אינני סבור שהקליטה הנאותה היא התשובה היחידה לבעיית העליה לישראל, באשר אינני מאמין שבתנאי הקליטה הטובים ביותר נוכל להדביק את רמת החיים של יהודי הגולה באותן ארצות שאנו מצפים לעליית יהודים מהן.

אולם יש מוקדם ומאוחר. בכל זאת, צריך לציין שעצם הקמת המשרד עשויה, ללא ספק, לתרום תרומה נכבדה להרחבת ממדי העליה, כי העליה היא הסיכוי הגדול, וכולנו מקווים שהסיכוי הזה יתגשם.

בהזדמנות זו אל נשכח את הראשונים בתחום זה. אל נשכח את המפעל האדיר של הסוכנות היהודית ומפעל הקליטה שלה. אנחנו קצרי זכרון, אנחנו שוכחים מהר מאוד מה שנעשה בתחום זה. במשך עשרים שנה הצלחנו לקלוט מאות אלפי עולים חדשים מארצות פזורים ובכלים שיצרנו למטרה זו. אנשי הסוכנות היהודית, עובדי מחלקת הקליטה ואתם העובדים ביתר המחלקות, עשו דברים עצומים בתחום זה, שאסור לנו לשכוח אותם. תמיד נזכור את פעולתם למען מפעל הקליטה. כיום אפשר להגיד, כי כל מה שנעשה, המשגים, ההישגים והנצחונות — כאשר מצרפים את כל אלה, מתברר שנעשה מפעל גדול, ואין הרבה ארצות ועמים שהתנסו במפעל אדיר כזה.

כזה, כאשר בימים הקשים ביותר הגענו עד כדי הפעלת 25 אלף ימי עבודה זיזמה. אני יודע שיש חברי כנסת מכובדים — ולא רק חברי כנסת — אשר עניין זה, ששמו עבודה זיזמה, כמעט שלא נעים להם להזכירו. אך עלי לומר: העבודה הזיזמה עשתה שליחות גדולה במדינה ובחברה הישראלית. היא עשתה שליחות גדולה בשנים אלה, והעובדה שהבאנו לכך, כי גם בתקופת השיא של חוסר עבודה הגיעו מקבלי מענק אבטלה לפחות מ־3,000 איש — היא עובדה מכרעת המוכיחה שהתפישה הזאת, שהעבודה עדיפה מיקצבה, הוכיחה את נכונותה, וכל הכבוד על כך גם לפועלי ישראל.

אני חושב שעבורי של השר אלוך הוא ללא ספק ערובה לכך שציליה גם בתפקידו החדש. מינויו כסגן ראש הממשלה הוא ללא ספק צעד חשוב למילוי וביצוע מינויו ותפקידו. אני חושב שעצם העובדה ששר הקליטה יהיה גם סגן ראש הממשלה, משמעה סמכות מוסרית, סמכות מבצעית, סמכות אירגונית גדולה מזו שיש לכל שר אחר. אנחנו רוצים לקוות שהשר אלוך גם בתפקידו כשר הקליטה וגם בתפקידו כסגן ראש הממשלה והסמך כויות הרבות, שיש לו ושיוטלו עליו, יצליח במפעל הקליטה שהוא פתח לעליה.

ועכשיו, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להגיד משהו לחברי וידידי השר המיועד חבר-הכנסת יוסף אלמוגי. חבר-הכנסת אלמוגי אינו פנים חדשות לא בממשלה ולא בפעילות הציבורית. בעבר מילא שני תפקידים בממשלה, בהיותו שר הפיתוח ושר השיכון, ואינני מתכוון לדבר יתר על המידה בשבחו. אני רוצה להזכיר לכנסת לפחות שני דברים: האחד על תקופת היותו שר הפיתוח והשני על תקופת היותו שר השיכון. כל מי שיזכור את תקופת פעילותו של חבר-הכנסת אלמוגי בממשלה, יזכור שבהיותו שר הפיתוח חולל מהפיכה במפעל תמנע. הריאורגניזציה שעשה חבר-הכנסת אלמוגי במפעל תמנע היתה לברכה. לא נגיד, על מנת לא להפריז, שרק הריאורגניזציה סייעה לתמנע. היו לכך גם גורמים בשוק הבין-לאומי, שלא ספק תרמו להבאת המפעל, אולם עלינו לזכור שהעברת הנהלה הראשית והמומחים מתל-אביב למקום הייצור, לתמנע, סייעה בראש וראשונה להשרדת הפוֹעֵלִים במקום וכל הכבוד בכך.

אני חושב שביתר החברות הממשלתיות הורגשה גם כן יצר הברוכה של חבר-הכנסת אלמוגי.

וכן מניח אני שכולנו זוכרים את אחד החוקים החשובים שחבר-הכנסת אלמוגי הביא לכנסת בהיותו שר השיכון — כוונתו לחוק בינוי ופינוי של אזורי שיקום, שנועד לפתור את בעיית משכנות העוני, בעיית חברתית וסוציאלית ממדרגה ראשונה בישראל כבמדינות אחרות. אני יודע שיש ביקורת על ביצועו והגשמתו של החוק. אך אף אחד מאתנו לא תיאר לעצמו שחוק זה יוגשם תוך שתיים-שלוש שנים. זה ללא ספק חוק שחולל שינוי גדול ומכריע בחיינו. אני רוצה לקוות שגם אם לא יבוצע כולו, בקצב הנראה לנו, הרי בכל זאת ימלא את שליחותו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כל ממשלה, שממנה שר עבודה בישראל, מתחשבת ללא ספק בעברו, בקשריו עם תנועת העבודה ובזידעו את ענייני הפועלים. נדמה לי שאין צורך להזכיר שלחבר-הכנסת אלמוגי

שענייני העליה והקליטה לא ייורו משולחן הממשלה בדיוניה. לפי מיטב הכרתנו, ענייני העליה והקליטה צריכים להיות סעיף קבוע על סדר-יומיה של הממשלה. כפי שאנחנו קוראים שענייני הבטחון ומדיניות החוץ אינם יורדים משולחן הממשלה בדיוניה, מן הדין שכן יהיה באותה מידה גם לגבי ענייני עליה וקליטה. ועצם העובדה שיהיה רפרנט קבוע בממשלה אשר זה תפקידו, ללא כל ספק תשמש גורם מדרבן בפעולה הברוכה אשר תיעשה על-ידי הממשלה בתחום זה.

ואחרון אחרון — הביקורת הפרלמנטרית. אני רוצה להגיד מראש לירידי סגן ראש הממשלה יגאל אלוך, שאנחנו מתכוונים לעקוב באהבה ובאהדה, אך גם בביקורת, אחר פעולות ומשרדו ויתר הפעולות של הממשלה בתחום זה. נכון שמבחניה פורמלית גם כאשר הקליטה היתה בידי הסוכנות היהודית יכול היה חבר הכנסת להציג שאלות, להעלות הצעות לסדר-היום ולבקש דיון בתחום זה; אולם מאחר שמשרד הקליטה יהיה בתחום טיפולה של הממשלה, פירוש הדבר שתיעשה ביקורת מתמדת — הן בעת הצגת התקציב, הן בעת הצגת הבעיות השונות, ובכל שלבי הפעולות תיעשה הביקורת הפרלמנטרית, אשר ללא ספק תדרבן, תדריך ותעודד את הממשלה ואת שר הקליטה בתחום זה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להגיד משהו לשר אלוך, העובד את משרדו שעמד בה כמה שנים, בראש משרד העבודה. תקופה זו של כהונת השר אלוך כשר העבודה מוכרת לי היטב, כאשר שימשתי כל השנים האלה כחבר ועדת העבודה והכרת את המשרד מקרוב. היתה זו תקופה דינמית, מלווה הסתערות בכמה ענפים והגברת הפעילות בכמה שטחים — בפריז העבודה, בפריז הייצור, בהכשרה מקצועית וכיוצא באלה. אולם, לדעתי, אם אנחנו צריכים — ולדעתי חייבים — להביע תודה מיוחדת ליגאל אלוך, עלינו להתייחס לתקופה הקשה ביותר, שעל הפעולות בה מגיע לשר אלוך השבח הגדול ביותר. אני מתכוון לפעולותיו של שר העבודה בתקופת האבטלה.

חברי הכנסת הנכבדים, עברה עלינו במשך שנתיים וחצי-שלוש שנים תקופה קשה של אבטלה גוברת והולכת. תופעה זו היתה עלולה לערער את יסודות החברה בישראל. אם אנחנו מסכמים את התקופה הזאת, עלינו לציין שעל אף העובדה שהיו קשיים, שהיה מחסור, שהיה עוני, הרי עברנו את התקופה הזאת בראש וראשונה הודות למאמץ הגדול שעשתה ממשלת ישראל כאשר לא הלכה בדרך הקלה של מתן קיצבאות, אלא הלכה בדרך המשובלת של הפעלת תקציבים, קידום תכניות ופעולות רבה. נדמה לי שגם כיום, מי שביקר את הממשלה ומי שיכול לבקר אותה גם על העבר — ובצדק, מותר לבקר את הממשלה — ללא ספק יסכים אתי שבתחום זה חוללה הממשלה דברים אשר אולי הרבה מדינות בעולם יכולות לקנא בנו בכך.

ברם, הישר כוח הגדול ביותר מגיע לשר ולחבר עובדיו על כך שהצלחנו להפעיל בתקופה זו, בקנה-מידה שולבי ידענו כמוהו, את העובדות היומיות. וכייתי להיות יושב-ראש הוועדה לביטוח מפני אבטלה, ואודה בפומבי: גם אנוכי לא האמנתי בראשית פעולת הוועדה באפשרות לשלב מתן תעסוקה עם תשלום דמי אבטלה, עד אשר ראיתי במו עיני איך אפשר לחולל ממש נס

— הדעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (ברעם, לוז, ברד) —

אני רוצה לשאול אותך, אדוני ראש הממשלה: האם כל זה היה הכרחי — החילופים במשרד העבודה, יצירת משרד חדשה של סגן ראש הממשלה, הקמת משרד לקליטה, כפי שהוא נוצר? אני מבין שלא אוכל לדבר על כך בטרם אניך נעשה הדבר.

מר אשכול ידוע לא רק במפלגתו אלא גם בציבור כאדם הידוע לגשר, לפשר, להתייעק, גם לעשות פשרות ולהרגיע רוחות; זה היה כוחו. והנה לפתע פתאום כאילו למד מקודמו. ידועה האימרה בלטינית: Hoc volo, sit pro ratione voluntas; שבתרגום עברי חופשי פירושה: זה רצוני, וכך ציויתי; למה? ככה. כך נהג מר אשכול בעניין זה. הוא החליט, לכאורה בניגוד לכל אופיו ולדרך לבני עניינים אחרים, כאילו נכנס בו הידיבוק, ותסלחו לי אם אומר "דיבוקה", שבקבלת המצב — צל, הנמוך והיפה מודיעה: הנה החלטתי, אינני רוצה בשום הצבעה ובשום אישור, כך הוא המצב. נאמר על מר אשכול שאינו בקי בצבאיות ובאסטרטגיה. מבחינה אסטרטגית היה החישוב נכון ושקול. מה עדיף — לזכות אל המפלגה ולהתייעק עמה, או להעמיד אותה לפני עמדה מוגדרת? מר אשכול החליט להעמיד את מפלגתו לפני עמדה מוגדרת. לפי התוצאות, אולי היתה זו אסטרטגיה נכונה בתוך המפלגה. ואמנם המפלגה לא הציגה ביעה וקיבלה עמדה זו בלי הצבעה. הוא פנה למזכירות, שם כל אחד אמר מה שאמר — ואינני יכול לצטט מעל במת הכנסת את הדברים, אבל הם ידועים לציבור כולו לאחר שנתפרסמו בעתונות — ובסופו של דבר לא היתה הצבעה. קיבלו את תורתו, שהוא הוא המחליט. אגב, מבחינה מפלגתית פנימית גרדא היה צורך באיזון שיהיה עוד שר מעדות המזרח בממשלה וכן היה צורך במתן פיצוי לשר אלוך שלא יהיה מקופח בעונו את משרד העבודה.

היו עוד כמה דברים צדדיים שאף הם הכריעו את הכף, כמו לתקוע טריז בין חבר-הכנסת פרס לבין מישהו — וידוע מי הוא. מבחינה מפלגתית הייתי יכול לברך את מר אשכול על התמרון המוצלח הזה. אבל הבעיה היא שאין זה עניין מפלגתי גרדא, זהו גם עניין ממלכתי.

אני יודע שקיימת אופנה אנגלית, וברגע שהדבר נוח למישהו, הוא אומר: כך נוהגים באנגליה. מר אשכול, גם זוהי בעצם ירושה מקודמך. ראש הממשלה באנגליה יכול לבחור לא שרים, לפי שיקוליו וכפי שהוא מוצא לנכון, הוא יכול אפילו לבחור ולמנות סגני שרים, הוא יכול להחליף את התיקים של השרים. כל זה קיים באנגליה. אני יודע שבמשך השנה-השנתיים האחרונות עושים בישראל דברים שונים בשם האופנה האנגלית. וילסון החליט על מיתון, והנה גם אצלנו הנהיגו מיתון; וילסון החליט על הקפאת שכר, והנה גם בישראל מקפיאים את השכר; וילסון החליט על פירות, והנה גם בישראל הוחלט על פירות. אינני רוצה להמשיך ולשאול מה יהיה אם וילסון יפסיד בבחירות הבאות; האם גם אז אתה מוכן, מר אשכול, לקבל עליך את המסקנות?

אפשר כמובן לומר שאין זה כך בישראל. באנגליה מפלגה אחת היא בשלטון, היא בוחרת לעצמה. "לידר" — ולא ניתן לתרגם זאת לשום שפה אחרת. ה"לידר" הוא ראש המפלגה בפרלמנט; המפלגה בפרלמנט מכריזה על עצמאותה, והיא מפלגת הפרלמנט. הוא בוחר לעצמו

שמורה זכות גדולה, שבהיותו מזכיר מועצת הפועלים בחיפה היה אחד ממעצבי דמות חנונית העבודה בישראלי. אין לי אלא לברך על המינוי של חבר-הכנסת אלמוגי כשר העבודה. אני רוצה להגיד לכם, חברי הכנסת, שלא תמיד שררה בינינו הבנה בכל העניינים, גם כאשר היינו יחד במפלגת העבודה וגם כאשר שנינו כיהנו באותו תפקיד, הוא כמזכיר מועצת פועלי חיפה ואנכני כמזכיר מועצת פועלי ירושלים. לא תמיד היתה בינינו הבנה, אולם תמיד שררו בינינו יחסי חברות. על אף העובדה שבשנתיים האחרונות היו בינינו חילוקי דעות רציניים, לא העיב הדבר על יחסי החברות שלנו. אין לי אלא לברך את חבר-הכנסת אלמוגי מקרב לב, שיעמוד לו הכוח למילוי תפקידו החדש.

אני מאחל לממשלת ישראל ולראשה, שהמינויים החדשים יגבירו בעם את התחושה לקידום התפקידים הגדולים בתחום העליה והקליטה, שהטילה הממשלה על עצמה, בנוסף לתפקידים הקיימים, באשר היא לקחה על עצמה אחריות ישירה לקליטה, שפירושה גם הגברת העליה.

הי"ר ק. לוז:

רשות הידיבור לחבר-הכנסת ברד, ואחריו — לחבר-הכנסת רפאל.

יוחנן ברד (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודה לידידי חבר-הכנסת ברעם שאמר דברים חשובים שלא אצטרך לחזור עליהם. הוא דיבר בשבח ממשלת הליכוד הלאומי וחשיבותה — אני מסכים לכך; הוא אמר דברים יפים על השר אלוך באופן אישי — אני ודאי מסכים לכך; הוא אפילו דיבר הפעם בשבח של חבר-הכנסת אלמוגי — ואני לא רק רוצה להסכים לכך אלא גם להוסיף. חברי הכנסת אלמוגי הוכיח ודאי את כוחו כשר השיכון וכשר הפיתוח. אף-על-פי שהייתי אז באופוזיציה, נתתי לו את כל התמיכה והעידוד שיכולתי לתת בעבודות חשובות שעשה, בכלל זה תמנע. אבל אינני רוצה לעשות השוואות איזה שר שיכון טוב יותר, שר השיכון דאז או שר השיכון דהיום. אינני רוצה לעשות השוואות איזה שר פיתוח טוב יותר, שר הפיתוח דאז או שר הפיתוח דהיום. לו הצטרפתי להיות שופט בעניין זה — ואני רואה שחבר-הכנסת אלמוגי מחיך — חושבני שהוא בטוח בפסק-הדין שלי ...

אבל עלי לומר שבחיו של חבר-הכנסת אלמוגי שהוא הצטיין גם כאיש אופוזיציה. אמנם אין אני רוצה להזכיר — אף-על-פי שהיה זה פיקנטי — את כל הברירות המטופשות המעליבות יותר את המחברים מאשר אותם, שהמציאו עלינו חברים מן המפלגה שהוא עכשיו חבר בה. גם באופוזיציה היה הוא איש חריף מאוד. הוא ידע לבקר את הממשלה. לפעמים הרגשתי שאני אינני יכול להיות, לפחות מבחינת הצורה, תקיף כמוהו, ואל תוקפו זאת לחובתי. לכל אדם סגנון משלו. אבל כאשר משבחים אותו אני מזכרת, כמובן, לשם השלמת התמונה להזכיר גם את חלקו כאיש אופוזיציה.

בדיון זה, אדוני ראש הממשלה, בכל דבר שאני רוצה להגיד אין שום עוקץ אישי, לא כלפי מר אלוך, לא כלפי חבר-הכנסת אלמוגי ובוודאי לא כלפיך, מר אשכול הנכבד.

העליה האפשרית, העליה שאנחנו רוצים בה, זו עליה של המעמד הבינוני, עליה של בעלי-הון קטנים, עליה של בעלי מקצועות חופשיים, מה שקוראים עליה מארצות הרווחה. מר אלון הוא אדם שמייצג השקפת עולם מסוימת, גישה מסוימת לעניינים, אמונה בקי-בון ובמציאות מסוימת. האם הוא המעמד הטוב למחל קליטה וזו אולם את זאת אני אומר רק דרך אגב.

עוד לא ידוע מה תהיה המסגרת. לא די להחליט שיהיה משרד קליטה. מה יהיו סמכויותיו יש מחלקת קליטה בסוכנות, כיצד יהיה שיתוף-הפעולה ביניהם?

והאם הדבר דחוף כל-כך? לא היה דחוף להחליף שר עבודה. הדבר הדחוף היה האיוון. אם כך, זהו שיקול מפלגתי. האם מותר לחולל מהפכות כאלה מתוך שיקול לים מפלגתיים גרידא?

ועכשיו אני רוצה לומר משהו על הסיעה שלי. אמרתי שלא דרשנו תיקים כשהלכנו לממשלה, לא דרשנו שום דבר. היום, שנה לפני הבחירות, איש לא יחשוד בנו שפתאום אנחנו רוצים מה שלא דרשנו אז. אין זאת אומרת, מר אשכול, שאין לנו מועמדים. אבל זה אינו חשוב היום.

כמו שאמרנו שנינו, אתה למדת פעם איזה "אינטר-נציונלי", אני למדתי שאין זכויות בלי חובות ואין חובות בלי זכויות. אי-אפשר שכל הזמן יגידו לנו: אתם חייבים, כי אתם הצטרפתם. אנחנו הצטרפנו בתנאים מיוחדים למטרה מיוחדת, עם זכויות מיוחדות, מצומצמות, לפי רצוננו, ועם חובות מצומצמות. הלכנו לממשלה בשעה ההיא, והשעה לא השתנתה עד היום, למרות שפע התכ-ניות של ויתורים. וכשהלכנו לממשלה, אמרנו: כל זמן שאנו משתתפים בממשלה הזאת, אנחנו מקבלים עלינו אחריות מלאה לכל העניינים הקשורים במדיניות חוץ ובבטחון המדינה. לא חתמנו על שום הסכם קואליציה-יוני. אין אנו בקואליציה, גם לא באופוזיציה. זמיתה של האופוזיציה להביע אי-אמון לממשלה. אנחנו איננו יכולים להביע אי-אמון לממשלה שאנחנו יושבים בה.

אנו תומכים בתקציב. בכל שאר העניינים - מעולם לא קיבלנו שום על. אמרנו: כאשר יש לנו שרים בממשלה, לא נחפש לנו סכסוכים, לא נחפש לנו עניינים. כאשר היה מקרה אחד, הוסכם שנברר מה חובתנו ומה אינה חובתנו. אנחנו מעוניינים בכך מאד, כי אנו רוצים למלא את החובות שיש לנו, אנו רוצים לדייק במילוי החובות. אבל אנחנו איננו נושאים בחובות שאין חובות. לאחרונה, סוף כל סוף, מר אשכול, אני מבין שיש רצון שתקום ועדה, ושהיא תחליט מחדש במה אנחנו חייבים ובמה איננו חייבים. מה שנקח לע עצמנו נדייק מאד בקצומו.

בעניין זה אין לנו שום חובה לתמוך בדבר שנעשה בלי שנשאלנו עליו, דבר שנעשה על-ידי יצירת עובדה קיימת, ולכן, אחרי שיקולים רבים בעניין זה, נצביע נגד הצירוף הזה.

אני רוצה לציון שחבר-הכנסת ברעם בצדק לא הסתפק בדיוור על צירופו של חבר-הכנסת אלמוגי לממשלה. כל דברים אלה קשורים ומשולבים זה בזה. ולכן, מכיוון שכל המיבצע הזה של שישה ימים (שאמנם היה מיבצע של חודש) נעשה למען שיקולים מפלגתיים פנימיים - נצביע נגד אותה החלטה שהובאה להצבעה לפי חוק המעבר.

עוזרים, והכל כשורה. ואילו אצלנו, מר אשכול - אם טוב הדבר ואם רע - בכנסת ובממשלה זהו אותה המפלגה. ומכאן נובעת חובות. ראש הממשלה אינו יכול לעשות דבר בלי התייעצות, אינו יכול לעשות דבר בלי הסכמה; אינו יכול להעמיד את הממשלה לפני עובדה מוגמרת.

האסטרטגיה היתה טובה בתוך המפלגה, שלא במקרה החליטה לא לקרוא לעצמה "מפלגה מאוחדת". אבל כלפי הממשלה, כלפי הסיעות התומכות בממשלה - לא זו הדרך. כאן היית צריך להתייעץ מראש, היית צריך לשכנע, ולא להעמיד את הממשלה כולה ואת השותפים שלך, הנושאים באחריות רבה לממשלה זו, לפני עובדה מוגמרת. ואם נכון הדבר בדרך כלל כלפי הסיעות המשתתפות בממשלה, חובתך היתה ודאי קשה יותר ורצינית יותר כלפי הסיעה שלנו. הלכנו למי-שלה זו בלי שום תנאים. הלכנו לממשלה זו שלא מתוך שיקולים מפלגתיים של גחיל. הלכנו לממשלה באותה שעה קשה ומסובכת, כאשר לא היה ידוע מה יהיה, כאשר עמדנו לפני המבחן הקשה ביותר לעם ישראל, לפני מבחן שאיש לא ידע את סופו. נטלנו על עצמנו את האחריות ברגע קשה, כתוצאה של גורמים שונים, וכן צעדים שלא לכלם הסכמנו. ברגע ההוא החלטנו לקחת על עצמנו יחד אתך את כל האחריות למחל שיהיה. לא לנצחון של שישה ימים, אלא למה שיהיה, בלי שום תנאים, בלי תיקים, בלי שום דבר. וכך אנחנו מוסי-פים להשתתף בממשלה זו.

ובכן, היית צריך להתייעץ אתנו בעניין כזה, כי זה שינוי המצב שהיה לפני שנה, ולא צריך להסביר באיזו מידה שינוי הוא. למה לא עשית זאת? האם למדת שגם אתנו אלה מוכרח להשתמש בתכסיסים? בוודאי לא היה לך שום יסוד להניח זאת. כראש ממשלה היית צריך לדבר עם המשתתפים פעולה אתך.

לא עשית זאת. ובוודאי לא היינו ראויים שכן תתייחס כלפינו.

ועכשיו אני רוצה לשאול: האם מבחינה מעשית היו שלושה דברים אלה באמת דרושים? מר ברעם אומר שמר אלון ראויה להיות סגן ראש הממשלה. אינני חולק על כך. יש גם אחרים במדינת ישראל הראויים להיות סגן ראש הממשלה. אבל האם זה הזמן, שנה לפני הבחירות, להכניס מהפכה במבנה הממשלה? האם הדבר על דחוף? האם צריך היה הדבר להיעשות עכשיו? והכנת לך תכנית למיבצע, שישה ימים: ביום שישי אני מודיע לממשלה, ביום ראשון לסיעה, ביום חמישי או שישי אודיע למזכירות, ביום ראשון אעביר את זה בממשלה, וביום שני תהיה הצבעה בכנסת. מבצע ששת הימים לא הצליח. בכל זאת היו קשיים. האם כך ממנים סגן ראש ממשלה?

לגבי משרד הקליטה - אני רוצה לשאול מה אתם עושים לאלון שלי. יהיה משרד קליטה ממשלתי - עם אלון אחד בראשו; תהיה מחלקת עליה וקליטה בסוכנות - אלון שני בראשה. אם לא תצליח הקליטה - יגידו, אולי בצדק: הקליטה לא הצליחה כי לא היתה עליה. ואולי התשובה תהיה: עליה לא היתה, כי הקליטה לא היתה טובה.

דרך אגב, אני רוצה לומר שהעליה הצפויה לנו,

חוברת ל"ג, ישיבה ש"ה

— הדעת ראש הממשלה על צירופו של חברי הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (בדר, לוז, רפאל) —

מאות אלפים, היכולים ואף חייבים לעלות, למענו, למענם ולמען ילדיהם.

בימים הקשים ביותר לא נואשו מעליית יהודים מארצות שהציאה מתוכן אסורה עליהם. אנו מאמינים כי יבוא יום, עם הארגנה הבטחונית שתוחזר לאיזור, ויפתח גם בשבילם שער העליה לרווחה. עלינו להרחיק איפוא מתוכנו את האידאולוגיה של עליה קטנה, סלק-טיבית, מטופחת היטב, ולהעלות שוב את סיסמת העליה הגדולה, עליית ההצלה והרווחה גם יחד.

במנגנון מחלקת הקליטה של הסוכנות היהודית הצטבר נסיון רב בטיפול בעליה הגדולה, ובטוחני שישימש גרעין ויסוד למשרד הקליטה בבואו לבנות כליו ולפתח שיטותיו בעבודתו האחראית.

אנו סברנו, כי מותר להכליל את הטיפול בקליטה כאף מיוחד בתוך משרד העבודה, ולא לייחד לו משרד מיוחד, כי הקליטה קשורה ותלויה במידה רבה בפנקס-ציית של משרד העבודה. אולם, מאחר ששיקולי הרוב בממשלה היו שונים, והוחלט לקיים משרד נפרד, הן כמתאם בין משרדים שונים — כגון עבודה, שיוכו, פיתוח, חקלאות — והן כבעל מכשירים עצמיים, אנו מחייבים את משרד המשרד לידיו האמונות של השר יגאל אלון, ומלווים את מינויו בברכת הצלחה מקרב לב.

ברכתנו שלוחה גם לחברי הכנסת אלמוגי, איש מוב-הק של ציבור הפועלים, אשר מסירותו וכושרו מכשי-רים אותו לניהול יעיל ואחראי של משרד העבודה. סיע-תנו תצביע בעד צירופו לממשלה כשר העבודה.

לעומת זאת לא גרסה סיעתנו ואיננה רואה אף עתה את הצורך במינוי סגן לראש הממשלה, עם כניס-תנו לשנה האחרונה של הקדנציה של הכנסת, בלי שיוברר תחילה מעמדו של סגן ראש הממשלה ובלי שתוגדרנה סמכויותיו.

לא רק הדרך שנהג בה ראש הממשלה לא נראתה בעינינו. חובתנו היתה להעמידו על חובת ההתייעצות עם שותפיו לממשלה ולמחות על הנוהל המשונה של התעלמות מהם. אולם היה לנו גם נימוק ענייני נגד צעד זה. חששו, שהשינויים המוצעים בממשלה עלולים לענוע את שלמותה של ממשלת הליכוד הלאומי, ואנו שמחים שנבואות אלה נתבדו והממשלה תוסיף לעמוד במערכותיה במלוא אחדותה כשהיא נהנית מאמון העם ותמיכתו הבלתי-סמויית.

חברי הכנסת, שלא מרצון עלי להזדקק כאן — ולו רק בקיצור — לפרשה צדית שמשום-מה שילבו אף אותה בדיונים על שאלות העליה, אנשי תבונה כבר היטיבו להסביר, כמה רחוק הוא רצונם של אורחיו הרפורמים, לארגן תפילה מעורבת ליד שריד מקדשנו, מעקרן החופש של הפולחן הדתי. יש רגליים לדבר שרעיון זה לא עלה כלל על דעתם של אורחיו שמעבר לים, כי אם לילד בית הוא, פרי יומה של אנשי המקום —

הי"ר ק. לוז :

מה זה שייך לנושא

יצחק רפאל (מפד"ל) :

זה שייך.

— הרחוקים מתפילה בכל גושט שהוא, שניסו לצלל את תמימות הרפורמים ככלי לגנח בו את המחנה

יחד עם זה, מר אשכול, אנו מאחלים לך שלהבא לא יהיו לנו אינצידנטים דומים בשיתוף-הפעולה שהיה, כל עוד יהיה.

ולמר אלו ולמר אלמוגי אין לי צורך להגיד שאנו מאחלים כל טוב. וכשתשבו עם החברים שלנו בממשלה זו — בזר שחשוב שגם תצליחו. כי זאת תהיה גם הצלחה שלנו.

הי"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחברי הכנסת רפאל, ואחריו — לחברי הכנסת חזן.

יצחק רפאל (מפד"ל) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. העברת הטיפול בקליטת העליה לסמכות הממשלה פירושה המעשי והחד-משמעי הוא קבלת האחריות לעליה וארגונה על-ידי וזרעות הביצוע של המדינה. ההפרדה בטיפול בין העליה והקליטה, וחלוקתו בין שתי אדמיניסטרציות שונות, הן מלאכותיות ולא תעמודנה במבחן הימים, כשם שהמוסד לתיאום בין ממשלת ישראל והסוכנות היהודית הוכח כבלתי-יעיל.

קרב יום והסוכנות היהודית תסיים את פרקה המזהיר בתולדות העליה, ותצטרך להעביר גם את שארית פעי-לותה בתחום חיוני זה למכשיר ממלכתי. נראה בכך תופעה נורמלית, כשהתנועה הציונית מתפרקת מרצון מתפקידיה הישראליים המובהקים, ומעמיסה אותם על יורשתה הטבעית, הלגיטימית — המדינה.

ההסדרים של השנים האחרונות התמוטטו. התנועה הציונית, אשר נחלשה מבחינה ארגונית, והשפעתה בעם הצטמצמה — לא עמדה במשימה הגדולה. הקונגרס הציוני האחרון, שהתכנס ללא חידוש סמכותו על-ידי בחירות, הוכיח אולת-יד והעדר כוח-תנופה. במקום ללכד שארית כוחותיו — אף גרם לפירוק אחדותם, ולא השאיר כל תקווה לבני שינוי לטובה בעתיד.

לכן אין מנוס מלהעמיד את מכשירי המדינה גם במבחן מעשה העליה, שהוא עתה — ליד מבחן ההגנה על בטחון המדינה — המבחן הגדול, החשוב והדחוף ביותר.

אולם, חברי הכנסת, כאן עלי להזהיר מפני טעות חמורה ההולכת ומשתרשת בתודעתנו. אין זה נכון, שאנו עוברים עתה מעידן עליית המצוקה לתקופת העליה מארצות השלום, ושעל כן עלינו לעבור כביכול מצורת הקליטה של עליה המונית לצורת הקליטה של עליה אינדיבידואלית. הסכנה בגישה זו היא, שאנו משלימים חלילה מראש עם מספרי עולים קטנים, וכל מאמציו יכוונו רק לשיפור טיב הטיפול בקליטה — כלומר : המרת כמות באיכות. אין סכנה גדולה מזו. עלינו להפוך את שיפור הקליטה למונף לגידול העליה. ואל לנו לשקוע בטיפול בחדדים. גם בגלויות השלוות יש לחתור למספ-רים גדולים, מקרב כל החוגים והסוגים, ולא רק לעליית בעלי מקצועות מיוחדים הבאים למשרות מובטחות מראש. יש לשאוף לעליה המונית גם משם.

זאת ועוד. עדיין לא הושלם תפקידנו בארצות מצוקה שונות ובקרב קיבוצי יהודים, שנעקרו ממקומם והאלו מגולה לגולה זמנית אחרת כתחת-ביניים. והם

— הדעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (רפאל, לוז, בן-פורת, חזן, תלמי) —

חסלו כמעט כליל גלויות בולגריה ויוגוסלביה. באותם הימים עלו „בני ישראל“ מהדוד והקראים ממצרים...

יעקב חזן (מפ"ס):

אוי ואבוי לטיפול שטיפלתם בהם.

יצחק רפאל (מפד"ל):

הם עלו ולא היתה כל תלונה על הטיפול.

יעקב חזן (מפ"ס):

היו והיו תלונות. כל הארץ געשה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

זוהי המצאה חדשה, חבר-הכנסת חזן. מעולם לא

שמעתי ביקורת זו ממך.

אמה תלמי (מפ"ס):

לא שמעתי — אין זו ראייה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אני מניח שלא היית שותקת, אילו היה זה קורה.

באותם הימים עמדו בראש מחלקת העליה של הסוכנות היהודית, שאירגנה את העליה ההמונית, ובראש משרד העליה של הממשלה, יהודים דתיים, נאמני ההלכה, והכל יודעים תרומתם הכבירה למפעל קיבוץ הגלויות. היו בעיות אז והן נפתרו.

נצפה לימים גדולים בעליה המתחדשת — ואין להי-רתע מפני בעיות שתהיינה. העיקר: „אל תירא, כי אתך אני, ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך“; העיקר: „הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ“.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חזן.

יעקב חזן (מפ"ס):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהודעתו של ראש הממשלה היו שני חלקים: חלק המחייב את הכנסת לא רק להביע את דעתה, אלא גם להצביע; חלק שני שלמעשה הובא רק לידעתה, אבל גם הוא מחייב את הבעת דעתה.

אשר לחלק הראשון, להצעה שהובאה לכנסת, לפיה יתמנה חבר-הכנסת י. אלמוגי לשר העבודה, רצוני לומר: המערכה הבטחונית, שבה אנו נתונים, והמערכה המדינית, שאינה אלא המשכה של המערכה הבטחונית, מאפילות על כל חיינו, ובצדק. הכל הועמד בצילן. אזורי המדינה נתבעים לשאת בעול כבד של מערכות אלה, והעול הזה יילך ויגבר. כולנו נהיה מזכרחים לשאת בו, וודאי גם נהיה מזכרחים לשאת בו. ואין איש ידע כמה זמן יימשכו המערכות ואין ידע מה קרבת יתבעו מאתנו.

זבו בזמן נמשכת גם המערכה על פיתוחו של המשק וקידומו — קידום עצמאותו הכלכלית, כי הרי כלולו ידעים שזה הוא תנאי לעצמאותו הפוליטית וגם כלים כוחנו הבטחוני. העם יוכל לשאת בעול כפול זה אם זה יתחלק באופן צודק בין כל שכבותיו. לצער הרב, אין הוא מתחלק כך.

לפי הדיון-יחשבוני של בנק ישראל לשנת 1967, הרי שהשכר הממוצע של השכיר באותה שנה היה 507 לירות, בדיוק כמו ב-1966. זה השכר הנומינלי. השכר הריאלי של השכיר ירד באחוז אחד; של המועלים

הדתי. מגע הסברתי ראשון כבר העלה, שהמנהיגים האחראיים של התנועה הרפורמית לא יסכימו שאנשי „הליגה האנטי-דתית“ ישימו עצמם אפוטרופסים עליהם, ויסקסכו בינם לבין היהדות הדתית.

הי"ר ק. לוז:

אינני מבין מה שייך עניין זה לנושא שאנו דנים בו.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אני חוזר מיד לעניין העליה. שאלה זו קשורה — וקשרו אותה גם בציבור וגם בעיתונות — בעניין העליה.

מרדכי בן-פורת (מפלגת העבודה הישראלית):

זה יצמצם עליה או יגביר אותה?

יצחק רפאל (מפד"ל):

מיד תשמע.

יהודים מאמינים, אשר סימן ההיכר שלהם הוא האמונה ב„תורה מן השמיים“, והרפורמיים — לדברי עצמם — הם חלק מהם, ימצאו ביניהם דרך להסדרת הבעיות השנויות במחלוקת, ללא חסותו של „הכוח הח-דש“, המבקש לעקור את הכל, לבל יישאר כל זכר המקשר את העם עם עברו ההיסטורי וכל קדושה השומרת על ייחודו. אם אמנם תקויים בעתיד — כפי שאנו מקווים — החלטת הכנס של היהדות המתקדמת, הקוראה את חבריה לעליה, וישיטו להם נאמני ההלכה ונוטריה יד-אחים לעזרה, לקירוב לבבם ליהדות שלמה ולהבנת הבעיות.

אך אווילות מרושעת היא מצד „הטורפים“ למיניהם בבואם להציג את הרפורמיים כעולים נוהרים ורק היהודי הדתי הוא כביכול החופר את הבורות המחבלים. כלום כה קשה הוא לעתון עשיר כ„הארץ“ לברר ולקבוע על-ידי מחקר רציני ואובייקטיבי מי הם העולים המגיעים אלינו מארצות הרווחה, מה אחוז הדתיים בתוכם ומה הם המניעים העיקריים לעלייתם?

קל מאד לקבוע מי ומאילו חוגים באו ראשוני המתנדבים בימי חירום ומזהו אחוז התלמידים הדתיים הבאים אלינו ללמוד ולהשתלם בסמינריונים ובמכוניס למורים, באוניברסיטאות ובישיבות. אלה ברובם הגדול והמכריע אינם נמשכים למדינת ישראל בשל שפע מועדוני הליילה בתוכה ואינם מחכים לא להטפתם השחצנית ולא להגותם הלועגת של בעליהם. אלה באים ויוסיפו לבוא מתוך מניעים דתיים ורוחניים טהורים, מתוך רצון להציל את ילדיהם מגלי השמד והטמיעה, ומספרם ישהה ככל שיגדל כוח-המשמיה של מדינת ישראל כמרכז לחיים יהודיים עצמיים ומקוריים.

טועים גם המנסים להלך אימים על הציבור בתארם את בעיות ההלכה, בייחוד בתחום הלכות אישות, כגורם מפריע בעליית יהודים מארצות מסוימות, בייחוד מברית-המועצות, בבוא המועד המקווה. כוונתם ודאי טובה, אך ידיעתם בכך אינה שלמה. אמנם עלולות להת-עורר בעיות הלכתיות במקרים מועטים, אולם לכולן יכול להימצא ויימצא פתרון במסגרת ההלכה. שאלות אלה אינן חדשות. נתקלנו בהן גם בימי העליה ההמונית בשנות המדינה הראשונות, כאשר הגיעו עם העולים פלטי המחנות, שרידי יהדות מולין וצ'כוסלובקיה, כשנת-

חוברת ל"ג, ישיבה ש"ה

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (חזן),
בן-אליעזר) —

הוא עצמו יכול להחליט לבוא לכאן. מדינת ישראל אינה יכולה להביא אותו לכאן. מדינת ישראל יכולה להקל עליו, אבל אינה יכולה להביא אותו. והנה חלה תמורה גדולה בגולה היהודית, ואי-אפשר להתעלם ממנה, חבר-הכנסת רפאל, ולהאשים בתוצאות התמורה את התנועה הציונית, הנחוצה היום עוד יותר מאשר בעבר. העליה מהגולות העניות-המרדות נסתיימה. אנחנו עומדים מול גולה עשירה ובטוחת בעצמה. הציונות היתה תמיד בנויה על שני כוחות — כוח המשיכה של ישראל וכוח הדחיפה של הגולה. כוח הדחיפה של הגולה קטן מאוד. יש להגביר את כוח המשיכה של ישראל. המשרד הזה שהוקם, תפקידו לעסוק בכך. תפקידו להקל על הגולה, תפקידו להביא לידי כך שכוח משיכתה של ישראל יגדל.

זהו משרד — ונראה לי שהוא ראשון אשר קם בצורה כזאת — שלא ידוע עדיין איך יעבוד ומה הם תפקידיו הממשיים. למעשה תפקידיו הם הכל. הוא צריך לדאוג לעבודה לעולה, הוא צריך לדאוג לשיכון לעולה, הוא צריך לדאוג לבריאות העולה, הוא צריך לדאוג לחינוכו של העולה, הוא צריך לדאוג לסעד של העולה. לכל זה יש כבר משרדים. הם עובדים, הם בונים, הם מתכננים, הם דואגים לבריאות. מה יהיה תפקידו של המשרד החדש? תפקיד של מתאם, מדבבן, יוזם — או לוחם להצרת-צעדיהם של האחרים?

לדעתי, תפקידו של המשרד הזה יהיה מורכב מאוד. אני מקווה שיכחלו של השר אלון תעמוד לו בכך. היינו מאוד רוצים שהמשרד הזה יצליח. זה אחד התפקידים החשובים ביותר והרציניים ביותר והקובעים ביותר שלפניהם עומדת כעת מדינת ישראל. ואני מקווה שהמשרד הזה לא יפנה את מרצו למערכה הפנימית בין המשרדים, כי אם למערכה על תיאום עבודתם של המשרדים ודבונם לעבודה משותפת מירבית לטובת הקליטה.

והדבר האחרון הוא מינויו של שר הקליטה גם לסגן ראש הממשלה. אין ספק בכך שאין זה מינוי מר-מלי. זהו צעד במערכה פוליטית רצינית, המתנהלת היום במפלגת העבודה, המפלגה הגדולה בארץ, וזוהי מערכה המעניינת את כולנו. ובה במידה שהערכותי צודקות לגבי מגמות המערכה הזאת — אוהד אני אותה ותומך בה.

אני שמח שבטרם נתמנה יגאל אלון לתפקיד זה, התייצב, באומץ המציין אותו תמיד, בתוך המחנה שבשבילו השלום יקר מהשטח. ודאי — שלום שגבוי לותי מוסכמים ובטוחים. אין אני מכיר את תכניתו של יגאל אלון לפרטיה. מפה שהתפרסמה ב"הארץ" איננה מפה שנוכל להתווכח עליה.

אריה בן-אליעזר (גח"ל):
אבל כל עוד יש ויתור...

יעקב חזן (מפ"ם):

אני חושב שגם אני, לא פחות וגם לא יותר מיגאל אלון, אינני שייך לוותרנים על בטחונה, שלמה ועתידה של מדינת ישראל, חבר-הכנסת בן-אליעזר. אני רושם לפני דבר שנראה בעיני חשוב מאוד: הכוונות להיאבק באותו האומץ, אבל גם באותה התבונה, על עתידו של

החקלאיים — בשני אחוזים. לעומת זאת גדלה באותו זמן ההכנסה של לא-שכירים, ב-34 אחוזים. התמורה להון עלתה מ-7.4 אחוזים ל-12.3 אחוזים — גידול בשיעור של 70%. התוצר הלאומי ליום עבודה גדל ב-5-6 אחוזים. רק דבר אחד הוקפא במעגל חיינו המשקיים — שכרו של העובד.

אנו עם במצור. העול יהיה גדול. העול יילך ויגדל. איש מאתנו אינו יודע כמה זמן יימשכו המערכות. ואני חוזר ומדגיש: נוכל לשאת בעול זה רק בתנאי שכולנו נדע שהעול מתחלק באופן צודק בין כולנו.

לשר העבודה תפקיד נכבד בתחום זה. השר היוצא, או שיצא כבר, יגאל אלון, עשה רבות בתחום זה, אם כי בזמן האחרון התחיל יותר מדי להאמין בכוחו של החוק וחשב שבדרכי החוק יעלה בידו להסדיר דברים שיש להשאירם לפעולתו העצמאית והיוזמה של מחנה העבודה.

ההתייחסות באמון גמור להודעתו של השר אלון, שהוא מוסיף להתנגד לבורחת-חובה. ואף-על-פי-כן חשבתי, ועדיין אני חושב, שהוא עצמו עשה צעד מסוכן ביותר לקראת פגיעה בחופש מלחמתו המקצועית של הפועל, זאת שבלעדיה לא ישיג את המגיע לו במדינה. כוונתי לחוק שנועד ל"צינון" השביתות. אני מבין את המניעים האביריים של השר אלון, שלא רצה להטיל את הדבר על חברו שיבוא אחריו, והוא עצמו החליט להביא את החוק הזה לפני הכנסת. אני מקווה שחבר-הכנסת אלמוגי בכל זאת, "צינון" את החוק הזה, ותחת זה יתחיל אולי במערכה על "צינון" הפער החברתי-הכלכלי, ההולך וגדל ביישוב ומאיים לגרוף לתוכו את הסולידריות הלאומית ואת יכולתו של העם לעמוד במערכות הכבדות הצפויות לו עדיין.

הרי מעשה-שטן, דווקא עתה נבט זרע הפורענות שנודע לפני קרוב לעשרים שנה, ואשר חבר-הכנסת אלמוגי היה אחד הזורעים הטובים ביותר שלו, כוונתי לשביתת שביתת הימאים. דווקא עכשיו נבט זרע זה בצורה חמורה ביותר של מרי נגד ההסתדרות ותרביעה לעזבה. חבר-הכנסת אלמוגי — ואנחנו נשתתף בהצבעה ונחייב את צירופו כשר העבודה — בגר בינתיים בעשרים שנה, וכיזיע, אף השנים עצמן גורמות שהאדם נעשה הרבה יותר נבון. אנחנו מכירים אותו כאיש שורשי מאוד, נאמן לתנועת העבודה, לפועל, ואני מקווה שהוא ילמד שתפקידו של משרד העבודה הוא ליצור את התנאים, את הכלים, על מנת לעזור לעובד להילחם את מלחמתו. אך את מלחמתו זו עצמה צריך להשאיר בידיו.

לא רק נצביע בעד ההצעה למנות את חבר-הכנסת אלמוגי לשר העבודה אלא גם נברכו בהצלחה בכהונתו החדשה.

החלק השני של הודעת ראש הממשלה היה מכוון לחילופין בתוך הממשלה, להחלפת הממשלה ליצור משרד חדש, משרד קליטה, ולהפקיד עליו את שר העבודה לשעבר, יגאל אלון. אני יודע שהשר אלון מקבל על עצמו תפקיד קשה, אני שולל תכלית שלילית את הביקורת הקטלנית, הלא-נכונה והבלתי-צודקת, ששמעתי כאן מפי חבר-הכנסת רפאל על התמנה הציונית. הציונות נשארה כפי שהיתה, תהליך של אוטו-אמנסיפציה של העם היהודי, העם היהודי בגולה — רק

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (חזן, לח, פרס) —

נפרדים — עליה וקליטה, הייתי מעדיף לראות את השר אלון כשר עליה יותר מאשר כשר קליטה.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת רפאל — ששמעתי את דבריו בתשומת לב — שאני יהודי אופטימיסט. רק עכשיו יצא הספר המעניין על העם היהודי, ספרו של משה לוביטש, בו הוא משווה את היהודים לבני דת אחרת, וטוען בצדק שיש אקס-קתולים, אקס-פרוטסטנטים, אבל אין אקס-יהודים. מי שהוא יהודי פעם — הוא יהודי תמיד, שכן היהדות אינה רק אמונה ודאי שלא רק דת. היא תופעה היסטורית ולאומית. ואף-על-פי שהסך-הכל ההיסטורי שלנו הוא די עצוב: בימי בית שני היו בעולם 8 מיליון יהודים, וכעבור אלפיים שנה אנו עומדים ב-14 מיליון יהודים, אין עוד דוגמה לאכזבה כה גדולה מבחינה דמוגרפית לעם עתיק כעמנו. בכל זאת אני אופטימי לגבי העתיד. אבל גם מי שאופטימי אינו יכול לעצום את עיניו לתמורות העמוקות הפוקדות את עמנו. מאז מלחמת ששת הימים אמנם אחזה התלהבות את היהודים החיים בתפוצות, אך ההתלהבות הולכת ודועכת. הולכת ומתמעטת, ולכלל ביטוי ממשי לא הגיעה. אנו חשים בתמורות הגדולות הפוקדות את עמנו. העם היהודי נמצא בפריחה מדעית, רוחנית, מוסרית וספרותית מאין כמותה. נדמה שכל הכשר הון, הברק, היכולת האינטלקטואלית, הנגטיב הרוחני שלנו, באו לכלל ביטוי חדש על פני עולם ומלואו, בלשונות רבות, בארצות שונות. רינסנס, שלא ידענו כמוהו בתולדותינו, מתחולל בקרב עמנו. הספרים רבי-המכר ביותר בעולם — רובם, או חלקם הגדול, נכתבו על-ידי יהודים, ביניהם סופרים יהודים הכותבים על נושאים יהודיים ושיש להם חוג קוראים ושומעים שאיננו יהודי, כגון ברגרד מלמד, סול בלו, ארתור מילר, ווסקר, שורץ-ברט וכדומה; בתחום הפילוסופיה — לוי-שטראוס, מרקוזה; מאסלו בתחום הפסיכולוגיה; טלר, רבי — בתחום מדעי הטבע. כמעט בכל תחום נראה שבין ראשי ההוגים והסופרים יש יהודים.

לפי דעתי, אחת הסיבות לכך שהכשרון, הברק והעמקות היהודיים באו לכלל ביטוי חדש, גלובלי לא פחות מיהודי, יש לראות בשינוי סטרוקטורלי עמוק בחיי העם היהודי. הונה דעות צרפתי-יהודי השווה את העם היהודי, בעבר והיום, למסע. הוא אומר כי במשך דורות התנהלו חיי העם היהודי כפי שמתנהלת רכבת תחתית, כאילו היהודים נסעו מתחת לחייהם של העמים האחרים; וכנהוג ברכבת תחתית אין רואים מתאמה מה שנעשה בחוץ, ומבחוץ אין רואים מה שנעשה בתוכה. הוא אומר כי זה מספר שנים שחיי העם היהודי מתחילים כמסע של אוטובוס, על הקרקע, בין עמים אחרים, מתוכו רואים את הנוף החיצוני ומבחוץ רואים את הנועשה בתוך המרכבה.

הייתי אומר זאת ביתר פשטות: ההורים היהודים של הדור הנוכחי היו בעיקר כאלה שהלכו לבית-הכנסת, ואילו ילדיהם הולכים לאוניברסיטאות. מאות אלפי יהודים צעירים מבקרים היום באוניברסיטאות, שאינן דווקא יהודיות. בארצות-הברית של אמריקה מה-10% מכלל הסטודנטים, כ-600 אלף מתוך כ-6 מיליון. אנקוט מספר שני, אולי פחות בדוק: מתוך 1.5 מיליון פרופסורים בארצות-הברית של אמריקה, כ-300 אלף הם יהודים, כלומר כ-25%. יש למ עם יהודי

השלום, כפי שלחמנו את המלחמה הצבאית. שלום שגובלתו לא יהיו בשום פנים ואופן הגבולות של ה-4 ביוני, אבל גם לא יהיו הגבולות של הפסקת האש. יכול להיות שגם נכונותנו זו לשלום לא תביא לנו את השלום. איש אינו בטוח בכך. השלום הוא אפשרי; השלום איננו ודאי. אבל המערכה על השלום, המערכה הכנה, האמיצה והנבונה על השלום, דרושה לנו גם כדי שנוכל לעמוד במערכות חמורות אם לא נגיע לשלום.

ומכיוון שתפישותינו התקרבו, ואני רואה זאת כאחת הבעיות הקובעות ביותר של חיינו בתקופה הקרובה — אני מברך את יגאל אלון לתפקידו זה כסגן ראש הממשלה.

היו"ר ק. לח :

רשות הדיבור לחבר הכנסת פרס, ואחריו לחבר הכנסת האחזן.

שמעון פרס (מפלגת העבודה הישראלית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. השינויים האחרונים בממשלה סבלו מהעדר אלגנציה בחיים הדמוקרטיים של מדינת ישראל. והתעוררו גם לא מעט בעיות נוהלות ביחסים שבתוך הקואליציה ובתוך המפלגה. וממילא הן עוררו ביקורת לא מעטה, שאני הייתי אחד השותפים למתיחתה. אבל כשהעניין בא לכנסת — הבעיה איננה עוד אישית, או קואליציונית, או מפלגתית כי אם פרלמנטרית. והריני מצטרף לברכות שהושמעו מה לחבר הכנסת אלמוגי, להתמנותו לתפקיד החשוב של שר העבודה. חבר הכנסת אלמוגי הוא בין חברי הכנסת שידעו בשעתו לוותר על תפקידם בממשלה ולעמוד על דברים עקרוניים ועמדות חשובות — וגם זו תרומה, על-פי דרכה, לדמוקרטיה הצעירה של המדינה. ואני מברך את שר העבודה אלון להתמנותו לתפקיד של סגן ראש הממשלה ושר הקליטה. אני בטוח ששיניהם יעשו כמיטב יכולתם ללמלא את התפקידים האחרונים המוטלים עליהם, בברכתה של הכנסת כולה.

יחד עם זה, לאחדים מאתנו — ואני בתוכם — הדיון הזה והשינויים האלה הם בגדר אכזבה עמוקה. לא במישור האישי ולא במישור המפלגתי, כי אם לגופו של עניין. מאז מלחמת ששת הימים קיימת הסכמה כללית במדינה, שהנושא השני בחשיבותו, לאחר ענייני הבטחון, הוא נושא העליה. ואנו חייבים לשאול את עצמנו: האם בשתי ההזדמנויות שהיו לאחרונה — בהזדמנות של הקונגרס הציוני ובהזדמנות של השינויים בממשלה — אמנם אחזו בנו החזון הגדול הזה של העליה, והוא בא לכלל ביטוי אירגוני בממשלת ישראל? לצער הרב — אני מצטרף בכך לדבריו של חבר הכנסת רפאל — הקונגרס הציוני לא היה דבר מורם את הרוח. הלכנו שם כולנו בהרבה תקוות ובהרבה דצון. ואי-אפשר היה אלא להיזכר בדבריו של ביאליק: "ראיתכם שוב בקוצר זרעם".

גם השינויים בממשלה הם חיוורים וחלקיים בלבד. מה זה משרד קליטה? בשביל לקלוט צריך עלים. והאם יש תפקיד חשוב יותר המוטל על ממשלתה של ישראל ב-1968 מאשר עניין העליה? הייתי אומר שהעולים יביאו אתם את הקליטה יותר מאשר הקליטה תביא עמה את העליה. ואם כבר צריך להפריד בין שני הדברים הבלתי-

חוברת ל"ג, ישיבה ש"ה

— הדעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (פרס, ש. רוזן, לח, האונגר) —

מה עשינו? פרטנו את הקונגרס הציוני לפרוטות. הקונגרס הסתיים בלילה עצוב לכולנו, במריבות עם אנשי המפד"ל, עם אנשי ל"ע, על הרכב הנהלה זו או אחרת.

שלמה רוזן (מפ"ם) :

מתי היית חסיד הקונגרס?

(ק ר י א ה : הוא היה ציר בקונגרס.)

שמעון פרס (מפלגת העבודה הישראלית) :

אני לא חסיד קונגרס כזה. אני חסיד קונגרס כפי שהוא צריך להיות. אחרי הכל, כולנו שייכים לדור של מהפכנים. אחדים עושים מהמהפכה שמרנות. יש כאלה שפעם היו בעד מהפכה אחת. יש מאתנו שהם בעד מהפכה פרמנונטית.

שלמה רוזן (מפ"ם) :

כמוך.

שמעון פרס (מפלגת העבודה הישראלית) :

אני חסיד של קונגרס כפי שהוא צריך להיות.

אני פונה עוד פעם בקריאה בנושא זה — והנושא אינו אישי, הוא שייך לכולנו, הוא מעל לכולנו. חברי הכנסת, אף-על-פי שאנחנו מאורגנים ומשוריינים בסדר עות, במפלגות ובכרגלים — הבה נקיים דיון גלוי-לב מהיכן תבוא העליה, איך לארגן את המדינה כדי שהעליה הזאת תבוא ותיקלט, ורק אז נקים את המש-רדים המתאימים.

אני שוב חוזר ומברך את יוסף אלמוגי למינויו החדש ואת יגאל אלון לתפקידיו החדשים. אני מקווה שהמשרדים יהיו פתח לדיונים ולא סיומם.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גדעון האונגר, ואחריו — לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חילופי הגברי במשרד העבודה קשורים בהקמת משרד ממלכתי חדש. יצירתו של המשרד לקליטה היא נסיון להתמודד עם צורך חיוני ממדרגה ראשונה. אין ספק שתנאי קליטה כשהם לעצמם, טובים ככל שיהיו, לא יביאו עולים. אף-על-פי-כן, אין אנו פטורים מלעשות כל נסיון, במיטב המוחות שברשותנו, כדי לשפר את תהליך הקלי-טה ולהקל את תהליך ההשתרשות.

אני מוכרח לומר, שלא בכל ירדתי לסוף דעתי של חבר-הכנסת פרס. אם אכן נשתלבו היהודים בתוך הגולה, כשם שהוא תיאר כאן, ואם אכן אין אנחנו יכולים להציב להם היום, בישראל זו, כפי שהיא היום, על אורחותיה וצלליה. כל אתגר לעליה — הרי באמת מיותר להקים משרד קליטה ממיותר לעשות מאמצים כלשהם, בכיוון זה.

אולי יורשה לי להזכיר לחבר-הכנסת פרס, כי היהודים, עם כל הישגיהם בארצות הגולה, ועם כל השתלבותם באוניברסיטאות ועל אף מה שרכשו מקום נכבד בחיי הספחות, העתונות, הבנקאות וכו', עדיין חוזרים הם חוסר בטחון. די היה בנאום אחד של מנהיגה

של סטודנטים ופרופסורים. בצרפת יש רבבות סטודנטים יהודים שבאו מצפון-אפריקה, אשר בדרכם לישראל, או בדרכם למקום אחר, נשארו שם לחיות וללמוד. בד-הם-אפריקה יש שרשרת של בתי-ספר עבריים שלומדים בהם עברית עד גמר הגימנסיה, ואחר-כך עוברים הילדים לאוניברסיטאות, ואולי גם להתבוללות, ונמשכים לתנו-עות שאינן יהודיות.

חברי הכנסת, אנחנו דנים על הרבה נושאים במי-שור הטכני האדמיניסטרטיבי. לדעתי, אנחנו מתעלמים מהתמורה הכבירה שפקדה את העם היהודי. אם יש-דאל חצה באמת להיות המרכז של העם היהודי, הכוח המושך אותו — אנו צריכים לראות את היהודים החדשים כפי שהם ולארגן את מדינת ישראל לצורך קליטתם. מה שדרוש הוא לא משרד קליטה, כי אם מדיניות קליטה; או — לא רק משרד קליטה, כי אם גם מדיניות קליטה. מה שדרוש הוא לא להשאיר את העליה בידי הסוכנות, שלא התגלתה כגוף נמרץ בעל חזון ויכולת, כי אם להפעיל מדיניות של עליה שתבוא לכלל ביטוי בכל ענפי פעולותיהם של משרדי הממשלה — בכלכלה, בחינוך, בעבודה. לדעתי, הסיכוי הגדול ביותר לעליית יהודים ולקליטתם הוא אם נפנה אל הדור הצעיר, המצוי עדיין בגיל של התרשמות וניידות, כאשר האופי שלו טרם בא לכלל גיבוש וסטגנציה, ונקרא לו לבוא ולהמשיך את לימודיו כאן.

ראש הממשלה שואל תמיד: מי יעבוד במדינת ישראל? לפי דעתי, את החינוך האוניברסיטאי לא צריך לתת רק ליהודים צעירים שיבואו מהגולה, אלא גם לבני הארץ. המציאות החדשה מוכיחה, שפריון העבודה קשור בליינתק עם רמתו והיקפו של החינוך הגבוה. רק ארצות, שיש בהן חינוך גבוה בקנה-מידה ניכר, הגיעו לפריון עבודה מודרני. חלה תמורה גם בנו-שא זה. קודם חשבו — וכמעט כל חברי הכנסת היושבים כאן רגילים לכך — שסיום הלימודים בבית-ספר עממי זהו התנאי לקידום בחיים. אנחנו חיים בתקופה שבה סיום הלימודים בבית-ספר גבוה הוא כמעט תנאי מינימלי גם בשביל ההתקייבות, גם בשביל התעשייה, ובודאי בשביל המחקר והפיתוח, פרט לכך שהאוניברסיטה כשלעצמה היא מקור תעסוקה ניכר. נדמין לי לבקר במעבדות של האוניברסיטה במישיגן, המתנהלת על ידי יהודי ורוב החוקרים בה הם יהודים, ונמסר לי שהמעבדות האלה תחילו בהן עצמי של שני מיליון דולר ותוך אחד-עשר חודשים הגיעו לתשעים מיליון דולר, כלומר, פי ארבעים- וחמישה — כמעט כסכום המתקבל תמורת כל תוצרת ההד-רים של מדינת ישראל.

אנחנו חיים בתקופה חדשה; אנחנו צריכים לבוא במגע עם העם היהודי החדש, אולם אנחנו עצמנו צמו-דים להרגלים, לסיסמות, לחיכוכים, אשר ביניהם לבין המציאות החדשה יש מעט מאוד קשר.

בעצם, ממשלה היא לא רק ארגון אשר צריך לספק שירותים לאזרחי המדינה. בפרט ממשלת ישראל, אשר צריכה להיות ממשלתו של העם היהודי כולו, ולא רק של תושבי המדינה. ממשלה צריכה, בראש וראשונה, לספק חזון חדש, מרכזי, כובש לבבות, החורג מהתחומים האדמיניסטרטיביים, מהדמוסיה הישנים, וזה גם הולם את צורכי הבטחון האמיתיים של מדינת ישראל בעתיד.

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (האוזנר, נצר, ש. תמיר) —

שאותו כושר מעשה יוזמה ורענונות מחשבה, שליוו אותו בדרכו עד כה, יסימו ללוותו בתפקיד הקשה שנטל על עצמו.

אחד הדברים הנאים שעשה לאחרונה השר אלון היה שהביא לכנסת את הצעות החוק שאותן הבטיח לנו כשר העבודה כדי להתגבר על זעזועים ביחסי עובד-דע. אנחנו יודעים שלא קל היה לו להתגבר על המכשור לים הפנימיים בעניין זה, ואנחנו משבחים אותו על קיום הבטחותיו.

אנחנו מברכים את השר אלמוגי, שכבר מילא גם הוא תפקידים ממלכתיים חשובים. אחת המשימות הראשונות שלו תהיה כעת לחנך קאדרים של כוח-אדם מקצועי. זהו צורך גובר והולך בתחום העבודה, והזעקה לכוח-אדם מאומן בתעשייה, בשיירות ובחקלאות עולה ובוקעת מכל חלקי הארץ. הוא יצטרך להתמודד עם הקושי הזה ולמלא מהר את החסר, מפני שמשק הארץ תובע זאת.

אנחנו מקווים כי כשם שהאחריות והמעשה במשרד העבודה הביאו את השר אלון לראייה חדשה ומציאותית יותר של יחסי העבודה, ראייה קרובה יותר לדרך אשר מפלגתי דגלה בה כל השנים, דרך של ישוב סכסוכי עבודה לא על ידי שביתה והשבתה, אלא בדרכים של בוררות, כך גם השר אלמוגי יהא לבו פתוח ללמוד מהנסיון של קודמו וזמן האחריות שמעתה תהיה מוטלת עליו, כדי שישירו יחסי עבודה תקינים במדינה. אנחנו מאחלים לשניהם הצלחה מלאה.

הי"ר ד. נצר :

רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל תמיר, ואחרי — לחבר הכנסת מאיר וילנר.

שמואל תמיר (המרכז החופשי) :

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הכנסת מתבקשת הערב לתת את אישורה לאחד התרגילים הציניים ביותר — אם גם מוצלחים — שראשי המשטר גלגלו על המדינה בתקופה האחרונה. את המאבק הסיעתי והאישי הפנימי בתוך מפלגת העבודה באה הממשלה להרכיב על המדינה, וזאת מתוך אצטלה מתחסדת של כינון תיק חדש לקליטה. עשרים שנה, בהן עלו לישראל קרוב לשני מיליון יהודים, לא עלה על הדעת הצורך בתיק הקליטה. אבל עתה, כאשר על פי הודעת ראש הממשלה היום, בתשובה לשאלתנו, יידו מישראל לאחד מלחמת ששת הימים כ-8,000 יהודים, ומספר העולים הוא זעום — עתה נזעקה לפתע הממשלה לבעיית הקליטה.

אילו לפחות היתה העמדת הפנים שלמה יותר; אילו לפחות הקימותם משרד עליה; אילו לפחות הייתם מחוללים שינוי יסודי אחד במבנה המשקי והחברתי, מקריבים קרבן כלשהו מתוך מעגלי השלטון האין-סופיים שלכם למען ריתוק עליה — אולי עוד היה משהו נתפס להאמין שזוהי המגמה המרכזית והקובעת במינויו של השר אלון לתפקיד חשוב זה. אבל אתם אינכם מוכנים לתת זווה כלשהי מעמדותיכם השתלטניות, הקמאות והאיגטרסנטיות. את העליה — בבת-עונה של המדינה, המבחן המכריע לעתיד קיומו כבן — השארתם בידי המוסד החולה והנמית, אותו מבנה מלאכותי, בלתי-דמוקרטי, וחסר פיקוח ציבורי נאות, אחד משרידי המנדט הבריטי,

של צרפת כדי שיתעוררו הרהורי עליה. אפילו בדמוקרטיה הגדולה שמעבר לים לא שכחו היהודים שכבר היו דברים מעולם, ושכבר היתה ארץ שבה תפסו היהודים עמדות לא פחות חשובות משהם תופסים היום באמריקה — ונתהפך הגלגל. אינני מאחל, חלילה, לגולה שיחזרו עליה מוראות ימי היטלר, אבל כבר היה כדבר הזה.

אנחנו חייבים לתרגם את אי-השקט, את הצורך לעקור ולחיות במדינת היהודים, לחפץ לעשות כן. זה קשה. אכזבתנו גדולה שההתעוררות אשר באה בעקבות המלחמה לא תורגמה לעליה רבתה. אם חבר הכנסת פרס מאוכזב מהקונגרס הציניי המסוכנות היהודית, הנה באה הממשלה ונותנת ביטוי גם לאכזבה זו: היא נוטלת תפקידים מסוימים מדי הסוכנות ומעבירה אותם לעצמה, מפני שהיא רוצה להתמודד אתם. ובאמת, הגיעה השעה לכך, מפני שאותם דמוסים שהיו יפים לעליה המונית ולקליטה סיסטונית, כאשר הטיפול היה בקי-בוצים אנושיים שלמים, אינם יכולים עוד להתנהל בדרך כיום שגרתית. להצדקת מחזלי הקליטה העלו, כרגיל, את מספר העולים שזרמו בשטף ולא איפשרו טיפול אינדיבידואלי, אבל העליה זרמה גם כאשר קצה הצינור בארץ היה סתום לפעמים, כי לחץ הצינור גבר על קשיי הקליטה.

עכשיו נשתנו הזמנים. היום אנחנו צריכים לדאוג לעולים שאינם בורחים, שיש להם ברירה לבוא ואפילו ברירה לחזור, שבני משפחותיהם נשארים בחוץ-לארץ, שלפעמים עולים לנסיין, ושלעתים אפילו נרתעים מנסיין. אנחנו צריכים גם להחזיר יהודים יורדים. לאלה בודאי יותר קל להשתלב במציאות של השפה והתנאים של החברה הישראלית, אבל גם אלה — לכל אחד מהם בעיית משלו. כל עולה הוא עולם ומלואו, עולם מלא בעיות.

והנה באה הממשלה והיא רוצה לעשות דבר. מדוע לא נקבל יזמה זו? אנו ארץ עניה בחומר, ואין לנו מה להציע בשטח החומרי, פרט למאורה הגדול של מדינת היהודים. לפחות נקל על העולים את תהליך המעבר, ניישר את ההדורים שלפניהם.

הממשלה רוצה כעת להיענות לתביעה זו. היה הכרח שתעשה זאת. היא תוכל להיעזר בנסיגה של אנשי הסוכנות, אשר פעלו רבות, אך לא פעלו די, ואינם יכולים לספק את הצרכים החדשים. לעניין זה אנחנו רוצים לתת את מיטב הכוחות, והממשלה נתנה ענייה באדם אשר כבר הוכיח את יכולתו במשימות קשות ולא נרתע לונק לתפקידים גועים.

לא קל התפקיד אשר לפני השר אלון. הוא יצטרך לפתוח ולפתח דרכי קליטה חדשות. אין תקדים למשרד זה. לכל משרדי הממשלה יש דוגמה בארצות אחרות. אין דוגמה למשרד קליטה. אין ארץ הקולטת אנשים שלא לפי צרכיה, אלא לפי צרכי האנשים הבאים אליה. את הדרכים לכך יצטרך עכשיו השר אלון לפתוח ולפתח. הקליטה לא תתנהל עוד לפי הדרכים של הקליטה השיגרתית, אלא תצטרך לחפש לעצמה מדי פעם דרכים חדשות. יהיה צורך לשנות את הקיים ולהתאימו לצרכי העולים.

אנחנו מברכים את שר העבודה ומאחלים לו,

מים ביניהם, נראה לי לא אחת, שלאמיתו של דבר מקום שניהם — ולא הם בלבד — באגף אחד. וצר כי לא הצליחו להידבר ביניהם ולהיות לחלוטין יחד.

אני יכול אולי עוד להוסיף שהם עצמם אינם יודעים, שאף-על-פי שהועדו לא אחת מכשולים בדרךם הטבעית לצמיחה ולביטוי, בכל זאת נחמתי להם שגורלם עוד שפר עליהם. אילמלא היו במפלגת העבודה — ואיני מרבה בשבחים למפלגה זו — אילו מצאו את עצמם במפלגה אחרת בשאיפתם הטבעית לתת ביטוי לעצמם, לתרום את תרומתם, אין ספק כי בשל כך בלבד היו מגרשים אותם ממפלגתם, מקיימים נגדם משפטים (Character assassination), וכיוצא באלה. אבל גורלם שפר עליהם זהם במפלגת העבודה, ועם כל הקשיים הם מגיעים לידי ביטוי.

גברתי היושבת-ראש, לצורך המאבק הפנימי מונה חבר-הכנסת אלמוגי לשר העבודה. לגבי חבר-הכנסת אלמוגי אירע אחד הדברים המוזרים. ניתן לו מה שקרוי אימאז', דיוקן, דמות, מטעה מאוד. הכרתי את חבר-הכנסת אלמוגי בפעולה משותפת בוועדת הכספים. אני חושב שניתן לומר בקיצור, שבמידה רבה הוא ההיפך מהדיוקן הברוטאלי שניסו לשוות לו. הוא גילה תמיד גישה עניינית ומעשית. הוא נעים-הליכות. אבל לא רק במקרה זה אירע שהאימאז' נוגד את המציאות. יש גם מקרים שאתה שומע על מישוה בעל אימאז' של הגיות, נועם-הליכות וג'נטלמניות, ושוב המציאות היא ההיפך. ביחס למינויו של חבר-הכנסת אלמוגי אסתפק רק בהערה נוספת, כי חבל שקיבל את התפקיד החשוב הזה בנסיבות אלה. יש להניח כי גם הוא יעשה בו חיל, כשם שהשר אלון עשה חיל בתפקיד זה.

אולם החמורה מכל התופעות הללו שהעליתי, היא העובדה שאנו עדים לה, שלתוך המאבק הפנימי הזה שירבב מישוה בעיות חוץ. אינני יודע מי אחראי לכך. אינני יודע גם מי אחראי לכך שהתכנית הקרויה תכנית אלון, שהכל אומרים שאינם יודעים מהי, אבל ברור שהיא תכנית שלפיה יהיה לנו פחות ממה שיש עתה, ברור כי היא פורסמה דווקא בשבועות אלה, על כל החומרות המשתקפות ממנה, עם הגבול הכפול, עם הצורה המלאכותית של חלוקה טריטוריאלית, ויתר הפגמים הקשים והמסוכנים מאוד, שנתלו אליה, כפי שקראנו עליהם בעתונות חוץ ופנים. העובדה שבעיצומה של שעה שבה מוסיפה מדינת ישראל להיאבק על עצם קיומה, שומע העולם שישראל נותנת את דעתה, את ליבה ואת נפשה להתמודדות פנימית בתוך המפלגה — היא התחמורה שבכל התופעות שהזכרתי לעיל. היא מזועזעת יהודים, היא מעוררת תמahan בקרב יידיים, היא מעוררת צהלה בקרב אייבים. באותה עת עצמה, כשהדעת נתונה לעניינים פנימיים, מוכרחים, במידה זו או אחרת, להסיח את הדעת מבעיות בעורות.

גברתי היושבת-ראש, אנו נתונים שוב בימים הדור-מים מבחינה מדינית לימים שלפני ה-5 ביוני. אז דיברו על התחפרות צבאית. תודה לאל שהרעיון לא נקלט.

סגן ראש הממשלה י. אלון :

מי הציע זאת? בממשלה לא הציעו התחפרות.

הקרוי „הסוכנות היהודית“. מדוע? — ככה. משום שבמשחק הפנימי בין קבוצות הלחץ הוחלט, שבין עשרים ואחד משרדי ממשלה, חשובים ומיותרים כאחד — במדינה שהכל מודים שעתידה מותנה בעליה — אין לדעתכם צורך במשרד לעליה. אותה עליה אתם מפיקדים בידי אותו מבנה אומלל וחסר-ישע, שהכל יודעים את מהותו ואת טיבו.

דיברו פה גבוהה-גבוהה על עליה. אביא דוגמה פשוטה — מהו מעמדו של נושא העליה בממשלת ישראל.

ביום 18 במארס 1968 פניתי לראש הממשלה בשם אילתה וביקשתי להשיבני: 1. כמה יהודים יצאו מכל אחת מארצות המזרח-התיכון לארצות אחרות מאז מלחמת ששת הימים? 2. כמה מהם עלו לישראל? 3. אם נבדק הדבר, מה היו הסיבות לאי-עלייתם ארצה של אותם יהודים שעזבו את מדינות המזרח-התיכון והעדיפו לעבור לארצות אחרות, פרט לישראל? קיבלתי תשובה בכתב מיושב-ראש הכנסת כלהלן: „אפשר לפנות לשר בשאלתה על עניין עובדתי שבתחום תפקידיו של השר הגשאל. שום שר ולא הממשלה כולה אינם ממונים על הגירת יהודים מארצות המזרח-התיכון.“ זהו היחס.

כבר אמרנו: אין מפתח-פלא שיבטיח עליה המונית. אך ודאי הוא שבנסיבות הקיימות לא תבוא עליה, כל עוד לא יחול שינוי מהותי ורדיקלי במבנה המשקי והחברתי של ישראל. כל עוד תעדיפו דוקטרינות סוציאל-ליסטיות מלפני ארבעים או חמישים שנה, ואינטרסים אנוניים של קבוצות קטנות, על הצרכים החיוניים של המדינה, של אזרחיה ושל המועמדים הטבעיים לעליה; כל עוד תרובו מרבית המשק בידי המפלגה בה-הידיעה — בין באמצעות הממשלה, בין באמצעות הסוכנות ובין באמצעות ההסתדרות; כל עוד הקונצרן הענק של חברת-העובדים יעוות את המבנה המשקי של ישראל ויהווה מקשה אחת עם האיגוד המקצועי; כל עוד תקוימו בירוקרטיה ענקית, גדולה באופן יחסי מוזה של כל אומה ולשון, שתכביד עולה על האזרח; כל עוד לא יהיה בארץ אשראי חופשי; כל עוד יימשך הפיקוח המלאכותי על מטבע-חוץ; כל עוד תקוי יים מערכת המיסוי המעיקה והחונקת כל יזמה טבעית; כל עוד יימשך הקו של שחיקת שכבות-הביניים; כל עוד לא יהיה דין אחד ונוהל אחד לכל אזרח, תושב ועולה; כל עוד תתוקקו חוקים חדשים, אנטי-דמוקרטיים, כגון חוק המושבים שהוגש לאחרונה לכנסת על-ידי השר אלון; כל עוד כזה יהיה המשטר — אין סיכוי לעליה של ממש, אפילו בימי ההתלהבות הנפלאה של היהודים לארצם.

אם יחול שינוי במשטר — ספק רב אם יהיה צורך בשר לקליטת עולים. אם לא יחול שינוי במשטר — לא תבוא עליה גדולה, ושוב לא יהיה צורך בשר לקליטה.

אבל הרי המינוי נעשה — והכל יודעים למה כלה נכנסת לחופה, אך אין משיחין בכל — כאילו לחסימת הדרך בפני שר הבטחון, השר דיין. אני מצטער, שכן הועמדו הדברים.

השר אלון והשר דיין — שניהם מן הפירות המעו-לים שהגיבה הארץ הזאת. על אף הבדלים רבים שקיי-

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (ש. תמיר, ביבי, שוסטק, נצר, ולנר) —

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אתה יודע ואני יודע מי הציע זאת, ובממשלה היו חסידים לכך.

מרדכי ביבי (מפלגת העבודה הישראלית):

איננו יודעים מי הציע, אולי תגלה זאת.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

זה סוד צבאי, אסור לגלות.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אני חושב שטובת העניין מחייבת לא לפתוח ברגע זה בהתנצחות על הימים שלפני ה-5 ביוני.

אולם מה שקיים היום — זוהי התחפרות מדינית, תחת יומה מדינית.

ראש הממשלה הכריז לאחרונה, סוף סוף, אחרי שנה, במרכז מפלגת העבודה, ששוב לא נצא בפרסומן של תכניות, ושוב לא נרוץ אחרי האויב ולא נחזר אחריו. ובכן, למה אנחנו מחכים? אני חוזר ושואל, אדוני ראש הממשלה: למה נחכה היום? האם נשוב ונמתין ממושך אחד של מועצת הבטחון למשנהו? הרי רק היום הודעת בתשובה לשאלה של אחד מחברי הכנסת ממפ"ם, שהממשלה פירסמה צו שהיהודים לא יתנחלו עוד בשטחים המשוחררים, ביהודה ובשומרון. "ספר לבן" ממשלתי, של כל הממשלה הזאת, על כל אנפיה, האם זו איננה התחפרות מדינית, שמשמעותה נסיגה, כאשר האויב הולך ותוקף בזירה המדינית?

ניסיתי לשאול אותך על יומה בתחום נושא הפליטים — ואין מענה. בתחום ההסברה — כל ידך מתריע שקיים מחלל מועז. בירושלים המשוחררת, שנה אחרי המלחמה, אין בנייה — יש אובססוניה. אין בית אחד חדש בשטחים ששוחררו במזרח ירושלים.

אנחנו לא באנו לבקש הכרזה על גבול זה או אחר. באנו לחבוש קביעת עובדות, יומה מדינית, יצירה, עשייה, בתחום הזמן שעוד נותר לנו, עד לבחירות בארצות הברית, עד אשר שוב תשב מועצת הבטחון. היכן המעש של כל הממשלה הזאת? לא הנגממים האלה ששמענו פה היום, אם, התייעצו בנו או לא התייעצו בנו? — את מי זה מעניין — אלא מהות, תוכן מדיני, תוכן לעשייה, תוכן להתקפה מדינית בזירה הבין-לאומית, מעשה בתחום ההתנחלות, יומת התקפה הסברתית, צעדים להתחלת פתרון בעיית הפליטים. כל זה אין; יש "ספר לבן", יש התחפרות מדינית. יש תהליך של נסיגה מתמדת.

אין לנו אומן בממשלה, וודאי לא בשינויים שהיא עושה בקרבה לצורכי פנים. אנו נצביע נגד.

הי"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ולנר, ואהריו — לחבר-הכנסת כהנא.

מאיר ולנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, השינויים בממשלה עליהם הודיע ראש הממשלה בכנסת, אינם באים לשנות את מדיניותה של הממשלה הקרויה ממלכת הליכוד הלאומי, אלא להמשיך בה. לכן תצביע סיעתנו נגד צירופו של מר יוסף אלמוגי, חבר הכנסת

מרפ"י לשעבר, כשר העבודה לממשלה, משום התנגדותו תנו המוחלטת למדיניות הממשלה, אשר, משוכנעים אנו, נוגדת את אינטרס השלום והבטחון של מדינת ישראל. החלטתו של מר יגאל אלון כשר העבודה במר יוסף אלמוגי אינה מוסיפה ואינה גורעת, לא לגבי מדיניות הממשלה הכללית ולא לגבי משרד העבודה. מר יגאל אלון כשר העבודה מסכים את תפקידו במשרד זה לאחר שהביא לכנסת הצעת חוק המגבילה את חופש השביתה של הפועלים. לחוק אנטי-פועלי זה, שהוא הראשון מסוגו בתולדות מדינת ישראל, נתן יד גם חבר-הכנסת יוסף אלמוגי.

מה שנוגע להעברת עניין הקליטה מהסוכנות למדינה — עקרונות זהו דבר חיובי. מתנגדים אנו לכל השיטה של מדינה בתוך מדינה, שאין עליה פיקוח הכנסת. אך העיקר הוא הקליטה האנושית של העולים החדשים בעבודה יצרנית ובשיכון אנושי. ודבר זה אינו תלוי במשרד מיוחד אשר הוקם עתה לשם הצדקת השינויים בממשלה, אלא במדיניות הכללית של הממשלה, המבזבזת את משאביה הכלכליים של המדינה למירון זיון ללא תקדים ולמתן זכויות יתר לבעלי ההון הזרים, המשתלטים יותר ויותר על המשק הלאומי.

העלאתו של השר יגאל אלון לתפקיד סגן ראש הממשלה הוא השינוי העיקרי בתכנית. פירושה חיוק נוסף של מעמד ה"נציים" בממשלה. השר יגאל אלון הוא אחד הקיצוניים ביותר בממשלה, המסתכל על בעיות פוליטיות, לאומיות וחברתיות דרך הכוונת של הרובה. השר יגאל אלון היה זה אשר הופיע בחברון והביע הזדהות עם המתנחלים המתגרים, במטרה לעודד את סיפוחם של שטחי הכיבוש לישראל.

לאחר מכן פורסמה התכנית המכונה תכנית אלון, ואשר ראש הממשלה התייצב מאחוריה. התכנית כוללת סיפוח שטחים כבושים לישראל, תוך התעלמות מוחלטת מהחלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967, אשר קבעה פה אחד כי אין לזכות בתיירות טריטוריה אליים כתוצאה ממלחמה וכי יש לסגת מהשטחים הכבושים.

המאפיין את דעותיו של סגן ראש הממשלה החדש הוא מה שאמר למשלחת מטעם התנועה למען ארץ-ישראל השלמה, שביקרה אצלו בבקשת הסברים לתכנית. לפי "ידיעות אחרונות" מ-3 ביולי 1968 אמר: "בעצם היינו צריכים מיד לאחר הנצחון האחרון לספח את כל השטחים הכבושים למדינה ובה לגמור את הוויכוח. לו עשינו ככה, היינו עתה פטורים מצרות, אבל או שגינו בשיקולנו, ועתה עלינו לשלם את המחיר על כך — ומכאן גם התכנית החדשה שלי". אכן, מדיניות התוותרת לשלום...

שר הבטחון מר משה דיין הביע, כידוע, בהצאתו בסיעת "העבודה" בכנסת את הסתייגותו מן המשחק הדיפלומטי של הטעיית דעת הקהל בישראל ובעולם, שמהלך שר החוץ מר אבא אבן בגיבויו ראש הממשלה, וקבע ברורות כי החלטת מועצת הבטחון קוראת לנסיגה מכל שטחי הכיבוש אל הקוויס של ה-4 ביוני 1967. מבחינה זאת גילה שר הבטחון את האמת. אך מסקנתו של השר משה דיין היא מסקנת "נץ" מסוכנת והרפתקנית. במקום הפירושים הממשלתיים הרשמיים להחלטת

להחזרת השלום, מדיניות התאמת את האינטרסים של עם ישראל ושל העמים הערבים כאחד. יזמתה הח" דשה בעניין פירוק נשק באזורנו, לאחר פתרון המשבר הנוכחי, מכוונת לאותה מטרה.

היום, 8 ביולי 1968, מפרסם "דבר" את הידיעה הבאה: "לקראת חצות מסרה סוכנות הידיעות המצרית, כי ברית-המועצות ומצרים החליטו בשיחות לנצל את כל האפשרויות להסדר מדיני, כדי להימנע מנקיטת אמצעים אחרים, המחייבים שימוש בכוח צבאי". כמובן, כשולן המאמצים לפתרון מדיני עלול להביא להסתבכות מלחמתית חדשה. מי שמתעלם מכל זה מוכיח כי אינו רוצה בשלום, כי אינו רוצה בפתרון פוליטי. כי למרות ההתחמקויות הדיפלומטיות מתנגד הוא להחלטת מועצת הבטחון.

האלטרנטיבה להחלטת מועצת הבטחון היא סכנת מלחמה. ואפילו שר החוץ, מר אבא אבן, הודה באחד הראיונות כי לעולם אי-אפשר להיות בטוח בתוצאותיה של מלחמה.

לא מלחמה נוספת נחוצה לישראל, אלא הסדר שלום, שימנע מלחמות נוספות בין ישראל ומדינות ערב, שיתן בטחון לכל עמי האזור ולעמנו בכלל זה. הגשמת החלטת מועצת הבטחון מבטיחה זאת. הגשמתה תיצור את הבסיס לפתרון השאלה הפלשתינאית והסכסוך הישראלי-ערבי בדרכי שלום, על בסיס כיבוד הזכויות הלאומיות של עם ישראל ושל העם הערבי הפלשתינאי.

הדבר העיקרי המונע כיום הסדר שלום הוא שאי-פת הממשלה לסיפוחים טריטוריאליים. זהו המכשול העיקרי להצלחת שליחותו של שליח המזכיר הכללי של א"ם מר גונאר יארינג.

מר אשכול הודה בהרצאתו במרכז "העבודה", כי נכשלו המאמצים לפתור את ירדן ולכפותה להסדר נפרד עם ישראל בתנאים של תכתיב צבאי וכיבוש ישראלי. כן הודה ראש הממשלה באותה הרצאה, כי נכשלו המאמצים להקים נציגות-בנות פלשתינאית בחסות הממשל הצבאי בשטחים הכבושים.

במקום להסיק מכך מסקנות ריאליות לפתרון המשבר, הסיק, לצערנו, ראש הממשלה מסקנות נוקשות עוד יותר. זעזעה שוב מלוכדת יותר ממשלת הליכוד הלאומי על בסיס המדיניות הנוקשה המונעת הסדר פוליטי בדרך של שלום. מדיניות זו של הממשלה מבודדת יותר ויותר את ישראל ביורה הבינלאומית. בזאת מודים כיום אף תומכי הממשלה.

אני רוצה לצטט מדברי מר שבתי טבת ב"הארץ", שבמאמר תחת הכותרת Pax Israelica, ביום 21 ביוני 1968, מגדיר כך את מדיניות הממשלה: "סימנים מדאיגים של צביעות ישראלית ביחס לשלום נראים אצלנו לאחרונה בחריפות גדולה... כינוי מאבקנו... בשם מאבק על שלום אינו אלא צביעות נסה... החשש הוא שתעמולה זו תצליח בעיקר אצלנו. שכן ספק רב אם הגיון ישר כלשהו אצל שכנינו ואצל אחרים יראה באיזו תכנית ישראלית של החזקת שטחים כבושים תכנית שלום. לכל היותר נצליח להונות חלק מהציבור הישראלי ולהגביר צביעות, שניצניה הראשונים כבר נראים בפריחה נאה... אם אנו מסוגלים להשכין

מועצת הבטחון, ששום מדינה בעולם אינה מתייחסת אליהם ברצינות, מציע השר דיון להתנגד בגלוי להחלטת מועצת הבטחון ולהתכונן למלחמה חדשה. אך גם הוא מבין כי הקו המדיני הנוקשה של הממשלה, על גווניה השונים, תלוי בדבר, והדבר הוא ממשלת ארצות-הברית. לכן הכריז בגלוי: "בשבילנו חשוב יותר מה שאומרת ארצות-הברית מאשר מה שאומרת מועצת הבטחון".

ממשלה זו תלויה תלות בלעדית בשליטי ארצות-הברית מבחינה כלכלית, בטחונית ומדינית כאחת. ואם ממשלת ארצות-הברית, אשר מעמדה באזורנו ירד פלאים בעקבות מלחמת יוני, עדיין ממשיכה — למרות הסתייגויות מסוימות — לתת גיבוי למדיניות ממשלת אשכול, הרי זה משום שלא נואשה עדיין מהתקווה-אשליה של החלפת המשטרים במדינות הערביות האנטי-אימפריאליסטיות, המקיימות יחסים קרובים עם ברית-המועצות ומדינות סוציאליסטיות אחרות, ומעבירות תמורות חברתיות מתקדמות בנפים ארצותיהן.

ראש הממשלה עצמו, בראיון לעתון "למרחב" ב-31 במאי 1968, אמר: "הזמן הוא גורם חשוב, בין אם לחיוב ובין אם לשלילה. הנה בשבועות האחרונים קרו בעולם דברים שאישי לא ציפה מראש שיתאדעו. מזה אפשר ללמוד שגם פה באזורנו יכול "לקפוץ" משהו, אשר ישנה את הקלפים. אינני יודע אם יותר טוב נאצר או משהו אחר, אבל משהו חדש יכול לצוץ".

ובמאמר שפירסם מר אהוד יערי בעתון הרשמי למחצה, "דבר", ביום 7 ביוני 1968, נאמר עוד ביתר בהירות: "כל יום העובר כשישראל יושבת על הסואק, על הירדן ומעל לדמשק, מקצר ביומיים את משך חייהם של משטרים אלה. השאלה אם משטרים אחרים יהיו "טובים" או "רעים" יותר לישראל נמצאת בשתי רגליה בתחום הספקולציה. אבל לפחות לגבי נאצר וה"בעת" מוטב לישראל בהליכתם".

כל זה נאמר בזמן שישנה אפשרות ריאלית שמדינות ערב העיקריות ומצרים בראשן, יכירו בזכות קיומה ובטחונה של מדינת ישראל, בזכות ישראל לחיות בשלום בגבולות מוכרים ובטוחים. הממשלה אוטמת את אוזניה משמוע, סוגרת עיניה מראות, ומעמידה פנים כאילו לא נשתנה דבר.

דחינו תמיד את ההכרזות השוביניסטיות והאויליות מצד גורמים ערביים בדבר חיסולה של ישראל. עמדנו תמיד על זכויותיה הבלתי-מעורערות של מדינת ישראל.

בינתיים חלה התקדמות חשובה במצב. יום יום מפרסמת העתונות ידיעות על הופעות רשמיות של ראשי מצרים, בהם מכריזים הם קבל העולם כולו כי מוכנים הם לקבל ולבצע את החלטת מועצת הבטחון על כל סעיפיה, ובכלל זה את הסעיפים המחייבים את ביטול מצב הלוחמות והכרה בזכות כל המדינות באזורנו, וישראל בכלל זה, לחיות בשלום בגבולות מוכרים ובטוחים; כי מכירים הם במדינת ישראל כעובדה קיימת; כי מצטערים הם על פרסומים והכרזות אנטי-ישראליים בעבר.

ביקורו של נשיא מצרים במסוקים מחזק את סיכויי השלום באזורנו. ברית-המועצות נקטה מהתחלת המשבר ועד היום עמדה עקיבה של התנגדות למלחמה ומאבק

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (וילנר, נצר, כהנא) —

של יהודים ארצה", ויש להצטרף שבובו רצון טוב ומרץ, שהנמכה דמות של גישה חדשה זו, על-ידי הוויכוח הפנימי, שנתעורר ללא צורך. במקום שיצוין המפנה ונגיע לכך שעצם עובדת המפנה תשפיע את השפעתה על יהדות הגולה הנקראת לעליה, הפונחה על-ידי הטיפול בעניין תשומת-הלב לדברים צדדיים פחותי-ערך ופחותי-משמעות, והדבר היסודי אשר עליו הוחלט לא בא לידי הביטוי המתאים לו.

וברצוני להוסיף כאן עוד דבר-מה. קליטת העליה היתה במשך כל השנים במסגרתה של הסוכנות היהודית. למסגרת זו לא השתייכה התנועה אשר אני מייצג אותה, ומתוך כך, מבחינה עקרונית, עלי בעצם לברך על כך שהקליטה העוברת כעת לממשלה של המדינה, אשר אזרח אני בה, אך אחטא לאמת אם לא ארים על גס את פעולתה המסורה של מחלקת הקליטה של הסוכנות היהודית בכל חוגי העולים, ללא אפליה. ואיני מוכן למחוק את הדפים המזהירים של קליטה אשר נכ-תבו על ידי הסוכנות היהודית ועל ידי שיתופם של כל הגורמים, ובתוכם גם של פועלי אגודת ישראל, בתכ-ניות ופעולות הקליטה, שרבות-רבות נעשה בה.

אמנם תנאי החיים החדשים בשנים האחרונות דרשו העברת הקליטה לידי הממשלה. עם העברה זו אני רוצה לקוות שימצא שר הקליטה החדש גם הוא את הדרכים לשתף בפעולות הקליטה את כל החוגים במדינה. אני מקווה שהוא יבין מה רב חלקה של היהדות שומרת התורה בעליה; ומה רבות האפשרויות לדיבור העליה, הטמונות דווקא אצל יהודים שומרי תורה. אני מקווה שימצא שר העבודה דרכים להבטיח את קליטתם מבחינה חברתית ורעיונית, כמו מבחינה מעשית-כלכלית. ומתוך כך אני רוצה לאחל למר אלון, סגן ראש הממשלה ושר הקליטה החדש, שלמרות הצורה הבלתי-יעי-לה שבה הוכרז על כניסתו לתפקידו החדשים — יצליח להתגבר על הקשיים ועל המכשולים שצמחו על-ידי הטיפול הבלתי-יעיל הזה, ושיוכל לבצע במלוא ההצ-לחה את המשימות הגדולות החדשות שהוטלו עליו.

עמדנו על כך, שמבחינה פנימית היה הוויכוח סביב השינויים בממשלה מיותר. אך גם כלפי חוץ היה צו-רך למנוע את הוויכוח הזה. לצערנו לא נתבשרה עדיין הצעה ברורה מצדנו לפתרון הבעיות המדיניות. עדיין מתנגחות הדעות, ובעלי דעות במסגרת הממשלה מתנג-דים על-ידי הצהרות בלתי-שקולות, לגבי השאלה מהי דמות העתיד אשר עלינו לדרוש ואשר ניתן פחות או יותר להשיג. ואם לא הגענו עדיין, ובוודאי לא הגענו לכך, שניסוח קונקרטי של הצעותינו יכול לקדם אותנו במאבק הפוליטי, אסור שנעזר בחרשם בחוץ שקיי-מות התרופצויות מן הקצה אל הקצה במסגרת השל-טונית שלנו, ושהליכוד הפנימי שלנו אינו אלא פרי של רגע קרטי מסויים, ושלעתיד אין לו בסיס איתן. הכיעור שבמחלוקת הפנימית הזאת ודאי וודאי שלא היה נחוץ לנו.

תדע הממשלה, יידעו כל המפלגות המשתתפות בה, נדע כולנו, שעדיין אין לנו מכשיר יעיל יותר במאב-קנו כלפי חוץ מאשר הליכוד הפנימי שלנו. ומי שמסכ-ן ומסכן את הליכוד הזה צריך לדעת, שתפארתו ודאי לא תהיה בדרך הזאת.

שלום בגוסה תכנית אלון, פירוש הדבר פאכס ישראל-ליקה, שלום בכוח. ובכך לא נקנה לא את לב העולם, לא את לב הערבים ובסופו של חשבון גם לא את לב עצמנו.

הנה האמת לאמיתה על מדיניות הממשלה. לכן נצביע נגדה גם היום.

אמנם שוללים אנו את המסקנות של סופר, הארץ, המציע להכריז בגלוי שבאנו לכבוש את הארץ מדי הערבים בשביל העם היהודי. אנו קוראים למדיניות שלום אמיתית, למען מניעת סכנות לעם ישראל, למען שים קץ לשפיכות הדמים הבלתי-פוסקת, למען נחיה לבטח בארץ הזאת כמדינה ריבונית ומשגשגת, מוכרת על-ידי שכנינו. בתנאים של היום הדרך לכך היא הגש-מת החלטת מועצת הבטחון, על כל חלקיה.

ה"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנרי.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לפני שבועות מספר, עם העברת ההדעת של ראש הממשלה לסיעת "העבודה" בכנסת על השינויים אשר הוא עומד לבצע בהרכב הממשלה, קמה סערה ניכרת בין המפלגות במדי-נת ישראל.

אנו עומדים כעת לפני אישור השינויים הללו, וכל אחד מאתנו יודע כי אכן אישור זה יינתן מתוך שקט יחסי. עובדה זו, שאפשר היה בסופו של דבר להגיע לידי כך שלא יבולע לקיומה של ממשלת הליכוד הלא-מי ושהשינויים בהרכב הממשלה יאושרו בצורה שקטה יחסית על-ידי הכנסת, על-ידי רוב רובן של מפלגות הקואליציה, מורה על דבר אחד: כי הדרך שבה הוכרז על השינויים הללו לא היתה מן הנבונות ביותר. לידי אותן תוצאות שהגענו לבסוף היה מן הסתם אפשר להגיע גם מלכתחילה, והיה אפשר למנוע אותו משקע של מרידות, אשר ודאי הצטבר אצל רבים, ומניעת אותו משקע היתה חשובה לא רק מבחינה אנושית-חברתית. גם מבחינה אנושית היה ללא כל ספק הדבר רצוי, אבל חשיבותו היתה רבה גם מבחינת מדיניות, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים.

נדמה לי שאין חולק על כך כי גם עתה, יותר משנה אחרי המאורעות שהביאו לידי ליכודן של רוב רובן של המפלגות בכנסת לממשלת ליכוד לאומי, גם עתה היא הכרחית הן כלפי פנים והן כלפי חוץ. כלפי פנים — מפני שעלינו לשקוד על כך שהעם כולו, הן בארץ והן מחוצה לה, יידע בהירות כי עדיין נכונות מבחינים ושרחוקים אנו עדיין מפתרון בעיותינו המדיניות העיקריות. אסור שיווצר הרושם כאילו הגענו למצב אשר בו מותר לנו להקל ראש בבעיות הפוליטיות והבטחוניות הראשונות במעלה, וכאילו נוצר מצב שבו מותר לנו להתפנות לוויכוחים פנימיים, אשר חשיבותם ודאי נופלת בהרבה מאותן בעיות רא-שוניות במעלה.

ואוסף עוד: אחרי התלבטויות רבות החליטה הממשלה לקחת לידה את הטיפול בקליטת העליה. כלומר, התגברה ההכרה שנחוצים כלים חדשים, גישה חדשה לבעיה גורלית זו למדינתנו אשר שמה עליה

חוברת ל"ג, ישיבה ש"ה

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (כהנא, נצר, אבנרי) —

למלך חוסיין. מי שרוצה בסיפוח שטחים, מציב על השר אלוך לא רק את סיפוח בקעת הירדן מיד, אלא גם את הבטחון המוחלט ששום מנהיג ערבי אינו מסוגל לקבל את תכניתו, כך שממילא יישמר הסטאטוס-קוו ויתאפשר סיפוח הדרגתי, מחוכם יותר.

מישהו דוגל במדינה פלסטינית, בפדרציה של ישראל ופלסטינון בבקשה, השר אלוך מוכן גם לכך—להקים ישות פלסטינית כלשהי, חצי גיטו פלסטיני, במובלעת המקוצצת סביב שכם, על חצי מיליון תושביה.

אילו היתה גורמת לאסון בטחוני, היא היתה מקימה "קו מזינו" חדש לאורך הירדן, "קו מזינו" מיוחד במינו, שהיה חוצץ בין שני חלקי העולם הערבי. הרי זה כאילו הקימו הצרפתים, בשעתו, את קו-מזינו המקורי לא לאורך הגבול הצרפתי, אלא בליבה של גרמניה — כשמיליוני גרמנים מולו, ומיליון וחצי גרמנים מאחוריו.

חוששני שהתכנית כולה לא נועדה אלא לספק אליבי להתנחלות מיידית לאורך הירדן, התנחלות שתשים לאל כל אפשרות של שלום עם העולם הערבי ועם העם הפלסטיני, התנחלות שתמשוך פעולות איבה משני הכיוונים, מלפנים ומאחור, כשם שנייר-זבובים מושך את הזבובים.

אין זו תכנית לשלום, אלא תכנית לחוסר-שלום. גם מבחינה זו אין השר אלוך שונה מהשר דיין. יש גם "אלון לכל עת", "אלון לכל דעה", "אלון השווה לכל נפש".

לכן, כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין לנו עניין במלחמת הידאוכים שבתוך המשטר. אין אנו מהווים אופוזיציה לעסקן פלוני או לשר אלמוגי בתוך המשטר. אנו מהווים אופוזיציה למשטר כולו. בהצביענו היום נגד הודעת הממשלה, אנו חוזרים ומביעים אי-אמון טוטאלי בממשלת הליכוד הלאומי כולה, על כל אישיה, סיעותיה ומפלגותיה.

שלשה הם חטאי הליכוד הלאומי, ועל שלושתם לא נמחל.

החטא הראשון הוא חוסר כל יכולת להחליט החלטת ברורה בשעה גורלית זו, כאשר דרושה החלטה אמיצה, נועזת ובעלת מעוף.

אצטט כאן את דברי "האדם השלישי", המועמד השלישי לראשות הממשלה, לאמור: "לדעת רוב הציבור בישראל, חובת הממשלה היא לא לשמור על האחדות, אלא להגיע לידי החלטה. אם אמנם אפשר יהיה להגיע לידי החלטה כזו פה אחד — מה טוב. אך אם לא, תהיה החובה הראשונה של הממשלה, ועצם זכותה להתקיים, בקבלת החלטה באמצעות הרוב. אין זכות לממשלה להשתמש מהחלטות ולהצביע על עצמא בגאווה ולומר: לא קיבלתי החלטות, אך ראוי-גא כמה מאוחדת אנוכי".

כפי שמעיד הניסוח המלוטש, אלה הם דברי השר אבנר בעתון אנגלי. אכן, יש גם "אבן לכל עת", "אבן לכל אדם", אבן על כל מיל.

בינתיים אבדה שנה שלמה בחוסר החלטה, ועל כן גם בחוסר פעולה. לא נוצלה ההזדמנות ההיסטורית

יורשה לי להוסיף בדרך אגב — כי בדיון זה על צירוף שר לממשלה נשמעו הערות רבות שאינן קשורות בנושא — כי הנני מברך את הממשלה על הפעולות החיוביות שנקטה ועל המעשים שעשתה ברמת הגולן. ללא דיבורים מרובים וללא הצהרות נקבעו כאן עובדות.

אולם, חברי הכנסת, עובדות נחוצות לנו בעוד כמה שטחים. ולצערנו אותן לא ראינו עדיין. ובמיוחד כיונתי לירושלים. היא עדיין לא שינתה את פניה ואת דמותה. עדיין אין לנו במזרח של ירושלים ישוב יהודי. וכשם שאפשר היה לבצע ברמת-הגולן מה שבוצע, אין לי ספק שאפשר היה לבצע שיכון ויישוב יהודי במזרח של ירושלים.

בסוף דברי הנני רוצה לאחל לכולנו, שכשם שהתגברנו על של המשרד של הרחבת הממשלה כן נדע לפחות לא ליצור משברים אמיתיים או מדומים. וממלת הליכוד הלאומי תפעל מתוך ליכוד אמיתי בתפוז בעיותיו.

יחד עם זאת שלוחה ברכתי לשר העבודה החדש, החוזר לתפקיד בממשלה, שיצליח בתפקידו כשר העבודה וכתובר הממשלה, כשם שלפי מיטב ידיעתי הצליח בתפקידו גם עד עתה.

היו"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחבר-הכנסת מיקוניס.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין לנו עניין במלחמה הפרטית הנוטשה בין השר אלוך והשר דיין. אין אנו רואים את עצמנו כשופטים בתחרות יופי או בתחרות על התואר "מר ישראל". הקסמים האישיים של שני המועמדים לירושלם ראש הממשלה עשויים להשפיע על מעריציהם וחסידיהם. אותנו מעניינת רק שאלה אחת: מה הם מייצגים? מהי עמדתם בהכרעות הגורליות העומדות לפני המדינה? מבחינה זו אין שום הבדל בין שני השרים הנכבדים, ולכן הופכת פרשה זו כולה לקאריקטורה של מלחמת דיאדוכים. אף אחד משניהם אינו קם ואומר: זו גישתי, זו תכניתי, זהו חזוני. שניהם מציעים את עצמם — מבלי להציג "אני מאמין" כלשהו. כל אחד מהם הוא גם "נץ" וגם "יונה", גם "יונץ" וגם "נציון". גם מדבר על שלום, וגם אף לחבדון.

השר דיין דוגל חליפות פעם בסיפוח השטחים, פעם בהחזרתם לירדן ולמצרים ופעם בהקמת ישות פלסטינית. הוא מצליח לבלבל לא רק את האויב, אלא גם את הידיד — ואילו גם את עצמו. יש לא רק "דין לכל עת", כפי שאמרה הסופרת השנונה סילבי קשת, אלא גם "דין לכל אדם", "דין לכל דעה", "דין לכל טעם", "דין בבקשתך". ואילו השר אלוך — סגן ראש הממשלה אלוך — הוא אדם שיטתי יותר. הוא הצליח לשלב את כל הנימוק האלה בתכנית אחת ויחידה, היא, תכנית "אלון", שפורסמה — לא במקרה — ערב העלאתו בדרגה הממשלתית.

מהי תכנית אלוך זו? מי שדוגל בהחזרת שטחים, מציב לו השר אלוך את החזרת כל הגדה המיושבת

— הדעת ראש הממשלה על צידומו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (אבנר, בן-אליעזר, נצר, מיקוניס, סורקיס) —

כבוד היושבת-ראש, הליכוד הלאומי הוא אסון לאומי. ממשלה זו, שקמה לצורכי המלחמה, שנועדה לשישה ימים, הפכה לאנאכרוניסם כבר ביום השביעי. לה מתאימות המלים שהטיח אוליבר קרומול בפני העסקים של תקופתו: "ישבתם כאן זמן רב מדי, לעומת התועלת שהבאתם. לכו לכם, למען השם — לכו!"

היו"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת השינויים בממשלה, שהובאה על ידי ראש הממשלה, אין בה כל "בשורה" לעם ישראל. הרעש מחדש האזניים והתככים המפלגתיים והאישיים, שנלוו להצעת השינויים, לא היה בכוחם לטשטש את חומרת מצבה של ממשלת הליכוד הלאומי. הממשלה הזאת מעורערת ומבותרת על ידי ניגודים פנימיים מהותיים, המוצאים את ביטויים בהכרזות שריה בענייני חוץ ובטחון, המוכיחות הן עצמן שממשלה זו היא היפוכו של ליכוד לאומי. הכרזות שרים על דעת עצמם, בכל יום שני וחמישי, בעניינים הנוגעים לציפור הנפש של ישראל, מערערות את הייצוג המדיני של ארצנו בזירה הבין-לאומית ומעוררות מורת-רוח מוצדקת בקרב העם.

העם רואה את המערכה המדינית, שבה נתונה ארצנו, כמערכה רצינית ביותר למען השלום עם שכנינו הערביים. הממשלה הזאת אינה מסוגלת לעצב ולייצג מדיניות שלום ישראלית ברורה, עקבית ונמרצת, בת-קופה רות-גורל זו. למעשה אין כל יכולת להגיע לפשרה בממשלה בין אלה הרואים בשטחים המחזקים בסיס נוח לקראת מלחמת עתידה לבין אלה הרואים בהם מנוף להשגת שלום צודק ובר-קיימא, שבמסגרתו יתוו גם גבולות קבע מזכרים ובטוחים. בהעדיפנו את השלום, את האינטרס הלאומי העליון, על פני שלימות ממשלת הליכוד כביכול, אין לנו אלא להציע לה להתפטר ולפנות את מקומה לממשלה בעלת רוב יציב בכנסת, שתהא מאוחדת בחתירה לשלום צודק ובר-קיימא, על יסוד החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967. הצבעתנו נגד השינויים המוצעים בממשלה, ללא כל התייחסות אישית אליהם, תבטא את התנגדותנו להמשך קיומה של ממשלת הליכוד הלאומי במתכונתה הנוכחית.

חברי הכנסת, הסכמתן של ממשלות ישראל, מצ-רים וירדן לקבל את החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967 —

מרדכי סורקיס (מפלגת העבודה הישראלית):
מה אמר נאצר במוסקבה?

שמואל מיקוניס (מק"י):

אין לך סבלנות. אנע בכך. אספק את סקרנותך.

— הסכמת שלוש הממשלות להחלטת מועצת הבטחון פתחה שלב חדש במערכה המדינית לפתרון הסכסוך הישראלי-ערבי בדרכי שלום. הסכמה זו יצרה מבחינה פורמלית סיכוי להשגת השלום הישראלי-ערבי, אך אין פירושה הדבר שהסכמה בלבד מסלקת אוטומטית את כל המכשולים מן הדרך אל השלום.

להידברות עם האומה הפלסטינית. הוחמצה ההזדמנות ליזמות שלום מועילה, שיכלו לשנות את המעורר העולמי והמרחבי, להפוך את ישראל לסובייקט פעיל ויוזם, תחת הפיכתה לאובייקט של יזמות זרות.

מחלל הרה-אסון זה נושא בחלק מן האחריות לעובדה שבמשך שלושה-עשר חודשים לא צעדנו אף מילי-מטר אחד קדימה לקראת השלום. ואפשר לשאול: האם המשך מצב החירום הוא המחייב, בביכול, את המשך קיום ממשלת הליכוד הלאומי, או שמא נכון ההיפך — המשך קיום ממשלת הליכוד הלאומי הוא המונע יזמה לחיסול מצב החירום?

החטא השני של הליכוד הלאומי הוא היעלם אופוזיציה חזקה — חזקה בכמות, לא רק באיכות — במדינה. דמוקרטיה אינה יכולה לפעול ללא אופוזיציה גדולה ובריאיה. בהעדר אופוזיציה — מתנוון הפרלמנט, ולכן אנו עדים בכנסת. בהעדר אופוזיציה הופכת השררה לשיגרה, מתפשטת ומתנפחת הבירוקרטיה. בהעדר אופוזיציה הופכים כל תהליכי השלטון לתהליכים של חלוקת שלל, של מקח-וממכר, של אינטרס-נות מאחורי הקלעים. והרי הפרשה העומדת היום לדיון — אם אפשר לקרוא לה דיון — היא הדוגמה לכך.

שלושה-עשר חודשים אלה, מאז גמר המלחמה ועד היום, הוכיחו דבר שאמרנו אותו במשך שנים: שאין כמעט כל הבדל בין מפלגות המשטר הישן, מחירות ועד מפ"ם, מאגדת ישראל עד ל"ע. כל אלה אינן אלא סיעות של מפלגה גדולה אחת. מפלגה זו שלטת עתה במדינה בהרמוניה עליונה. אין בין סיעות תיה שום חילוקי דעות של ממש, אלא סכסוכים על חלוקת השלל. שום דבר מהותי אינו מפרד ביניהן, זולת פראזות מימי מתושל, שגם בעליהן חדלו מזמן לייחס להן חשיבות כלשהי. גם זאת מוכיחה הפרשה העומדת כאן לדיון, על משבירה המגוחכים, שזיעזעו כביכול את הליכוד הלאומי.

מבחינה זו אנו נמצאים בדרך-המלך למשטר חד-מפלגתי, עם כל תופעות ההסתאבות, ההתנוונות וההסתידות הכרוכות בכך.

החטא השלישי של הליכוד הלאומי הוא שגם הוויכוח במרכז הזירה הציבורית במדינה. הוויכוח על דעות מוגדרות, ההתמודדות של השקפות — אלה הם דם התמצית של דמוקרטיה חיה ופעילה.

אריה בן-אליעזר (גח"ל):

אם אין הבדל ביניהם, על מה יכול להיות ויכוח?

אורי אבנר (העולם הזה-כוח חדש):
אולם ההיסטוריה...

אריה בן-אליעזר (גח"ל):

תשיב. אם אין הבדל ביניהם, איזה ויכוח יכול להיות?

אורי אבנר (העולם הזה-כוח חדש):

גם קודם לא היה ויכוח אמיתי. אולם באימפריה של הליכוד הלאומי נעלם הוויכוח לגמרי, זולת ההתנצחות בין אישים תאבי שררה. אם בכלל עוד יש ויכוח, הריהו מתנהל בין הגופים הקטנים הנמצאים מחוץ למשטר, כמונו, או המתיימרים להיות מחוץ למשטר.

דה הסובייטית אשר יהיה; תהיה אשר תהיה — אם תהיה — הידברות סובייטית-אמריקאית לגבי המזרח התיכון, הרי תהיה זו חובתם של כל נאמני השלום להיאבק על העיקר, על הסכם שלום הדדי, צודק ובר-קיימא בין ישראל לערב, על כל עקרונותיו וסעיפיו, כדבר החלטת מועצת הבטחון. זאת תהא חובתם של כל אלה בארץ והמוצה לה הרוצים במניעת מלחמת-דמים חדשה בין ישראל וארצות ערב.

חברי הכנסת, אין חולק על כך כי במערכה המדינית, בה מצויים אנחנו, פועלים בעת ובעונה אחת גם אלמנטים של סיכויים טובים וגם אלמנטים של סכנות חמורות. אין להתעלם מזה, שהמשבר הישראלי-ערבי חרג מזמן מתחומי אזורנו ונהפך לבעיה בין-לאומית סוערת ומסעירה. מכאן החשיבות החיונית של גיוס אהדה לישראל בדעת הקהל העולמית. מכאן החשיבות החיונית לשקול באופן עצמאי ואחראי את צעדנו במערכה המדינית הנוטשה כך שיחזקו את מעמדנו הבין-לאומי ולא שישפקו תחושות לאויבנו.

מבחינה זו ראוייה הופעת שר הבטחון בסיעת "העבודה" בכנסת לכל יגנו, כמסייעת לפרשנות השרי רותית האנטני-ישראלית בדבר משמעותה של מועצת הבטחון; כמנוגדת להודעה הרשמית בשם הממשלה של נציגנו בא"ם מר תקוע, מיום 1 במאי, על קבלתה של החלטת מועצת הבטחון; כמנוגדת לשאיפת ישראל לשלום קבע עם שכנינו הערביים. מבחינה זו אנו דוחים את תכנית אלון, הכרוכה בסיפוח שטחים מסויימים, המנוגדת לעקרון של פתרון מוסכם בין העמים, ואף מחמירה את בעיותיה הבטחוניות של ישראל. מבחינה זו גופה אך נזק גורמות לישראל ההכרזות על גבול מדיני וגבול בטחוני, על גבול דתי וגבול היסטורי — ומי יודע אם לא תופיע ביום מן הימים המצאה מקורית נוספת לעניין הגבולות. ממשלה שהכריזה שהיא בעד גבולות מוכרים ובטוחים, כדבר החלטת מועצת הבטחון, אינה רשאית להיתמם כאילו לא ידוע לה שבחוק הבין-לאומי קיים מושג אחד בלבד, והוא המושג של גבול מדיני.

נכון הדבר כי כאשר הממשלה נאלצה להגיע בזמן האחרון להכרעות מדיניות מסויימות, אישרה בדרך כלל את הקו של שר החוץ. אך בזה טרם פסקו החריונות והסטריות, שהיוקו ומוסיפות להזיק לישראל. לכן כה דחופה היא כיום הכרעה כללית, ברורה, חד-משמעית ומעוגנת ביסודות של החלטת מועצת הבטחון, אשר בכוחה להבטיח לנו הצלחה במערכה המדינית על השלום.

אינטרס השלום והאינטרס הלאומי הכללי של ישראל תובעים כי במשא-ומתן עם הצד הערבי, כאשר יתחיל, יושם הדגש לא ברווחים טריטוריאליים, אלא בהסכם שלום הדדי והסדרי בטחון שבמסגרתם ייקבעו גבולות קבע מוכרים ובטוחים; כי נגלה גמישות לגבי צורת המשא-ומתן בשלביו הראשונים לטובת המטרה העיקרית, אם כי דרישת המשא-ומתן הישיר היא צודקת, נכונה והיוגיונית בהחלט; כי מבלי לחכות להסכם שלום עם המדינות השכנות, תאפשר המדינה לעם הערבי הפלשתינאי בשטחים המוחזקים לקיים את זכותו להגדרה עצמית על יסוד של דו-קיום בשלום ולחסל בכך את המצב של כובשים וכבשים; כי מדיניות החוץ

לא נעלם מעינינו כי מאז קבלת ההחלטה נתלוותה זו בפרשנות שרירותית. במיוחד מן הצד הערבי ותומכיו הסובייטיים בזירה הבין-לאומית, שלפיה נסיגה ישראלית אל קווי ה-4 ביוני 1967 היא תנאי מוקדם או סעיף ראשון שישראל חייבת לבצעו ללא כל דיון. הנסיגה הזו נכשל, ואיגרת ההסכמה להחלטת מועצת הבטחון כשלומית, ששוגרה על ידי שר החוץ של מצרים לגונאר יארינג, אינה כוללת עוד את התנאי המוקדם הזה.

אך בזה לא תמו הנסיגות מן הצד הערבי, ובתמיכה סובייטית, לתלוש ממכלול ההחלטה "צימוקים" אלה ואחרים, כדי להתחמק מהציווי היסודי של אותה החלטה — שהוא — כינון שלום צודק ובר-קיימא. מתקפת השלום של שר החוץ המצרי וההדסים מביקורו של נשיא קע"ם בבירת המועצות הם עדות לכך. כל הדיבורים שלהם על "הסדר מדיני", על "ההכרה בעובדות קיומה של ישראל" — שהזכחה בינתיים רשמית בקהיר —, על מעבר מטענים ישראלים בסואץ תמורת נסיגה מן התעלה; כל הדיבורים האלה על הצבת כוחות או"ם מחדש בשטחים שיוחזרו להם, על "לוח זמנים" לביצוע ההחלטה וכיוצא בזה — כל אלה קולעים לגיוס לחץ בין-לאומי למען נסיגת ישראל מכל השטחים המוחזקים. זוהי המטרה הראשית של שליטי הארצות הערביות. כוונת כל התמרורים האלה — גם אם לא נתעמק בהבדלים שנתגלו בין ההכרזות "המתוקנות" של מחמוד ריאד לבין ההכרזות התוקפניות של נשיא קע"ם במוסקבה — היא להביא לחיסול תוצאות מלחמת ששת הימים מבלי לחסל את סיבותיה, מבלי לרצות לחסל ביסוד את הסכסוך הישראלי-ערבי לטובת שני הצדדים.

הגישה הזאת של שליטי קע"ם, הנהנית עדיין במידה זו או אחרת מגילויי הבנה או תמיכה מצד מנהיגי ברית המועצות, עומדת בסתירה לאות ולרוח של החלטת מועצת הבטחון, לאינטרס עמי ישראל וערב להשכנת השלום ביניהם. סירובן של ממשלות ערב להסכם שלום הדדי עם ישראל, תוך דיבור על הסדר מדיני בדרכי שלום, מתנכר למעשה להנחת היסוד של החלטת מועצת הבטחון ותכליתה העיקרית, שהיא: כינון שלום צודק ובר-קיימא. כל הפירוט של העקרונות והסעיפים לצורך מימושו של השלום, הכולל דברים כה רצויים וכבדי משקל כקביעת גבולות מוכרים ובטוחים, כנסיגה ישראלית משטחים כבושים, כחופש השיט בנתיבי המים הבין-לאומיים באזור וכהשגת הסדר צודק לבעיית הפליטים הערביים — הפירוט הזה מוכיח את כל האבסורד שבסירוב הערבי למשא-ומתן ישיר עם ישראל.

לצערנו אין זה רק אבסורד מבחינה תכליתית, אלא גם אחי הסימנים המובהקים כי הצד הערבי ממשיך בקו אי-ההשלמה עם זכות קיומה של ישראל.

בהחלטת מועצת הבטחון כלולים כל האלמנטים לטובת חיסול הסכסוך הישראלי-ערבי, לטובת כינון השלום וכינון יחסים חדשים בין ישראל לשכנותיה. לכן תהיה ההתפתחות של "מתקפת השלום" הערבית אשר תהיה; תהיה המהדורה הקרובה של נאומי השלום והאיבה של נאצר אשר תהיה; יהיה הלחצים של ארצות-הברית אשר יהיו; יהיה הניסוח הקרוב של העמ-

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חברי הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (דיון) (מיקוניס);
(תשובת ראש הממשלה) (נצר, אשכול, טיאר) —

תאבי הסיפוחים וההתפשטות הטריטוריאלית בתוכנו לכפות עלינו ניתוק מן המוסר הלאומי והאנושי, שהיה ויהיה לנו תמיד מקור של כוח והשראה. בל ינסו לשלול מאתנו את נשק הצדק, האמת והכבוד הלאומי ביחסינו עם הזולת.

אין לשום איש בתוכנו מונופול על אהבת ישראל. משוכנעים אנו עמוקות, כי אין להפריד את המערכה הגורלית שלנו כיום מן המערכה החיונית על דמותה של ישראל כמדינה שוחרת שלום וקידמה אנושית. שומה עלינו לטפח את ההווה שלנו כך שלא יבייש את עברנו וישמש לנו מסד איתן לעתידנו המאושר.

שלנו תתנהל מעמדות של עצמאות לאומית ואי-הזדהות, וביחוד כלפי המדיניות האמריקאית, שאין לזהות את מטרותיה האימפריאליסטיות באזור עם האינטרסים הל-אומיים שלנו.

רק מדיניות שלום ישראלית עקבית וחד-משמעית תרבה לנו ידידים בעולם ותסייע לסתימת הקיטרוג העויין נגדנו, שאין לו תקדים ביחסים בין עמים ומדינות. אנו תובעים את זכותנו לקיום עצמאי, בתנאים של שלום ובטחון, לא על חשבון הזולת. בל ישלה את עצמו מי שלא יהיה, שאפשר להרוג את עם ישראל ממאבק צודק זה, להוליכו שולל או להפחידו. אין לשום איש בעולם זכות להטיף לנו מוסר. אך בל ינסו

2. תשובת ראש הממשלה

ועכשיו לעניין העומד, לפי מיטב ידיעתי חכוננו, על הפרק. מסתבר שבדרך כלל כיוונתי לדעת הכל. אלה, שהצביעו נגד הממשלה על הזמן, יצביעו גם עכשיו נגד הצעתה לצירוף חבר חדש.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):
אבל הם היו קודם בחוץ.

ראש-הממשלה ל. אשכול:
יש כאלה שיצביעו בעד. איך אומר חברי-הכנסת אורי אבנרי? — חשוב שהאומציה תהיה גדולה וחזקה במספרה. אינני רוצה להתווכח על כך. אולי בהזדמנות אחרת, כאשר יובא עניין אחר לכנסת, אפשר יהיה להתווכח מה ערכה של אומציה.

שמעתי כל-כך הרבה שבחים ושמחתי שקלעתי למטרה אם בהצעה למנות את חברי-הכנסת אלמוגי כשר העבודה, ואם בהצעה למנות את חברי-הכנסת אלון כשר הקליטה, וגם להעניק לו תואר של סגן ראש הממשלה. אך למעשה נושא זה אינו עומד לדיון בכ-נסת. עומד לדיון בכנסת רק עניין צירופו של חבר חדש לממשלה. בעצם, יש בהצעתי משום הישג גדול: המועמדים לתפקידים החדשים זכו לשבחים גדולים על העבר, על ההווה, וכן ל"אונס" — מקדמה לעתיד.

רצוני להעיר כמה הערות, שנדמה לי כי הן שייכות לעניין, כתגובה להערותיהם של כמה חברי כנסת שהש-תתפו בוויכוח. נדמה לי שאחזתו מהן אינן כל-כך בעלות טעם ואלגנציה, וחברי-הכנסת פרס דיבר כאן על אלגנציה. הפעם אני מתכוון לחברי-הכנסת בדר שמו-צאו ממדינה שבה דווקא ידעו להעריך אלגנציה. אינני מבין מה עניינו של חברי-הכנסת בדר לבחוש בענייני מפלגת העבודה. האם אין לו מה לטפל בענייני מפלגתו האם השנתיים האחרונות היו בה כל-כך שק-טות, חלקות, ממש חמאה מאיכות ראשונה? מה שייך העניין הזה לנושא שאנו דנים בו? האם הכנסת מטפלת כמה שנעשה במפלגה זו או זו? לא אכנס לדחייה או הזמה של חושבות ושל ההסברים ושל הפירושים. אני רק חושב שזה כמו סרטון.

בעצם, חברי-הכנסת בדר רוצה ליהנות משני עולמות. ולא כל אדם זוכה לכך. הוא אמר: כאשר נכנסנו לממשלה לא ביקשנו דבר, לא כסאות ולא תי-קים. צריך היה להציל את העם והמדינה ולכן הצטרפנו

הי"ר ד. נצר:

הוויכוח על הודעת ראש הממשלה הסתיים. רשות הדיבור לראש הממשלה, שישב למתווכחים.

ראש-הממשלה ל. אשכול:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. נדמה לי שלא אטעה אם אומר כי מי שהקשיב לחלק האחרון של הוויכוח (שנטל כמחצית הזמן) יכול להיות קצת מבול-בל: בעצם, על מה דובר פה היום? והוא עלול לשכוח לגמרי שזה בירור בעקבות הודעת הממשלה על צירוף חבר לממשלה ועל כך צריכה הכנסת לדון ולהחליט.

אפשר, כמובן, לדבר, וזאת זכותו של כל חבר כנסת. משום כך זה נקרא „פרלמנט“ בשפה אחרת. אבל אצלנו זה נקרא „כנסת“, ואולי זה צריך היה לחייב שהתוכן בכל זאת יהיה אחר. „פרלמנט“ זה מקום שבו מדברים, ולדבר מותר לכל צד, בכל זמן ובכל הזדמ-נות שניתנת לו. אם לעניין ואם לא לעניין — מותר לו לדבר.

לא נראה לי שתצמח טובה, או שצומחת טובה, בעניינים רציניים מאד (ווגעו כאן בעניינים רציניים מאד) כאשר כל אחד חוזר, בכל שני וחמישי, על עמדתו והשקפתו, ופוסק את פסוקו. לי נדמה, שלא דווקא מפני שנאמר „המשכיל בעת ההיא ידום“ לא צריך לעשות זאת, הרי יש איזה גבול כמה פעמים צריך ומותר לחזור על דגרים מאוד רציניים ומאד חמורים. חוששני שהחזרה מקפחת את הערך, את המש-קל, את הרצינות, את החומרה. כבר אמרתי בהזדמנות אחרת — ואז הרחבתי על כך את הדיבור, — כי מה שיותר לחברי-הכנסת לא מותר ואסור לממשלה, לחבר ממשלה, לראש ממשלה. הממשלה אמרה מה שהיה לה לומר, ומה שהיא לא אמרה היא לא רצתה לומר, ואולי יגיע הזמן, כאשר היא תרגיש את הצורך, תחשוב ותרגיש שזה קולע ומועיל לעניין — אולי אז גם תגיד דברים נוספים. לפי מיטב הכרתי ואמונתי, עד עכשיו אמרה הממשלה כממשלה כל מה שצריך היה להגיד.

משום כך לא אניג על כל הדברים שנאמרו כאן, אם כי יכול להיות מובן העשק, גם שלי, להיגרר אחר דברים שנאמרו, ושהם לגמרי לא לעניין הזה, אולם אין צורך לצלל כל הזדמנות כדי להיכנס לוויכוח, ויחזק קמעוני. זה לא לכבוד ולתועלת לעניין.

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (תשובת ראש הממשלה) (אשכול, אבנרי, ש. תמיר) —

ראש-הממשלה ל. אשכול:

— בנודע שהסיעה הזאת לא מן הקטנות בכנסת. והיתה טענה שבכל חדרי הסיעות מדברים ושואלים שאלות, ואנחנו לא יודעים. החבר הזה דיבר אתי אולי קרוב לשעה בטלפון ואמרתי לו מה שאמרתי. באותו ערב פניתי — זאת אני אומר על פי הפורמולה של חבר-הכנסת בדר — אל ידידים כידידים. כאשר הוא דיבר אתי, וצריך הייתי ללכת למפלגת העבודה, צלצלתי לכל הסיעות או כמעט לכל הסיעות — אני לא זוכר אם אותו לילה, או למחרת — ואמרתי שאני מבקש לברר ולהציג את העניין.

בדרך-אגב נגעו כאן גם בעניינים הנוגעים לשרים — ענייני קליטה ועליה. רצוני לומר, אם חבר-הכנסת שמעון פרס אם לרב כהנא ואם לכל המדבר רבות ונשגבות, לפעמים בשפה מצוחצחת ויפה שיש בה הרבה מן ההצגה הלא נכונה — ואני רוצה להשתמש במילים חריפות — מן ההצגה הלא אמיתית של העניין בישראל ובעם ישראל. בלב לא קל אני מודה, שהסכמתי ודיברתי על כך שהממשלה תיכנס לענייני הקליטה. אבל ראיתי איך כל העתונות בישראל, כל העם בישראל, כל המפלגות בישראל, מצליפים על הסוכנות, בקשר לבגנות הקליטה בעיקר. בזמנו כינסתי כינוס עתונאים וסופרים ורציתי לשמוע וללמוד. לצערי הרב לא למדתי, אבל ראיתי שנהנים מהצלפה ומהלקאה עצמית, וביחוד כאשר היא לא עצמית וכאשר מלקים אחרים. מוצר בארץ מצב רוח מסוים ומן הארץ הוא עובר לחוץ לארץ. כבר נאמר כאן, שאינה דומה קליטת עליה של עכשיו לקליטת העליה במשך עשרים השנים האחרות. נות. אז היתה הארץ ריקה וזרעבה, רעבה לאנשים. האמצעים שבידי הסוכנות היו רבים וגדולים ונעשתה עבודת קודש עצומה. מכיוון שהארץ היתה ריקה וצחיחה יכולנו להרשות לעצמנו במשך שנים מעטות להעלות חמש מאות ישובים בחקלאות — קבוצות ומושבנים — ויכולנו להרשות לעצמנו להקים מפעלי מים אדירים ועצומים ולהגיע, לצערי הרב, כמעט עד לטיפה האחרונה של מים להתיישבות. והאדם התאיים לאותן צור. רות. הוא התאיים לכך לא מפני שהיה חקלאי בן חקלאי, אלא משום שתעשייה עדיין לא היתה, ותעשייה מודרנית צריך לדעת להקים. המצב בזמנו לא היה דומה למצב של היום. גם המקומות, שמהם באו בזמנו יהודים, אינם חמים למקומות שמהם צריכים לבוא יהודים כיום, לא מבחינת המשק ולא מבחינת האמצעים. אנחנו נמצאים אפילו בחקלאות, בתקופה של תיעוש, של תיעוש גדל והולך, ודבר זה נתון בידי הממשלה. הסוכנות אינה יכולה להקים בית חרושת. גם בזמנו החליטה הממשלה על הקמת ישובים, ואת הבתים בנתה הסוכנות.

בינתיים הפכנו להיות עם של שנים וחצי מיליון תושבים בארץ, ואוכלוסיית ישראל מתקרבת לשלושה מיליון. חייב אני להודות, שאם היה מקום להצליף צריך היה להצליף על הממשלה. הסוכנות אינה יכולה לשאת בעומס ובמעמסה, אינה יכולה להרים את העניין. זה לא בידה. ובינתיים באים אנשים, באים יהודים, וצריך למצוא להם פתרון. באים מהנדסים, באים פרו-פסורים, באים אנשי מחקר. ואולי צריך היה לערוך מקודם מחקר סטטיסטי — זאת יכולה היתה לעשות גם הסוכנות — כמה אנשי מדע או אנשים בעלי משלח יד

לממשלה מבלי לבקש דבר. עכשיו הוא בכל זאת מופיע כדורש ומקבל שכר. הרושם שהוא עשה הוא שהוא תור בע משוה. מדוע לא ימצאו לו הסבלנות או אומץ הרוח או אורך הרוח להמשיך בקו הזה האומר: נכנסנו לממשלה רק למען הצל את המדינה, מטעמים פטריי-טיים בלבד, ולא מעניין אותנו שום דבר אחר. חכו עוד שנה. הרי לא נותר עוד זמן רב עד הבחירות. שני הדברים האלה סותרים זה את זה, וזה שוב עניין של טעם. חבר-הכנסת בדר היה מגלה יתר פקחות — לא אני: שכל — אילולא היה מדבר על כך דווקא עכשיו, אפילו אם יש לו רצון אחר. זכותו, כמובן — ולא אכנס לזיכוכה על הנימוקים הפטרייטיים לכניסת מפלגתו לממשלה — להעריך את עצמו ואת חבריו ואת מפלגתו כערכם, אבל אין צורך לבחוש בענייני מפלגות אחרות. ואין צורך לכלבל את העניין מצד אחד, ולהופיע באי-טלת קדושים מצד שני.

לעצם העניין, דיברתי או התייעצתי — במידה שצ"ך להתייעץ — עם כל הסיעות. הפעם דובר על תוספת חבר ממפלגה אחת, שאם נכנסים ליבירורים וחישובים מגיע לה עוד חבר אחד לממשלה, נוסף על החברים שכבר יושבים בה. אני יודע ממי צריך הייתי לקבל רשות לעשות זאת. מה שנוגע למפלגה הזאת, שלה מגיע עוד חבר בממשלה, זה בודאי עניין שאפשר להשי-איר, להשייך אני למפלגה הזאת.

חבר-הכנסת בדר הודיע שסיעתו תצביע נגד, וגם אמר שמדובר שתהיה ועדה, בבחינת אנוח נכנסו ללא כל תנאי, אבל עכשיו תהיה ועדה אשר תקבע את התנאים לעתיד. נניח שאפילו כך, אבל נדמה לי שאין הצדקה להחלטתכם. רק זאת אומר: יחליט כל אחד מה שיחליט; אבל נדמה לי, כפי שכבר אמרתי, שאין הצדקה לא להצביע לפי החלטת הממשלה כי התנאים, שייקבעו על ידי הוועדה, צריכים להיקבע לגבי העתיד, ולא נקבעו תנאים בזמן הכניסה לממשלה. עובדה היא שגם בזמנו דובר על כך שיש עוד חבר או חברה שצריך היה להכניסה לממשלה — ולא נכנסה.

אני עצמי מצטער שעלי לרדת בוויכוח. רמת הווי-כוח לא היתה כל כך גבוהה בחלק שאני מטפל בו. בחלק השני אפשר להרדיק שחלק, רק לא צריך לע-שות זאת בין מנחה למערב. קובעים זמן, הממשלה רוצה לקלוע למשהו ואז יש דיבור. אני מצטער, שאני צריך לרדת מן הרמה, ובוה אפסיק.

אמרתי שכל הסיעות ידעו על התכניות לשינויים לפני שידעה על כך אפילו מפלגת פועלי ארץ ישראל. אני מדבר על כך מפני שאני מרגיש חובה שעוד מישוה מחוץ לבית יידע זאת. בדרך הטבע, כדרכנו בקודש, נתפרסמו הדברים קודם כל בעתונות, ודובר על כך. קיבלתי קריאת-טלפון מחבר כנסת, מסיעתו של חבר-הכנסת בדר, ובה תביעה שאני לא אלק לסיעת מפא"י —

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
אין מפא"י.

ראש-הממשלה ל. אשכול:
מפלגת העבודה.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):
זה אותו הדבר.

— הודעת ראש הממשלה על צירוף של חברי הכנסת י. א. אלמוגי לממשלה (תשובת ראש הממשלה) (אשכול, ורדיגר, פרוש) —

טה או לעליה עם חזון, ורק מפני שחסר החזון הזה האנשים האלה לא באים — זוהי מלאכה קלה מאוד, קלה מאוד. אבל, אני חושב שאלה, שמדברים או מלמדים אותנו פרק זה, מדמין להם לא פעם להיות בזמן האחרון בחוץ-לארץ. האם הם השפיעו או הביאו איש אחד, חוץ מאשר פרופסור או מדען שהיה נחוץ למפעל זה או זה, ואשר הבאנו אותו ישר למפעל? האם רק בעזרת ה"זון" הם הביאו איש או חמישה אנשים נוספים לישראל? מסופקני.

אני זוכר תקופה, שגם בה דיברו על "שנור" ועל זה שמאמצות הרווחה לא רצינו שום דבר פרט לכסף. זה במידה רבה נכון. אבל אנחנו היינו צריכים לקלוט אנשים מחוסרי אמצעים — ועשינו את המלאכה הזאת יחד עם הסוכנות —, ובלי התשתית הזאת שהבאנו, עם האמצעים של היהודים מארצות הרווחה, לא היינו מגיעים גם למה שהגענו היום.

עכשיו — בכל אופן חוץ מאחז קטן — אנחנו נפ' גשים פנים אל פנים עם עליה מסוג אחר. כי גם אם נזכה לעליה מברית-המועצות, אלה יהיו כבר יהודים בעלי רמה אחרת. איני רוצה, חלילה, להגיד בזה: הנה, הבאנו יהודים בעלי רמה לא טובה. אנחנו אשמים בזה ממש כמוהם, והם — ממש כמונו. אלה היו חיי היהודים בכל התפוצות, ואולי זוהי ההצדקה הגדולה למעשה שעשה הקדוש-ברוך-הוא כאשר פיזרם בגלויות כאלה ששם לא הגיע הכוונה, ושיכלמו עכשיו לקבצם, והם האנשים שעשו את המפעל החלוצי הגדול של הקמת המדינה, ואם המדינה קראה לנו ליישב אותה ולהקים בה כפרים ועיירות — הם עשו את המלאכה הזאת. עכשיו אנחנו נפגשים פנים אל פנים עם עליה אחר.

אילו היתה זו הלקאה עצמית בלבד — ניחא. אבל הלקאה על חזונו של אחר — אין לממשלה חזון, אין לה "ויזיה", אין לה מה למר ליהודים — על כך עלי לומר: היא אמרה ליהודים הללו וזה כל מה שהיא יכולה לומר.

אולי פעם הזכרתי זאת, אבל אין מנוס מלומר זאת שוב: לפני מספר חדשים בינסנו כנס כלכלי של יהודי העולם. אלה שמדברים עכשיו גבוהה גבוהה על חזון ועל כניסים וכי' קצת לענו לעניין הזה. המחשבה, הנימוק והסיבה היו שמוכרחים להתחיל (חבל שחבר הכנסת חזון אינו כאן). אז היינו נתונים בתקופה של חוסר עבודה ומיתון — ואנחנו רוצים עוד עליה. אמרנו: צריך להתחיל מבעלי יכולת כלכלית ותעשייתית מותרות; או יהיה מקום לאנשים אנשים שהם בגור אנוני ברסיטאות וקולגים ומוסדות מחקר ומכוני מחקר. בלי זה לא יהיה מקום. עכשיו יש אנשים לעשרות אשר חוזרים אלינו, אנשים שלמדו בישראל ואולי השתלמו קצת בארצות הברית. הם דורשים גם תנאים יותר טובים, והממשלה, לפי שעה, ולפי יכולתה, נענית גם לזה. אבל המעט הזה מוכיח שהממשלה הזאת ראתה את העניין מנקודת הזווית היחידה הנכונה. יהודי ארצות הרווחה אינם מצפים רק לכך שנספר להם על חזון. בכל אופן, בזה בלבד העניין לא יסתדר. אדרבה, יקום מישור, שביקר במקומות עבודה ובישובים שיש להקים, ויאמר ויוכיח שאפשר בדרך זו לעשות עליה. אני רוצה לומר שכדרכנו בקודש — ולפעמים זה טוב — אנו עמא פיזא בהרבה דברים וגם בעניין זה. הנה חברי הכנסת

של "צווארון לבן" נחוצים לנו. יתכן שאפשר היה לעשות זאת ויחכן שלא, מפני שגם הסוכנות לא יכלה לדעת איזו חרושת תהיה בארץ, כמה בתי חרושת יהיו, היכן יקומו, כמה מהנדסים צריך וכמה טכנאים צריך. יש שערבבו כאן את הקליטה והעליה, כמו שעשה זאת חברי הכנסת רפאל. אם אינני טועה, עשה זאת גם חברי הכנסת כהנא שמבחינה עקרונית, הייתי אומר כמעט מאז מעמד סיני, מתנגד לסוכנות — אם כי אמר משפט יפה על הסוכנות — ובדרך כלל חושב שהסוכנות היתה מיותרת ושהפעולות האלה צריכות להיעשות על ידי הממשלה. זו השקפה אחרת לגמרי. זו השקפת עולם אחרת. אבל חברי הכנסת רפאל בשלו, עם השינוי, וגם חברי הכנסת שמעון פרס שעליו אני באמת מלא תמיהה. כל אחד בשלו.

חברי הכנסת רפאל הוסיף גם ויכוח אחר, אינני יודע עם מי, אם כי אני מוכן להיות בר-פלוגתא. אני מוכן להיות בר-פלוגתא לגבי מינהג שמנהיגים בנותל המערבי, מינהג המפגל את העם היהודי, וכבר אמרתי לפני חצי-שנה או שנה, שצריך להימצא כאן פתרון. אולי שר הדתות יכול להציע שבמרחק 50 מטר מן הבותל יוכלו לבוא זוגות —

(הפסקת חשמל באולם המליאה)

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
דברים כאלה מביאים חושך.

ראשי הממשלה ל. אשכול:

— כמו הדינים האלה, שלאחר אכילת דגים יש לעשות איזו הפסקה — וכעבור רבע שעה או חצי שעה אפשר יהיה לגשת לשם בזוגות — לא ידוע לי מי הנותן את ההכשרים ואיך מסדרים את העניינים האלה. אבל גם זה דבר קצת צדדי. רציתי בזה רק להגיד: הנה, כך הוויכוח ואלה הדברים. כאילו כאן שורש בעיית העליה ובגלל זה לא יבואו מאות מיליון יהודים מצופה.

(הפסקת חשמל באולם המליאה)

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

זה מביא אופל. אתה ראה, אדוני ראש הממשלה.

ראשי הממשלה ל. אשכול:

גם בשבילך יעלה השחר ותראה בעיניים אחרות את העניינים.

מי כאילו רוצה לספר לנו, שעד עתה כביכול לא היו לנו צרות או מכאובים, כאילו לא הפסדנו יהודים — אינני יודע כמה, מעט או הרבה — וכאילו גם עכשיו איננו מפסידים אנשים, מה שקוראים יורדים, גם בקשר עם עניינים אחרים לחלוטין, הוא איננו אומר את כל האמת.

אני שמח שחברי הכנסת רפאל אמר זאת, אבל אני שומע את הדבר הזה שנים אחרות. כשתהיה שאלה כזו — יימצא לה פתרון גם על פי ההלכה. לי לא איכפת שזה יהיה על פי ההלכה, ולבד שיהיה פתרון, והאני שים לא ירגישו את עצמם מנוחים, והילדים שלהם לא יראו את עצמם נעלבים ונרדפים. זה שייך לאהבת ישראל ולאהבת ארץ-ישראל ולאהבת עליה לישראל וליצירת תנאים לעליה בישראל.

אשר לאכסוריסיה והמעמיקה והמאלפת על דבר המצב בעולם: שיהודים לומדים, הולכים לאוניברסיטאות ולקולגים, שיש מאות אלפים כאלה (זה נכון) ומשום כך נחוצה ממשלה עם חזון ונחוץ שיהיה משרד לקלי-

חוברת ל"ג, ישיבה ש"ה

— הודעת ראש הממשלה על צירופו של חבר-הכנסת י.א. אלמוגי לממשלה (תשובת ראש הממשלה) (אשכול, כהנא, רפאל, לוז) —

אם אתה בא למקום — ואינני מתכוון דוקא למזרח-ירושלים — ששם אתה צריך באיזה אופן שהוא לרכוש את האדמה, לתכנן את השטח, להושיב מהנדסים שיכינו את תכנית הבניה, הרי אתה יודע שהדברים לזקחים זמן. כל מי שעשה בחייו דברים כגון אלה יודע שהם אינם נעשים במאמץ-פה בלבד. אפשר תמיד לרצות קצת יותר. יכולתי גם להזכיר עוד כמה נימוקים שעיקבו את הפעולה.

אם אנו עומדים בבנייתן של 1500 יחידות דיור; אם מאות משפחות וצעירים רבים גרים בסביבה זו; אם נקינו את כל הסחי והטמאה של העיר העתיקה, שזו היתה עבודת אדירים — הרי שעשינו משהו במשך הזמן הזה. אם אומר זאת איש, שהוא יכול לתבוע ממני אמצעים, ואני יכול לטעון לעומתו ולשמוע ממנו הסברים — זה משהו אחר. אבל אם חבר-הכנסת כהנא אומר כדברים הללו הוא צריך לדעת לבטח שלא נעשה דבר בשטח או שנעשה מעט מאוד. עכשיו מזכירים את הצריפים, ונכון צריפים יותר קל להקים בירושלים מאשר בתי אבן. וכל ההתחלות הן קשות. אין ספק שבחדשים הבאים ובשנה הבאה נראה את תוצאות ההכנות שנעשו בשנה הראשונה.

ראיתי לנכון להעיר הערות אלה בעקבות דברים שהיה להם קשר לנימוגי של שר שיהיה ממונה על ענייני הקליטה. לא היתה דרך אחרת. הסוכנות איננה יכולה להרים את העניין הזה. חלילה למו להוציא את ענייני העליה מידי העם היהודי בגולה — דומני שחברי-הכנסת רפאל וכהנא העלו זאת. העם היהודי צריך לדאוג לעליה, הוא צריך להתארגן לקראתה. אם הסוכנות בעצמה לא תעמוד במשימה זו, הסתדרויות נוספות אחרות צריכות לבוא לעזרתה. מאתנו נדרש מאמץ עצום לעניין זה. אמרתי פעם שלו הייתי יושב בחוץ-לארץ כיהודי-ציוני והיתה קמה מדינת ישראל והיו טוענים שצריך להפסיק את קיומה של ההסתדרות הציונית, הייתי מכנס עוד מספר יהודים והייתי מקים הסתדרות ציונית. הבעיה היחידה שיכולה היתה להיות היא שלא היו נותנים לה לקיים קונגרס או כינוס בישראל, ואינני מאמין בזה כמובן.

אני רוצה לסיים בזה ולומר שהדיבור היום והדיק' לום הזה — תסלחו לי, זאת מלה פרלמנטרית, שאולי יש בה משהו מההתייחסות הקלה, כמו גם לכמה דברים מדיניים, אבל היום לא דיברתי על עניינים מדיניים — כל אלה מחטיאים את המטרה.

בוה סיימתי את הערותי המעטות ואני חוזר ומב' קש לאשר את צירופו של חבר-הכנסת יוסף אלמוגי לממשלה כשר העבודה.

הי"ר ק. לוז:

אני מעמיד להצבעה את ההודעת ראש הממשלה, בהתאם לסעיף 11(ד) של חוק המעבר, תש"ט—1949, על צירופו של חבר-הכנסת יוסף אלמוגי לממשלה בתפקיד שר העבודה. נתאשרה.

הצבעה

הודעת ראש הממשלה, לפי סעיף 11(ד) לחוק המעבר, תש"ט—1949, על צירופו של חבר-הכנסת יוסף אלמוגי לממשלה בתפקיד שר העבודה, נתאשרה.

כהנא ופרש אמר בראשית דבריהם כי הקדושה היא אשר מביאה יהודים לישראל. לכל יהודי יש קדושה משלו, ולקדושה הזו יש ניואנסים שונים. בכל יהודי יש משהו קדוש, בין אם הוא בא לישראל ובין אם אינו בא אליה. אין לעשות חלוקה כזאת בין יהודים. אבל יורשה לי מעל במה זו לשאול את הציבור הדתי — ולא כדי ללחוץ אתכם על הקיר: האם כל-כך רבתה העליה של יהודים דתיים מארצות הרווחה? לא נתקלתי בתופעה כזו של עליה דתית. ומהם אפשר לדרוש הרבה יותר. אבל אין לי טענה אליכם.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אפשר לדרוש מהם הרבה יותר.

ראש-הממשלה ל. אשכול:

כאן רדאי יש חזון ויש אמונה, אם זו התחלה של הגאולה, אמצע הגאולה או סופה. אלא שבחזון בלבד לא סגי. אבל כאשר לא יודעים מה לומר נוח למצוא מחסה בשל עניין זה, שהנה יש משהו שאין לו חזון והממשלה איננה יודעת איך לפעול ומה לעשות. הממ' שלה יודעת איך לעשות, אבל יש זמנים ויש ארצות שבהם הדברים נקלטים. יש תנאים העוזרים לדברים להיקלט, ויש שהדברים אינם זזים כל-כך מהר. וכבר אמרתי שאנו עמא פזיזא. צריך לזכור שזה עניין למספר שנים, ולא אתנבא לכמה שנים.

אנו יכול להעיד על עצמי — ואם תרצו אביא לכם אפילו דברים בכתב — שכבר לפני חמש שנים טענתי באסיפות בארץ ובחוץ-לארץ, שהנה קרב היום בו אנו מסיימים או דולים את עלייתם של יהודים מאר' צות ישמעאל ולכן עלינו להחזיר ולעשות כל מה שאפשר כדי לקרב את יום עלייתם של יהודים מארצות אחרות. אם נמצאים עתה בארץ כשלושת-אלפים סטודנ'טים ובחוריי-ישיבה, העוסקים בלימודיהם בארץ, הרי כל זה לא בא מעצמנו, זהו פרי ביכורים של פעולות רבות ושונות. ואם התכנית היא להכפיל ולשלוש תוך מספר שנים מועט את המספר הזה, הרי אין זה עניין של מה בכך. שמעתי הצעה שאנו בכלל נהפוך את ישראל לאוניברסיטה אחת. מה אעשה ואני חושב שאלה דברים נבובים שאין בהם כל ממש. בלי כלכלה, בלי משק, בלי בתי-חרושת, בלי שיהיה משהו שיכלכל את המכונה ויעבוד עליה — לא יהיה לטכנאים ולמהנדסים מה לעשות. אמנם גדולים חקרי לב, וכן גם שטח המחקר, וכשם שלתורה אין גבול ואין סוף כך גם למחקר. אפשר לייצא לחוץ לארץ את תוצאות המחקר, אבל לא בסכום מים של מיליונים.

טענה לי אל חבר-הכנסת כהנא על דבריו בקשר למזרח-ירושלים, ואינני יודע מאיזה מקור הוא שאב אותם ואם הדברים נובעים מתוך ידיעה עצמית, או שזוהו חיקוי או השפעה של משהו, החל בראש העיר ירושלים וגומר...

יצחק רפאל (מפד"ל):

הוא שמע ביום ה' ברדיו את דבריו, כאשר נזפת במר טנה.

ראש-הממשלה ל. אשכול:

מעניין לדעת מה אמרתי. בדרך כלל יש אנשים, ואולי אתה שייך לאלה, הנוטים לומר: שישו בני מעי, עשינו הכל. אני לעולם לא אומר זאת. תמיד אפשר לעשות יותר, אתה תמיד צריך לתבוע מעצמך יותר.

— הצהרת אמונים של השר י. א. אלמוגי (לזו, אלמוגי); חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 9) (לזו, כדר) —

ד. הצהרת אמונים של השר י. א. אלמוגי

לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, ולקיים את החלטות הכנסת.

(חתימתו על ההצהרה)

היו"ר ק. לזו:

אני מברך אותך לכניסתך לממשלה ומאחל לך הצלחה בתפקידך.

היו"ר ק. לזו:

בהתאם לסעיף 11(ד) לחוק המעבר, תש"ט—1949, אני מוזמין את חברי הכנסת יוסף אהרן אלמוגי לעלות לדוכן, לקרוא את הצהרת האמונים ולחתום עליה.

יוסף אהרן אלמוגי:

אני, יוסף אהרן אלמוגי, מתחייב כחבר הממשלה

ה. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 9), תשכ"ח—1968 (*)

(קריאה ראשונה)

הממשלה פועלים יותר מהר. עד כמה שאני מבין את העניין, העברין העיקרי בכל הפרשה הזאת הוא, "מיתון". כי ללא המיתון, הרי לא היו קורים הדברים האלה. אבל בוודאי באחד הבנקים האלה קרו דברים פליליים, ובדברים פליליים, לפי דעתי, קצרה ידו של המפקח מלגלגתם מראש. כי הדרכים, השיטות, הכלים והצינוורות של המפקח על הבנקים הם יעילים לכל מיני מטרות, אולם לא כדי לתפוס פשע מאורגן ושיטתי, כשכונות העבריינים להסתיר את מעשיהם מאחורי פנקסים מסודרים כביכול.

אני חושב שבעניין זה הראה לנו הנסיון, שהמצב כפי שהוא אינו יכול להימשך. אבל דעתי היא, שהדרך שבה הלך החוק אינה יעילה, לא זו הדרך הנכונה.

הצעת חוק זאת מעניקה סמכויות רחבות ומרחיקות לכת למפקח על הבנקים, וסמכויות עוד יותר רחבות לנגיד בנק ישראל. סמכויות אלו הן תוספת לסמכות הקיימת כבר היום והנותנת לנגיד, יחד עם הממשלה ויחד עם הוועדה המייעצת, את הרשות לסגור בנק או לשלול ממנו רישיון. גם הסמכויות האלה הן כבר רחבות למדי. המפקח יכול לשלוח הוראות לבנק, לצוות עליו שיימנע מסוגי עסקים; הוא יכול לאסור על בנק לשלם דיבידנדים; הוא יכול להגביל סמכויות הפעלה של בנק. לפי חוק זה יש לנגיד סמכויות עוד יותר רחבות. הוא יכול לבטל את ההנהלה הקיימת; לשלול סמכות של מנהל כללי; למנות מנהל מודעה; למנות מנהל חשבונות מיוחד; למנות ועדת הנהלה. את כל הדברים האלה הם יכולים לעשות לפי החוק הזה. אם סבור המפקח או הנגיד, הכל לפי העניין, שבנק פלוגי עושה עיסקה בדרך העלולה לפגוע ביכולת לקיים את התחייבויותיו, הוא יכול לפעול בהתאם למחשבונית שהחוק מתיד לו.

כולנו נסכים בוודאי כי במדינת ישראל אין סודות, ובפרט אין סודות כאשר המדובר בצו הוראה שניתן לבנק על-ידי המפקח או על-ידי הנגיד. פירושו של דבר, כי ברגע מסוים, יהיה הצעד אשר יהיה, חמור יותר או חמור פחות, ייוודע לציבור שהמפקח, או הנגיד, או שניהם, סבורים שהבנק עשה עסקיו בדרך העלולה לפגוע ביכולתו לקיים את התחייבויותיו. מה מוכרחה להיות התגובה הטבעית של הנושים של הבנק ושל בעלי הפקדונות, לרבות אותם בעלי הפקדונות שיכולים

היו"ר ק. לזו:

אנו עוברים לסעיף ד' בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 9), תשכ"ח—1968, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לחברי הכנסת בדר, ואחריו — לחברי הכנסת הררי.

יוחנן כדר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני מביע צער וגם תמרון על כך שמטעם משרד המשפטים, יחד עם שר האוצר, עוד לא הספיקו להציע לנו חוק בנקאות ישראלי. פקודת בנקאות זו כבר הוכנסה בה מאז קום מדינת ישראל שמונה תיקונים, ועכשיו מוצע התיקון התשיעי. השפה אינה אחידה, הסגנון לפעמים מאוד לקוי. צריך שסוף כל סוף יהיה לנו חוק בנקאות ישראלי.

אותו דבר אגיד על התסבוכות הקיימת כאשר יש שני חוקים נפרדים, חוק בנק ישראל ופקודת הבנקאות. התסבוכות הזאת נעשית עכשיו עוד יותר גדולה, משום שנגיד בנק ישראל מקבל סמכויות חדשות לפי פקודת הבנקאות, המפקח על הבנקים יהיה אחד והעובדים של בנק ישראל. הדבר הזה עושה רושם משונה, כאשר קיימת ועדה לפי הפקודה, מועצה לפי חוק הבנקים, ועדה אחת, מייצעת, לפי חוק הבנקים, ועדה מיוחדת של חמישה ליינוען בענייני מתן היתרים, שלפי החוק היא מורכבת מחברי מועצת בנק ישראל, אבל היא קיימת לפי פקודת הבנקאות.

דבר מסף שאני רוצה להגיד הוא, שלפי פקודה זו יש סמכויות רחבות מאוד, גם היום, למפקח על הבנקים, ויהיו גם סמכויות חדשות לנגיד בנק ישראל. את הצעת החוק שמביאים לנו יש להבין על רקע דברים שקרו במערכת הבנקאות, ואינני רוצה להיכנס לעומקם. די להזכיר את בנק פויכטוונגר, בנק אלרן, בנק קרדיט, ואינני צריך להמשיך ברשימה. מכל מקום, נוסף לשלושה, "גבורים" אלה, שכבר הופיעו על הבמה, יש עוד המחכים מאחורי הפרגוד.

לבנק ישראל ולמדינה עלו פרשות אלה עד עתה בסכום גדול מאוד, שאינן סופי. לפי הערכתי בוודאי לא יהיה קטן מ-70 מיליון לירות, יכול להיות קרוב ל-100 מיליון לירות. אינני רוצה להיכנס לבעיה אם צדק רואה החשבון המופיע בפני בית-המשפט, שטען שאפשר היה לחסוך בהפסדים אלה אילו היה בנק ישראל או

יות הניתנות לנגיד בנק ישראל או למפקח על הבנקים, שהוא למעשה בא-כוחו, הן כל כך רחבות, כל כך גדולות וכל כך מקיפות, עד שיש לחשוש מניצול יתר בסמכויות אלה. אין לשכוח ששום בנק לא יוכל לעמוד אף רגע אחד כאשר כל המפקדים יבואו ויבקשו את כס פ. היסוד, הבסיס לפעילותו של הבנק הוא, שהמפקד דים אינם באים בבת אחת לקבל כספיהם; אלא זה מכניס כספו וזה מוציא כספו; ויש אמון ובטחון בבנק. ברע שמתערער האמון והבטחון בבנק, וכל המפקדים באים לקבל כספיהם — כל בנק, אף החזק ביותר, יתמוטט; כי כל בנק עובד בכספי הפקדונות. לכן מובנת הסודיות. אבל הייתכן שלא יהיו עוררין אחר מעשיו של נגיד בנק ישראל? לפי סעיף 8, על כל סעיפיו הקטנים, יכול נגיד הבנק לעשות מעשים המפורטים שם, בסודיות, מבלי שניתן לערער על מעשיו.

בסעיף 8 יא(2) נאמר: "... ויתן להם הודמנות נאותה לפי הנוסחאות להשמיע טענותיהם והשגותיהם". אבל ההכרעה והמלה האחרונה הן בידי הנגיד. ואין כל תרופה נגד החלטתו. כמובן אפשר לפנות לבג"ץ. אבל אין ספק שהבג"ץ אינו המכשיר המתאים לבדוק בעיות בנקאיות כל-כך סבוכות. הבג"ץ יכול רק לדעת אם השיקול היה נכון או בלתי-נכון.

לכן אחד הדברים הראשונים שיש להוסיף לחוק זה הוא מתן אפשרות לפנות לבית-משפט ולערער — במקרה שמישהו רוצה לערער — על החלטותיו המרחיקות-לכת של הנגיד או של המפקח.

סעיף 14(א) בא להטיל את האחריות על הבנק, על תיווך שטרות שעברו דרך הבנק. זהו חידוש, לדעתי מרחיק-לכת, חשוב וטוב.

כיוון שהזכרתי את תיווך השטרות, רצוני לעמוד על בעיה זו שהחוק כאילו בא להסדירה. נמצאנו במדינת ישראל במשך תקופה ארוכה במצב מוזר ביותר. בנק ישראל היה מצמצם את האשראי, מקטין את הנוזלות של הבנקים, כדי שלא יתנו אשראי רב, וכדי שלא תהיה אינפלציה; וכאותו זמן היה שוק שחור של אשראי, פועל-יוצא מתיווך שטרות של אנשים פרטיים, אשר לא היה עליו כל פיקוח, ואשר ברובו עבר דרך הבנקים. בתקופה מסוימת הגיע תיווך השטרות עד כדי מיליארד לירות, והשתווה לאשראי הרגיל והחוקי שניתן על-ידי הבנקים. אפשר לתאר מה נעשה במדינה, כאשר ליד האשראי החוקי המוגבל, הנוח בכל מדינה, קיים אשראי שחור, הניתן על-ידי בנקים מכובדים. ולא אטעה אם אומר, שלא היה שום בנק מכובד של עסק בכך. אני חושב שלא אחטא לאמת אם אגיד, ששום תיווך שטרות לא נעשה בריבית החוקית הקבועה בצו, שהיא כיום 11%. זוהי ריבית מהגבוהות בעולם. תיווך השטרות הלך וגדל, והוא פגע בתעשייה, בבניה ובכל ההתפתחות של המדינה, בה בשעה שלבני העלאת שכר העבודה הקפידו על כל אחוז או אחוז וחצי, וכן הקפידו על כל הדברים הקשורים בהוצאות הייצור.

מכאן אני בא, ברשות היושבת-ראש, — ולא אאריך בדברי — לבעיה המעסיקה את הציבוריות בארץ, בעיית ביטול צו הריבית. כפי שאמרתי, שיעור הריבית הרגילה בארץ הוא 11%. עכשיו מציעים משום-מה לבטל צו זה. אוני קשובות לנימוקים המושמעים בעד ביטול הצו. עד עכשיו הנימוק היחיד שהשמעתי בעד ביטול הצו

בכל רגע לדרוש את כספם בחזרה? הרי ברור שיש למעלה מבנק אחד, וכאשר ניתן צו כזה, שפירושו שהמפקח או הנגיד סבורים שהבנק עוסק בדרך העלולה לפגוע בפקדונות, אז ירוצו כל בעלי הפקדונות לבנק להוציא את כספם ממנו ולהעבירו לבנק אחר. מבחינה זו סבורני כי כל צו מהצווים האלה פירושו חיסול הבנק. זה מזכיר לי את הסרט "מרי פופנס", שבו אומר ילד קטן למנהל הכללי, בקומה העליונה: תחזיר לי את שני הפני שלי. מישוהו בבנק שמע זאת, ועוד אחד שמע, ורבו הדורשים החזרת הפקדון שלהם; נוצרה ערבוביה שלמה בבנק, אנשים רצו לבנק להחזרת הפקדונות, והבנק נסגר. אני חושב שבעלי הפקדונות בארץ אינם פחות רגישים לעניין כזה.

משום כך אני חושב שכל הדרך הזאת של אמצעים מודרניים, שכל אחד מהם מבוסס על כך שבנק עלול לפגוע בהתחייבותו, מוכרחה להביא לסגירת הבנק. אנב, נגד כל צו מהצווים האלה אין גם שום אמצעים משפטיים. האמצעים המשפטיים גם אינם חשובים במקרה זה, כי הם לא יעילו. הבנק יפול. לעומת זאת אני חושב כי דרושים כאן דברים שונים לגמרי:

ראשית, לא כאשר הבנק כבר מתמוטט, אלא מראש צריך לאסור על כל הבנקים להשקיע כספים ללא קבלת רשות מיוחדת מהפיקוח; שלא ישקיעו כספים ללא רשות מן הפיקוח בחברות-בת שלהם ואף לא בחברות של המנהלים, בין במישרין ובין בעקיפין.

שנית, צריך לאסור על הבנקים לתת אשראי ללקוח אחד, והכוונה לאשראי העולה על אחוז אחד, שנים או שלושה אחוזים, מבלי שהדבר הזה יתגלה באופן מיוחד.

שלישית — זה הדבר החשוב ביותר — צריך, כמו בארצות מסוימות אחרות, להנהיג בישראל ביטוח פקדונות. במקרים אלה ובאמצעים כאלה, שהם יותר סבירים מסתם לתת סמכויות מספות לפיקוח, אולי אפשר יהיה לעשות זאת. החוק כמו שהוא יישאר על גבי הנייר, כיוון שהשלטונות המתאימים ייהרסו בנקים על ידי כל צו שהוא מהצווים האלה.

הו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הרר, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנר.

יזהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אין כל ספק כי התיקון המובא הוא תיקון מועיל ונוחץ וישמש את הצרכים שלמענם הוא בא. אולם אי-אפשר להשתחרר מהרושם, שאין זה טוב כאשר החקיקה נעשית עקב מאורע מסוים, ונאמר לנו גם על ידי סגן שר האוצר, שהתה-פוכות שקרו בשבועות האחרונים בשלושה בנקים, ששם הוזכר בנאום — מיכטוונגר, אלון ובנק קרדיט — הם שהמריצו ביותר את קבלת החוק. יש להזהר מאד מזה. שחקיקה במדינה תיעשה עקב מאורעות מסוימים, ואיני רוצה להגיד שמה שקרה באותם הבנקים — מבלי לחוות דעה על כל המאורעות שם — נגרם רק בגלל אי-קיום החוק הזה, וכי החוק הזה היה מציל את המצב ואת הפיקוח של נגיד בנק ישראל.

אבל עיקר הדברים שאני רוצה להגיד לגבי החוק הזה, — ואיני רוצה להיכנס לפרטים — הוא שהסמכו-

יום שנוכל להסיר אולי את כל הפיקוחים ונוכל לסחור במשק בצורה חופשית.

הי"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחבר-הכנסת שטרן.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אינני ידע אם לפי הנוהג הקיים בכנסת אני צריך לברך את חבר-הכנסת הררי על הופעת-הבכורה שלו בתור חבר סיעת העבודה. על כל פנים אני עושה זאת.

גברתי היושבת-ראש, על ענייני הבנקאות בארץ מרחק פאראדוקס מוזר. מצד אחד זה עסק פרטי המכניס רווחים, רווחים גדולים מאוד, אולי הגדולים ביותר בארץ; מצד שני זה עסק שאינו כרוך בשום סיכון. במציאות של ימינו, כאשר בנק מתמוטט או נכשל, הממשלה אצה להצילו. למרות שאין כל חוק המחייב את הממשלה, המציאות היא כזאת שהממשלה נאלצת לחוש לעזרת הבנק הכושל.

מרדכי חיים שטרן (גח"ל):

בעלי המניות מפסידים. אתה טועה. הסיכון הוא עצום.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

בעלי הבנקים הולכים לבית-הסוהר.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אינני רוצה להיכנס לעניין שהוא סוביידיצה. בנק יכול להיכשל ולפשוט את הרגל, מבלי שיעשה מעשה פלילי כלשהו, ובכל זאת מי שהפקיד את כספו בבנק, הממשלה נאלצת להחזיר לו את כספו, אם אין היא רוצה לערער את האמון הציבורי במערכת הבנקים ובמשק כולו. אותם המנהלים, שהיננו על הממשלה לקבל על עצמה את ההתחייבויות של בנק פויכטווגר ובנק אלרן, ויכתבו לה אותה השיטה בכל מקרה אחר שיהיה. זאת אומרת, הרווח של הבנק נוקף על חשבוננו, ואילו ההפסד של הבנק נוקף למעשה על חשבון המדינה.

עצם העובדה הזאת מצדיקה בהחלט פיקוח ממשלתי חמור על הבנקים. היא מצדיקה פיקוח קיצוני, ואם הצעת החוק הזאת באה לשרת מגמה זו, נצביע בעדה.

אולם חוששני שהחוק הזה לא ישיג את מטרתו. אין טעם להיכנס כרגע לניתוח ענייני בנק פויכטווגר או בנק אלרן, פרשה מרתקת בפני עצמה, שחלק ממנה מתלבן עדיין בבית-המשפט. האמת הפשוטה היא, שבנק ישראל אינו מסוגל כלל לפקח באופן יעיל על הבנקים. כל העניין של בנק פויכטווגר לא יכול היה כלל לקרות, אילו היה פיקוח יעיל כלשהו, בעוד מועד, של בנק ישראל על הבנקים הפרטיים. כאשר בנק ישראל גילה מה שהיה צריך לגלות, זה היה כבר הרבה יותר מדי מאוחר, ולא נשאר לממשלה אלא לכסות את ההפסדים שנגרמו על ידי מעשים שבנק ישראל היה צריך לדעת אותם הרבה חודשים מראש.

המחשבה של בנק ישראל היתה צריכה להיות נתונה לשאלה — איך להפעיל פיקוח יעיל די הצורך, כאשר הממשלה נאלצת, למעשה, לכסות את הגרעונות. שזחתית עם בנקאים, וזהלכטנו בבעיה זו, וזרמה לי שהפתרון

הוא, שהצו הוא בבחינת הלכה ואין מורין כן, או שאין מקפידים על ביצועו. אם זה הנימוק, יש הרבה חוקים שהם בבחינת הלכה ואין מורין כן: כל החוקים הנוגעים לענייני מוסר ומין, לבני שוד וגניבות. אינני ידע אם מישהו מצליח לבצע חוקים אלה.

בסעיף 4 לחוק הריבית נאמר: „לא ידרוש אדם ולא יקבל ריבית מופרזת“. סעיף 6 של אותו חוק אומר, שהמלווה יהיה חייב להחזיר את הריבית הנוספת והבלתי-חוקית שלקח. ולשם כך רשאים לבדוק כל חשבון. כל מי ששילם ריבית מופרזת, רשאי לדרוש כספו חזרה. יש סנקציה של קנסות על העוברים עבירה זו. יש עוד הוראה בחוק, שאפשר להוכיח זאת בכל עדות, בעדות בעל-פה ובכל דרך שהיא. מהו המעניין בכך? המעניין הוא, שחוק הריבית, שחוקק ב-1957, בא להחליף חוק ריבית קודם, מימי הטורקים, שאמר כמעט אותם דברים, ואשר חוקק ב-9 באפריל 1887 לפי התאריך הגרגוריאני, ב-9 לראג'ב 1304 לפי הספירה המוסלמית. יוצא איפוא, שבמשך 81 שנה היה בארץ חוק האוסר לקחת ריבית מופרזת. חוק זה היה קיים כאשר לא היו פיקוחים, לא היו מלחמות ולא היה מצב חירום. ומדוע? כי מכל הרווחים שאדם מרוויח, המפוקפק ביותר שבהם הוא הרווח מריבית. לכן החליט השלטון לפקח עליו.

אני אינני בעד איסור הריבית. אבל הריבית צריכה להיות בגבולות מסוימים, והשלטון צריך לפקח שהריבית לא תחרוג מגבולות אלה. יש מעט מאד דברים בחיי הכלכלה במדינתנו שאינם תחת פיקוח או תחת השגחה. שכן העבודה מכון על-ידי הוועד הפועל של ההסתדרות; על מטבע חוץ יש פיקוח שנקבע בחוק גדול וארוך, שנוקטים לזמן רב כדי ללמוד אותו. לפתע באים ומציעים שרק הריבית — רווח שאותו מרוויחים החוקים, רווח שממנו נהנים החוקים, הבנקים הגדולים ובעלי האמצעים הרים — לא יהיה עליה פיקוח. אפשר יהיה להרוויח כסף זה, ללא שום הוצאות, ללא שום אמורטיזציה. אפשר יהיה לשבת על כסא נוח בחוף הים ולהרוויח כסף מריבית. אין לי שום התנגדות לרווח זה, כי זה ריכוז של אנרגיה שנחסכה. אבל האם על כך לא יהיה פיקוח? האם זה הדבר הראשון שממנו אנו צריכים להסיר את הפיקוח?

הסרת הפיקוח על הריבית — אין לתאר מה עלולה להיות השפעתה על המשק. זה אחד הגורמים המכריעים נגד הסרת פיקוח זה. אם אפשר יהיה לקבל ריבית גבוהה, איש לא יקנה מניות של חברות המחלקות דיבידנד של 5–10 אחוזים, איש לא יקנה איגרות ממשלתיות, כי אפשר יהיה לקבל ריבית ללא הגבלה ופיקוח. איש אינו טוען, שאם יבטלו את צו הריבית, תהיה הריבית נמוכה יותר. ללא כל ספק תהיה גבוהה יותר. אני מבין שאילו היה האשראי חופשי במדינת ישראל, וכסף היה זורם כמה שרוצים, וללא הגבלת הנומיליות, היה ויטות בין הריבית והכסף שייטנו. ככל שהיה יותר היצע של כסף, היתה הריבית פוחתת. הרי נגיד בנק ישראל מצמצם את הנומיליות בבנקים כדי שהאשראי יקטן. יקטן האשראי — תעלה הריבית. יוצאו לאנשים פרטיים ללוות כסף והם יגידו שאפשר לקחת ריבית כמה שרוצים. אם מכניסים בצורה נאותה ונכונה את תיווך השטרות תחת השגחה או תיווך הבנקים, נדמה לי שעכשיו הרגע להשפיע, ככל שאפשר להשפיע, שבשום פנים ואופן לא יבוטל צו הריבית, וחוק הריבית יהיה בתוקף עד אותו

הז"ר ר. הקטין :

רשות הדיבור לחבר הכנסת שטרן.

מרכי חיים שטרן (גח"ל) :

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. האינטימיות השוררת באולם הכנסת, הגובלת כמעט בסודיות, מתאימה אולי לנושא שאמץ מנספחים בו, המחייב סודיות ועדינות מיוחדת. על כל פנים, אין אפילו מניין או חצי מניין באולם הכנסת, אפילו היינו מצרפים, לפי המנהג הריפורמי, גם את היושבת-הראש למניין הזה. בכל אופן, תפקדי לדבר, ואמלא את תפקדי.

החוק מחולק לשני חלקים. האחד, שהוא חיובי מאד, החלק של החוק המטפל בתיקונים בתחום הפיקוח, הביקורת, החובה לניהול חשבונות, סמכויות מסוימות למתן ערבויות לבנק ישראל, הטיפול בסודיות בפרשות שונות. כל זה חיובי מאד. לעומת זה, נדמה לי שהחלק השני של החוק, המטפל בסנקציות, בהתערבות ובפעולות — רחוק מאד מלהיות חיובי; הוא איננו יעיל ולא מתאים. הייתי מייעץ למשרד המשפטים, או למי שאחראי לחוק הזה, לבדוק מחדש — גם לפי כל הדברים ששמענו פה — ולתקן עד כמה שאפשר את הניסוח ואת ההצעות שיש שם.

אגב, אנו צריכים לזכור שבמשך עשרות בשנים בכל זאת לא קרה שום דבר, מאז היה בארץ ב-1936 המשבר הקשור במלחמת חבש, שפגע קשות בכמה בנקים, וזאת היתה השפעה מן החוץ. אז קרו דברים קשים מאד; זה היה למעשה הסימן הראשון של מלחמת העולם המתקרבת, זה השפיע מאוד על הכלכלה הישראלית, וגרם לכמה בנקים קשים וגם פשיטת-רגל. אבל מאז עברו בכל זאת למעלה משלושים שנה, ולא קרה שום דבר.

לכן לא טוב שנעבור מקיצוניות אחת לקיצוניות שניה. מה שקרה פה היה בגדר תוצאה של משהו, של מדיניות כלכלית הידועה בתור "מיתון", שהרשיתי לעצמי — בנבדל כמעט מכל חברי בביית הזה — להתייחס אליה בשלילה מוחלטת; ואז היום. היא הביאה זעזוע קשה למשק. התוצאה היתה, שנפגעו בהרבה תחומים מפעלים שונים, לא רק בתחום הבנקאות. אנו חאים עכשיו דוגמאות מעניינות של שתילת לב וכו', אבל אם מורידים את הדופק של המשק, כמו הדופק של האדם, למשל מ-80 ל-50, או את הטמפרטורה מ-37 ל-33 או 34 — ימות הפאציניט. אם מזעזעים בצורה כה מדאיגה את המשק — אשם לא המוסד או המפעל שבמקרה זה נפגע, לא כל אוהרה מוקדמת. מתכנני המדיניות הכלכלית נושאים לדעתי באחריות מרחיקת-לכת לגבי דברים כלליים הקורים במשק. כשם שאינו מציע דהירה מצד אחד או זחילה מצד שני, אינני גם בעד שאנונת בתקופה מסוימת, ואחר-כך בהלה בתקופה שניה. וצדק חבר הכנסת הריי באמרו שלא טוב לחוקק חוקים תחת רושם של מקרה מסוים. לא טוב שיהיה חוק בנקאות גזור לפי הגיירה של בנק פויכטונגר. ואני מצטער שאנו צריכים להשתמש בשם של משפחה בת מסורת מפוארת של מאות שנה, מהיהודים הטובים ביותר שהיו בין יהדות גרמניה, שבמקרה השאירו את שמם על בנק שמכר, ועכשיו נפגע שם המשפחה הזאת. חבל מאד שקרה כך, אבל צריך להבדיל בין האחראים האחרונים לבנק ובין השם פויכטונגר.

הנכון הוא — כך אמר לי הבנקאים, שאני סומך עליהם — לחייב את כל הבנקים לנהל את עסקיהם על פי שיטה אחידה וממוכנת של המלח-חשבונות. דהיינו, לנהל את כל החשבונות באמצעות מכונות ומחשבים, להעביר את הסרטים של המחשבים יום-יום לבנק ישראל, וכך תהיה לבנק אפשרות אמיתית לנהל ביקורת יום-יומית. הביקורת של בנק ישראל כיום היא לפי שיטת המאה התשע-עשרה, ולא לפי שיטות ההולמות את השיטה הנוכחית של מיכון משרדי.

מכאן שכל עוד תתקיים השיטה הזאת, יכול לקרות תמיד מה שקרה בבנק פויכטונגר. כאשר מגיע משהו לידעת בנק ישראל, זה כבר מעבר לשלב שניתן לתקן משהו. כאשר יש מחשב, ואזים מיד מה המצב, מה מצב הניזלות. אם יש עיסקאות בלתי-רגילות, יכול בנק ישראל לבקש מיד פרטים, לווסת את הדברים ולהתערב כאשר מתעורר הצורך. אם יש הוצאות גבוהות מן המקובל, אם תנועת הכספים בבנק גדלה, שולחים מיד מבקר שיכול לעמוד על המצב ולתת הנחיות עוד בשלב שהדברים עדיין קורים. ברור שבנק ישראל, במתכונתו הנוכחית, איננו עורך לבן כלל וכלל.

יש עוד סיבה שבגללה אני מפקפק בכושרה וביכולתה, ואפילו ברצונה של הממשלה לפקח בצורה יעילה על הבנקים, כוונתי להרכב הפוליטי של הבנקאות. זה דבר שאי-אפשר להתעלם ממנו. יש בארץ שורה ארוכה של בנקים מפלגתיים מובהקים, כמו בנק "המזרחי", בנק "מעלי אגודת ישראל", בנק "אגודת ישראל"...

מרדכי ביבי (מפלגת העבודה הישראלית) :

יהיה גם בנק "העולם הזה"?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :

אני מבטיח לך שלא יהיה. אבל לעומת זאת יש בנק "המרכז החופשי". שמענו שבוע שעבר תשובה של סגן שר האוצר, שגילתה לנו עובדה מעניינת מאד, והיא לא רק שמאיר הלוי — הגיבור העגום של פרשת "סומרפין" — יש לו בנק, אלא שהשותף המרכזי בבנק הזה הוא הסתדרות העובדים הלאומית, שראשיה זהים, באוניה פרסונלית, עם ראשי המרכז החופשי. למעשה יש כאן בנק של המרכז החופשי. זה מעניין כשלעצמו. זה פיקנט, כי היום אני מוצא על שולחן הכנסת הצעת חוק מפלגות, דמוקרטיה פנימית, מטעם אותו המרכז החופשי, שבה נאמר בין השאר: "לא תקיים מפלגה מפעל משקי הכרוך בשאיפה לרווחים, ולא תשתתף בו, בין במישרין ובין בעקיפין". אולי צריך ללמוד מזה שהבנק של חבר הכנסת שושטק אינו שואף לרווחים, כי אם רק להפסדים.

כשיש הרכב מפלגתי כזה של בנקאות, כאשר הבנק הלאומי נשלט למעשה על ידי הממשלה, והוא הבנק של האסטרטגיה, יש רק בנק פרטי חשוב אחד, בנק דיסקונט, שגם הוא משולב במידה רבה בעסקי הממשלה, אין פלא שהפיקוח הוא כל כך לקוי.

אני רוצה שהממשלה תשקוד פחות על תיקונים בחוק, ואין כל דע בכך שמחקנים חוק. אך מן הדין שישקוד יותר על גיבוש תפישה חדשה לגמרי, יעילה יותר, מודרנית יותר, של הפיקוח על העבודה היום-יומית של הבנקים.

אחרים. אני רוצה לדעת: אם אני המחוקק - מה רוצים ממני? רוצים שבנקים גדולים לא יקנו בנקים קטנים, או רוצים שבנקים קטנים לא יתאחדו? או שישקיעו רק בארץ או רק בחוץ-לארץ? מה כוונת החוק הזה? אני, בתור אחד ממאה-יועשים מחוקקים, אינני רוצה להרים יד למען חוק שאינני יודע מה כוונתו. האם הכוונה היא שכל כל הכוונה ובלי כל קריטריון נגד בנק ישראל יהליט - לפי שרירות דעתו, לפי רצונו או מצב רוחו - אם לתת כסף או לא לתת? אם להרשות לבנק הפועלים לקנות בנק אזורי, או להרשות לבנק אזורי לקנות בנק של ההסתדרות? אינני יודע. אינני רוצה לתת ידי לחוקים שאינני מבין מה הכוונה בהם.

לקראת הסוף אני רוצה להשמיע אותה חמורה בקשר לצווים המרחיקים לכת, המוקנים לנגיד, כגון השעיית המנהל, מימי מהלל ווישבר-ראש חדש, שלילת הרשיון, מחיקת שם בנק, פירוקו וכו'. אני מצטרף לדעה שנאמרה פה, שלא בגלל חוסר סמכויות ואי-הפעל לת צווים נקלע בנק פייכטוונגר לקשיים, ולא זו הבעיה שעייבבה את הממשלה ואת בנק ישראל מלהתערב בעוד מועד. אני רוצה להרשות לעצמי לומר דבר שיכאב מאוד, אני בטוח, אבל אניגד זאת, מפני שאדם מזכרו לדבר בכנות ובמידה מסוימת של אומץ-לב: אינני השתמשו במקרה של בנק פייכטוונגר בשיטות ביקורת יעילות בעוד מועד, ואלמלא השתמשו בבנק פייכטוונגר בשיטות ביצוע שהשתמשו בהן ושרוצים עכשיו להפוך אותן לחוק - אני חושב שהיינו יכולים לחסוך למדינה חמישים, שישים, שבעים מיליון לירות. זאת דעתי. אני עלול לטעות, אבל אני אומר זאת מתוך שכנוע פנימי. אלמלא השתמשו באמצעים שהשתמשו, היו יכו' לים אולי להיגרם הפסדים של כמה מיליונים, אולי עשרה-עשרים-שלושים מיליון ל"י. אבל בוודאי לא קרוב למאה מיליון הנוצאים בסכנה כעת. מסוכן מאוד ללכת בדרכו זו לבני בנקים.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
אתה מכון לפרש זאת?

מרדכי חיים שטרן (גח"ל):

אינני יכול. היושבת-ראש לא תקציב לי את הזמן הדרוש לכך. הפירוש הוא ארוך מדי, ואני מוכרח לסיים. אפשר להשוות זאת למכונית. כאשר אתה נוסע, אפשר לטפל בה, לכוון אותה, אפשר לצאת מהסכנה ואפשר להמשיך לנסוע. אבל כאשר המכונית פתאום נעצרת, והמונע נכבה, אתה נכנס לבעיה, ולפעמים לסכנה עצומה. כאשר הבנק עובד, אפשר להבריא אותו, להציל אותו, אפשר לטפל בו. ברגע שאתה סוגר אותו, אין גבול להפסדים ולנזקים. זאת צריך לדעת כל איש המטפל בעניינים אלה.

כבר סגן שר האוצר, ברצוני לשאול שאלה: לאן נעלמו כל הבנקים הגרמניים בעלי המסורת המפוראת, אשר ממשיכים להתקיים בארצות אחרות? מדוע ברחו הבעלים הוותיקים והמונסים של בנק פייכטוונגר, בנק אלדן, בנק פירונג, בנק יפת, בנק הופנונג? כולן משפחות עתיקות בעלות בנקים במשך מאה-מאתיים שנה. צריכה להיות סיבה לכך. הם התייאשו, וכל מיני גורמים מפקפקים פתחים בנקים וקורה מה שקורה.

ולבסוף, לו הייתי חטשילד, כלומר, לו הייתי הנגיד, הייתי נזהר מאוד לדרוש ולקבל סמכויות כאלה, כי יש

על כל פנים, חוק צריך להיות מותאם לכל איש, לכל הזדמנות, לכל סיטואציה. אחרת אין זה חוק טוב. עכשיו אני רוצה - כמו שאמרתי קודם - לייעץ, להתרכז בעיקר בהקדמת תרופה למכה - Prevention is better than Cure - ובעיקר בשטח זה. נדמה לי שחבר-הכנסת בדר כבר אמר: במידה שישתמשו בחוק זה, בהמלצות הרפואיות שיש בו, בטרופיתיקה המוצעת שם, ממיתים את החולה, פוגעים בלב. ושום בנק איננו מסוגל, אף לא הגדול והחזק ביותר, לעמוד בלחץ שיתעורר אם בנק ישראל יפעיל את הסמכויות שבהצעת החוק. הוא אבוד מראש. לכן, בלי התיקונים או עם התיקונים האלה, או שתהיה Prevention, פעולת מניעה, או שזו לא תועיל. זה לפי החוק העברי, פסיק רישיה ולא ימות - זה בלתי אפשרי. לרפואה המונעת שייך קודם כל הפיקוח המלא. אינני יודע אם הכל צריך להיות לפי הנחלת חשבונות אחידה, אם בנק ישראל רוצה לבדוק את הבנקים באופן יסודי, יש שיטה טובה ויעילה, ולא אחת, לעשות את המלאכה. אם היו לבנק ישראל סמכויות מספיקות אם לא, אם ראה את הסכנה בעוד מועד או לא - זאת שאלה שאינני יכול כרגע, מחוסר זמן, לנתח. אבל אין ספק שביקורת - אם הבנק יפעיל אותה בצורה מתאימה - תעשה 90% של מה שצריך לעשות.

דבר שני - כבר נאמר פה: יש לחייב את הבנקים, (ושוב, Prevention is better than Cure) - לא להפך למוסדות משקיעים. שוב, פה אשמה במידה מסוימת המדיניות הממשלתית. ואני חושב שד"ר דינשטיין יכול להסכים אתי בעניין זה (כך אני מניח). מפני שהבנקים נדחפו למעשה להפך לחברות השקעות. עוד חברת השקעות גדולה בהשתתפות בנק פלוגי ובנק אלמוגי, ועוד חברה להשקעות בהשתתפות בנק פלוגי ובנק אלמוגי. יכול להיות שאין מכשירים אחרים במדינה או חייבים לדאוג לכך, ואי-אפשר לבוא אל הבנקים אחר-כך בטענות למה השקיעו. אבל בנק הוא בנק. תפקידו להלוות כסף בתנאים מסוימים, בבטחונות מסוימים. ואם בנק ישראל וחוק הבנקאות יקבעו שוב בנקודה זו הוראות בחרות על תנאי מתן הלוואות, למי, כמה, על צורת ניהול הבנקים והשקעות הכספים, היחס בין הון עצמי והלוואות וכו' - נימצע בכלל מלהגיע למצב שאלו הגענו.

שלישית, אני רוצה להציע שהממשלה, במקום לייסד תמיד בנקים חדשים ולהזרים אליהם מאות מיליוני לירות - אולי תשתמש בבנקים הקיימים ותקטין את ההוצאות, תוויל את השירותים ותחזק את הבנקים. ויש הצעות שונות, נוספות.

בנוגע לתיקון שטרות - יש לי ספק אם ההגבלות המוצעות רצויות. זהו מצב מסויים שישנו במדינה, שנוצר על-ידי מדיניות מוניטרית ומציאות מוניטרית מסוימת. אינני חושב שצריך ליצור שוב מנופל, שיטרי הממשלה והסוכנות היהודית עוברים לסוחר בלי כל הגבלה, ובניירותיו של המשק הפרטי אי-אפשר לסחור. כי אם הבנקים יצטרכו מפעם לפעם להוסיף להעריבות שלהם, - יתחילו לסחור במאות מיליוני לירות, בשטרות וניירות הממשלה והסוכנות היהודית, ואז יזרזו הכסף שוב בציונות ממלכתית.

אני רוצה להגיד מלה גם בקשר לרכישת בנקים

חוברת ל"ג, ישיבה ש"ה, י"ב תמוז תשכ"ח (8 יולי 1968)

— חוק להיקון פקודת הבנקאות (מס' 9) (שטרן, אבנרי, הקטין); הודעה אישית של חבר הכנסת ש. תמיד (הקטין, ש. תמיד) —

שאלתי: מי אחראי לפיצוי על הפסדים אם, למשל, משתמשים לרעה בסמכויות רחבות כל כך? מי יצאה את אזרחי ישראל?

כידוע, הגשתי עוד לפני שמה' וחצי הצעה לסדר-היום בעניין תיקון חוק הבנקאות, ובה הצעתי להנהיג ביטוח פקדונות. אם נגיד בנק ישראל נוטל לעצמו סמכויות רחבות כאלה, המינימום שצריך לדדוש הוא שהבנק המרכזי במדינה יתן ערבות לפקדונו של האזרח על מנת שיוכל לישון בשקט; ולא עליו לבדוק ולברר את טובו של הבנק, שכלל אינו מסוגל לכך, את גודלו, את ביטונו. ואם בנק ישראל מפקח על הבנקים ומקבל סמכויות רחבות כאלה, יהיה אחראי לפקדונות אזרחי ישראל בבנקים. זה גם יגדיל את יציבות הבנקים וגם יחסוך כסף למדינה.

הי"ד ר. הקטין:

המשך הדיון באחת הישיבות הבאות.

אחריות עצומה בקבלת סמכויות, לא רק במתן סמכויות. עצם קבלת אחדות סזאת על ידי הגנר, שבידו מופקד גורלם של מיליארדים לירות ושל מיליוני בני-אדם, שהוא יכול באצבע אחת להחליט לשבט וחסד, לחיים ולמוות, היא מסוכנת. ומי יבטיח לזו שתמיד נוסה שיהיה לזו נגיד כה משכיל, מנוסה ומכובד, כפי שיש לזו היום? ואם כבר נותנים סמכויות כאלה, מה הפיצוי ומה הסעד שקובעים לגבי אותו אזרח, או מפעל, שנפגעו חבר-הכנסת אבנרי אמה, שאין סיכון בבנקאות. מי אומר זאת? ברור שבעלי בנק מייכטוונגר, לגבי אותם מיליונים שהשקיעו בבנק, מפסידים מאה אחוז, עד הפרטה האחרונה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
מי השקיע?

מרדכי חיים שטרן (גח"ל):
בעלי המניות.

1. הודעה אישית של חבר הכנסת ש. תמיד

הכנסת, אך לגבי העובדות מן הראוי שלא יהיו אי-הבנות. דברי על פסילת השאלות היו מכוונים לגבי שאלות בנושאים מדיניים שהוגשו לאחרונה על ידי סיעתי, והרגיני מציין זאת — כפי שכבר אמרתי בוועדת הכנסת — כדי להסיר ספקות.

הי"ד ר. הקטין:

הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

הי"ד ר. הקטין:

הודעה אישית לחבר הכנסת שמואל תמיד.

שמואל תמיד (המרכז החופשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ביום ב', 24 בינוי 1968, הערתי בקריאת-ביניים, כי יושב-ראש הכנסת פוסל לאחרונה 70% מן השאלות.

בנושא השאלות, כמו בנושאים אחרים הנוגעים לתקנון, יש חילוקי דעות בין סיעתי לבין יושב-ראש

הישיבה נעלה בשעה 20.45.